

**ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ
ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

ΕΚΘΕΣΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2016
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2016

Η Έκθεση αφορά την περίοδο Ιούλιος – Δεκέμβριος 2016 και εκπονήθηκε στο πλαίσιο συμφωνίας συνεργασίας του Συνηγόρου του Πολίτη με την UNICEF για την ανάπτυξη του Μηχανισμού Παρακολούθησης της Κατάστασης των Παιδιών που Μετακινούνται στην Ελλάδα.

Η Έκθεση συντάχθηκε από τη **Δήμητρα Σουλελέ**, Ειδική Συνεργάτιδα Συνηγόρου του Πολίτη για την Παρακολούθηση της Κατάστασης των Παιδιών που Μετακινούνται.

Οι αναφερόμενες στην έκθεση ενέργειες και η εξαγωγή συμπερασμάτων έλαβαν χώρα υπό την εποπτεία και με τη συμμετοχή του Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού Γιώργου Μόσχου.

Στις δράσεις του μηχανισμού συμμετείχε και η ειδική επιστήμονας Ματούλα Παπαδημητρίου.

Γραφιστική επιμέλεια: Σοφία Λουκέρη.

Περιεχόμενα

Σύνοψη.....	7
Μέρος πρώτο: Καταγραφή ενεργειών που εστιάζονται στην προστασία των παιδιών που μετακινούνται και ο μηχανισμός παρακολούθησης του Συνηγόρου	12
I. Δράσεις συνηγορίας και δημόσιες παρεμβάσεις: Συνοπτική συνολική παρουσίαση	12
II. Ο μηχανισμός παρακολούθησης του Συνηγόρου: διερεύνηση και καταγραφή της κατάστασης των παιδιών	17
A. Αναφερόμενα ζητήματα και υποθέσεις	17
B. Επισκέψεις σε χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται	18
Γ. Ανάπτυξη δικτύωσης για τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται	20
Μέρος δεύτερο: Στοιχεία, διαπιστώσεις και προτάσεις στο πλαίσιο του μηχανισμού παρακολούθησης για την κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται	22
I. Εντοπισμός και καταγραφή του πληθυσμού των παιδιών που μετακινούνται	22
A. Διαθέσιμα στοιχεία και εκτιμήσεις σχετικά με τον συνολικό πληθυσμό των παιδιών στην επικράτεια	22
A.1. Αριθμός εισερχομένων παιδιών	22
A.2. Στοιχεία και εκτιμήσεις σχετικά με τον αριθμό των παραμενόντων παιδιών	24
B. Ζητήματα σχετικά με την καταγραφή και καταμέτρηση του πληθυσμού των παραμενόντων παιδιών στην επικράτεια	31
B.1. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις	31
B.2. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με τον εντοπισμό, καταγραφή και καταμέτρηση του πληθυσμού των παιδιών	33

II. Πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας.....	35
A. Διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας	35
B. Ζητήματα σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας	40
B.1. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις.....	40
B.1.1. Ως προς την καταγραφή και υποβολή αιτήματος ασύλου..	40
B.1.2. Ως προς τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης και διαδικασίες μετεγκατάστασης.....	43
B.1.3. Ειδικότερες παρατηρήσεις σχετικά με την πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών σε διαδικασίες ασύλου	44
B.2. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση της πρόσβασης των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας ...	46
III. Συνθήκες διαβίωσης των παιδιών: πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες	48
A. Χώροι υποδοχής και φιλοξενίας: διασφάλιση δικαιώματος των παιδιών σε επαρκές επίπεδο διαβίωσης και στέγη	48
A.1. Οι θεσμικά προβλεπόμενες δομές και προδιαγραφές	48
A.2. Οι ιδρυθείσες και οι υφιστάμενες δομές υποδοχής και φιλοξενίας: ανάπτυξη, περιγραφή και διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία	51
A.3. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις: Γενικά ζητήματα που επηρεάζουν άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης (και) των παιδιών στις ανοιχτές δομές υποδοχής και φιλοξενίας.....	56
A.3.1. Ιδρυτικό και λειτουργικό πλαίσιο των δομών	56
A.3.2. Επίπεδο στελέχωσης και φορείς παροχής υπηρεσιών.....	58
A.3.3. Φύλαξη και ασφάλεια	58
A.3.4. Εγκαταστάσεις διαμονής και κάλυψη βασικών αναγκών διαβίωσης.....	60
A.4. Ειδικότερα ζητήματα που αφορούν σε υπηρεσίες και δράσεις για παιδιά εντός των δομών	61
A.5. Βασικές επισημάνσεις και προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των παραμενόντων παιδιών σε δομές υποδοχής και φιλοξενίας.	63

B. Πρόσβαση των παιδιών σε άλλα βασικά δικαιώματα επιβίωσης και ανάπτυξης: βασικές διαπιστώσεις και προτάσεις	64
B.1. Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη – υπηρεσίες υγείας	64
B.2. Πρόσβαση σε νομική ενημέρωση και νομική βοήθεια	66
B.3. Πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας	67
Γ. Πρόσβαση στη δημόσια τυπική και μη τυπική εκπαίδευση	69
Γ.1. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και η διαμορφούμενη κατάσταση το τρέχον σχολικό έτος: παρατηρήσεις και διαθέσιμα στοιχεία	69
Γ.2. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις	76
Γ.3. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών στη δημόσια τυπική και μη τυπική εκπαίδευση.....	80
IV. Ζητήματα που αφορούν ειδικότερα στα ασυνόδευτα παιδιά	83
A. Επιτροπεία.....	83
B. Διαπίστωση της ανηλικότητας.....	83
Γ. Διασφάλιση κατάλληλης και επαρκούς φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά	84
Γ.1. Ιδρυτικό και λειτουργικό πλαίσιο δομών και χώρων φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών	84
Γ.2. Στελέχωση	86
Γ.3. Τοποθέτηση σε δομές και συναφή ζητήματα.....	87
Γ.4. Τήρηση του κανονισμού λειτουργίας από τα φιλοξενούμενα παιδιά	87
Δ. Παιδιά σε συνθήκες περιορισμού ελευθερίας	88
Δ.1. Παιδιά υπό «προστατευτική φύλαξη»	88
Δ.2. Παιδιά σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης/ΚΥΤ	91

Τα παιδιά που μετακινούνται είναι τα παιδιά που έχουν εγκαταλείψει τον τόπο της συνήθους κατοικίας τους και βρίσκονται είτε στο δρόμο προς ένα νέο προορισμό, ή έχουν ήδη φτάσει σε έναν τέτοιο προορισμό.

Τα παιδιά που μετακινούνται:

- μπορεί να είναι συνοδευμένα ή ασυνόδευτα (ή χωρισμένα από τα πρόσωπα που έχουν την επιμέλειά τους/separated)
- να έχουν μετακινηθεί ή να μετακινούνται (συνεχώς ή εποχιακά), κατά τρόπο εξαναγκαστικό ή εκούσια
- μπορεί να είναι αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες, μετανάστες, θύματα παράνομης διακίνησης, θύματα εμπορίας ανθρώπων, παιδιά στρατιώτες.

Κατά τη μετακίνηση ένα παιδί είναι πιθανό να βρεθεί σε διάφορες από τις παραπάνω περιγραφόμενες καταστάσεις.

(Από τον ορισμό που διατυπώθηκε στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Κίνησης για τα Παιδιά που Μετακινούνται/Global Movement for Children)

Σύνοψη

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο υλοποίησης της θεσμικής του αποστολής για την προάσπιση και την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού, βρίσκεται κατά τα δύο τελευταία έτη σε συνεχή εγρήγορση για την καταγραφή και παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται από τρίτες χώρες (προσφύγων και μεταναστών). Κατά το 2016 κατέβαλε εντατικές προσπάθειες στην κατεύθυνση αυτή και ενίσχυσε τον μηχανισμό παρακολούθησης με την υποστήριξη του διακυβερνητικού οργανισμού UNICEF (Refugee and Migrant Response in Greece).

Κατά τη διάρκεια του έτους, και ιδίως κατά το δεύτερο εξάμηνο, ο Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού και συνεργάτες του πραγματοποίησαν συνολικά 85 επισκέψεις σε χώρους όπου εντοπίζονταν παιδιά που μετακινούνται, στα νησιά και την ενδοχώρα, και σειρά συναντήσεων και παρεμβάσεων προς όργανα της διοίκησης. Επίσης, συγκροτήθηκε Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, στο οποίο εντάχθηκαν στα τέλη του 2016 τρεις διακυβερνητικοί οργανισμοί (UNICEF, Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ΔΟΜ) και 15 μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο, με στόχο την ανάδειξη των σημαντικότερων παραβιάσεων δικαιωμάτων των παιδιών και τη συνεργασία για την ανάπτυξη κοινών δράσεων συνηγορίας.

Η παρούσα έκθεση αποτυπώνει τις ενέργειες που αναλήφθηκαν, τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν και τις επισημάνσεις και διαπιστώσεις του Συνηγόρου σχετικά με την κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2016. Τα στοιχεία και τα συμπεράσματα συναρθρώνονται σε τέσσερα βασικά κεφάλαια, όπου τεκμηριώνονται οι επισημάνσεις και διαπιστώσεις του Συνηγόρου, σχετικά με α) τον εντοπισμό και την καταγραφή του πληθυσμού των παιδιών β) την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας (άσυλο, οικογενειακή επανένωση, μετεγκατάσταση) γ) τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών και την πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες δ) ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά.

Οι κυριότερες διαπιστώσεις του Συνηγόρου, που αναπτύσσονται εκτενώς στην έκθεση μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω σημεία:

- Η προσπάθεια των οργάνων της ελληνικής πολιτείας να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνταν από τρίτες χώρες με ή χωρίς τις οικογένειές τους και που παρέμεναν αναγκαστικά στην Ελλάδα, μετά τη δήλωση Ε.Ε. – Τουρκίας τον Μάρτιο του 2016, υπήρξε εντατική και πολύπλευρη. Παρατηρήθηκαν ωστόσο σοβαρές αδυναμίες, που καθίστανται εμφανέστερες στη **λειτουργία των δομών φιλοξενίας, τόσο στα νησιά όσο και στην ενδοχώρα, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις υπολείπεται σημαντικά των προδιαγραφών αξιοπρεπούς διαβίωσης**. Η παραμονή του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού, περιλαμβανομένων παιδιών και ευάλωτων ομάδων, σε δομές που προορίζονταν για προσωρινή φιλοξενία - συχνά σε συνθήκες συνωστισμού, χωρίς πρόσβαση σε βασικές συνθήκες υγιεινής, με αυξημένους κινδύνους θυματοποίησης - συνεχίστηκε για πολλούς μήνες, έως τη σταδιακή εκκένωση αρκετών κέντρων προς το τέλος του έτους, λόγω δυσμενέστατων καιρικών συνθηκών.

- Στο πλαίσιο αυτό, η μεταφορά μεγάλου αριθμού παιδιών με τις οικογένειές τους, που ήταν υποψήφιος για μετεγκατάσταση ή χαρακτηρίζονταν ως ευάλωτες, σε διαμερίσματα και ξενοδοχεία, κατά την **υλοποίηση του προγράμματος στέγασης** της Ύπατης Αρμοστείας, υπήρξε σημαντική και αναγκαία, παρότι σε επιχειρησιακό επίπεδο υπήρξαν ελλείψεις συντονισμένης συνεργασίας και προηγούμενης ενημέρωσης μεταξύ των αρμοδίων αρχών.
- Η ρευστότητα που προκάλεσαν οι συνεχείς μεταφορές και μετακινήσεις, ιδίως κατά τους τελευταίους μήνες του έτους, έκανε εμφανέστερες τις προϋπάρχουσες **αδυναμίες καταγραφής και εντοπισμού των ευάλωτων ομάδων και των παιδιών**. Σημειώνεται ότι έως σήμερα δεν υφίσταται επίσημο σύστημα καταγραφής για την συνεκτική συλλογή στοιχείων σχετικά με τη σύνθεση του πληθυσμού των παιδιών, στη βάση ενιαίων δεικτών σε όλο το πλέγμα των δομών φιλοξενίας, που να επιτρέπει τον άμεσο γεωγραφικό εντοπισμό τους ώστε να αξιολογούνται έγκαιρα οι ανάγκες παρεμβάσεων για τη διασφάλιση της προστασίας τους. Πάντως, από τα περίπου 64.000 ανήλικα άτομα που εκτιμάται ότι εισήλθαν στη χώρα συνολικά το 2016, ο αριθμός των παραμενόντων παιδιών περί τα τέλη Δεκεμβρίου υπολογίζεται ότι ανερχόταν περίπου στα 21.000. Μεταξύ αυτών, εκτιμάται ότι περίπου 7.500 – 8.500 παιδιά φιλοξενούνταν στις 34 επίσημες ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας που λειτουργούσαν στην ενδοχώρα, περίπου 1.000 ασυνόδευτοι ανήλικοι σε ειδικούς ξενώνες στην επικράτεια, και περίπου 6.000 παιδιά βρίσκονταν σε διαμερίσματα και ξενοδοχεία στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.
- Ως προς την **πρόσβαση σε διεθνή προστασία**, σημειώνεται ότι τα αιτήματα ασύλου των ανηλίκων το 2016 φτάνουν περίπου στο 38% των συνολικών υποβληθέντων αιτημάτων, ενώ 2.352 αντιστοιχούν σε ασυνόδευτα παιδιά. Παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης του συστήματος ασύλου, η πρόσβαση υπήρξε αργή και οι διαδικασίες χρονοβόρες, ενώ για μεγάλο μέρος του πληθυσμού, μεταξύ των οποίων και ασυνόδευτοι ανήλικοι, η ολοκλήρωση της καταγραφής των αιτημάτων βρίσκεται σε εκκρεμότητα για μεγάλο διάστημα, που φτάνει ακόμα ως και τους δέκα μήνες στις περιοχές των νησιών, δημιουργώντας στα παιδιά και τις οικογένειές τους ανασφάλεια και αβεβαιότητα σχετικά με το μέλλον τους. Η κατάσταση δυσχεραίνεται λόγω ελλείψεως επαρκών υπηρεσιών διερμηνείας και νομικής υποστήριξης, ενώ κρίσιμα ζητήματα εντοπίζονται και στο πλαίσιο των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης – ιδίως για ανθρωπιστικούς λόγους – αλλά και στο πλαίσιο της μετεγκατάστασης κυρίως σε ότι αφορά τα ασυνόδευτα παιδιά.
- Η **πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση** σχεδιάστηκε έγκαιρα και στη βάση συγκεκριμένου προγραμματισμού, η εφαρμογή του οποίου ωστόσο συνάντησε πολλές δυσχέρειες στην πράξη με αποτέλεσμα τις καθυστερήσεις στην έναρξη, ή σε ορισμένες περιπτώσεις και τη διακοπή λειτουργίας, των προβλεπόμενων Δομών Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων. Ως προς την ένταξη των παιδιών σε τμήματα υποδοχής της πρωινής ζώνης, παρουσιάστηκαν περαιτέρω προβλήματα που σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με την ανάγκη ανταπόκρισης σε αυξημένα αιτήματα ένταξης λόγω της παρουσίας

σημαντικού αριθμού παιδιών στον αστικό ιστό κατόπιν μη προγραμματισμένων μεταφορών από τα κέντρα φιλοξενίας όπου προηγουμένως διέμεναν.

- Η θεσμική κατοχύρωση της πρόσβασης των παιδιών σε **υπηρεσίες υγείας** εν γένει κρίνεται επαρκής, ωστόσο επισημαίνονται οι ευρύτερες λειτουργικές ελλείψεις του δημόσιου συστήματος υγείας σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους, οι οποίες έχουν αρνητικές συνέπειες για όλα τα παιδιά, ημεδαπά και αλλοδαπά. Σημαντικό μέρος των αναγκών καλύφθηκε μέσω της συμβολής φορέων της κοινωνίας των πολιτών, ενώ μεταξύ των θετικών στοιχείων αναφέρεται η εφαρμογή εκτεταμένου προγράμματος εμβολιασμών στα παιδιά που διαμένουν σε κέντρα φιλοξενίας. Ειδικότερα θα πρέπει να επισημανθούν τα διοικητικά κωλύματα που προέκυψαν κατά την πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών, ενώ παράλληλα εντοπίζεται η γενικότερη ανάγκη για περαιτέρω στήριξη σε επίπεδο υπηρεσιών διερμηνείας και πολιτισμικής διαμεσολάβησης για την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του δικαιώματος των παιδιών στην υγεία.
- Ειδικότερα **σε ό,τι αφορά τα ασυνόδευτα παιδιά**, διαπιστώνεται ότι εξακολουθούν να υφίστανται με την ίδια ένταση κρίσιμα ζητήματα, η αποτελεσματική αντιμετώπιση των οποίων βρίσκεται σε μακροχρόνια εκκρεμότητα. Μεταξύ αυτών επισημαίνονται: η απουσία θεσμοθέτησης και υλοποίησης της επιτροπείας, προδιαγραφών ίδρυσης και λειτουργίας ξενώνων φιλοξενίας, ενιαίων διαδικασιών διαπίστωσης της ανηλικότητας και βασικών αρχών για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών. Ως θετική εξέλιξη καταγράφεται η αξιοσημείωτη προσπάθεια αύξησης της δυναμικότητας των ξενώνων από 423 το Μάρτιο σε 1252 το Δεκέμβριο, καθώς επίσης και η προσπάθεια λειτουργίας και περαιτέρω ανάπτυξης ασφαλών χώρων εντός των ανοιχτών δομών φιλοξενίας, η οποία συνδέεται με τη μείωση του αριθμού των παιδιών που βρίσκονται κρατούμενα υπό προστατευτική φύλαξη.

Σύμφωνα με τις παραπάνω διαπιστώσεις επισημαίνονται συνοπτικά ως αναγκαία:

- Η βελτίωση των συνθηκών διαμονής στη βάση προδιαγραφών αξιοπρεπούς και ασφαλούς διαβίωσης στις δομές φιλοξενίας (μέσα και από τη βελτίωση του συντονισμού των αρμοδίως εμπλεκόμενων φορέων), με την ταυτόχρονη προώθηση μακροπρόθεσμων λύσεων για τη διασφάλιση αξιοπρεπούς διαμονής που θα εγγυάται την ομαλή κοινωνική ένταξη, ιδίως εκείνων των παιδιών και των οικογενειών τους που θα μείνουν για μεγαλύτερο διάστημα στη χώρα.
- Η θέσπιση συνεκτικού συστήματος εντοπισμού και καταγραφής των παιδιών στη βάση ενιαίων δεικτών και μεθοδολογίας σε όλο το πλέγμα των δομών υποδοχής και φιλοξενίας, κατά τρόπο που θα επιτρέπει την καλύτερη δυνατή αξιολόγηση και σχεδιασμό για την αντιμετώπιση των αναγκών προστασίας τους.
- Η βελτίωση της πρόσβασης σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας, καταρχήν μέσω της επιτάχυνσης της καταγραφής των αιτημάτων των ευάλωτων ομάδων και της κατάλληλης υποστήριξής τους, με ταυτόχρονες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση θεσμικών και διαδικαστικών δυσλειτουργιών της οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης.

- Η αξιολόγηση της εφαρμογής του προγράμματος εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων κατά το τρέχον έτος και ο έγκαιρος σχεδιασμός για τη νέα σχολική χρονιά 2017-18, με ιδιαίτερη έμφαση στη λειτουργία τάξεων υποδοχής στην πρωινή ζώνη των σχολείων.
- Η περαιτέρω υποστήριξη των παιδιών για τη συνέχιση της επαρκούς πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες πολιτισμικής διαμεσολάβησης.
- Η άμεση προώθηση του θεσμού της επιτροπείας, που βρίσκεται στο κέντρο όλων σχεδόν των προβληματικών ζητημάτων που αφορούν στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, με την ταυτόχρονη λήψη μέριμνας για τη θεσμοθέτηση του λειτουργικού πλαισίου των δομών φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά (περιλαμβανομένων και των ασφαλών χώρων), αλλά και την πρόβλεψη για παροχή κατάλληλης υποστήριξης και εποπτείας στους φορείς φιλοξενίας.
- Η ευρύτερη βελτίωση του συστήματος παιδικής προστασίας και η περαιτέρω ειδικότερη προσαρμογή του στις ανάγκες των προσφυγικών πληθυσμών, με την παράλληλη διασφάλιση της ενημέρωσης των γονέων σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία στην Ελλάδα, ιδίως ως προς τις ευθύνες τους, καθώς και πραγματοποίηση έγκαιρων παρεμβάσεων για την προστασία των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης, παραμέλησης ή εκμετάλλευσης.

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Αύγουστος 2016

Μέρος πρώτο: Καταγραφή ενεργειών που εστιάζονται στην προστασία των παιδιών που μετακινούνται και ο μηχανισμός παρακολούθησης του Συνηγόρου

I. Δράσεις συνηγορίας και δημόσιες παρεμβάσεις: Συνοπτική συνολική παρουσίαση

Σε όλη τη διάρκεια του έτους ο Συνήγορος του Πολίτη, ενεργώντας στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού, πραγματοποίησε σειρά δημοσίων παρεμβάσεων με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται, και δη των ασυνόδευτων, ενώ έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στο δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, οργάνωσε και επίσης συμμετείχε σε εκδηλώσεις, συνέδρια και συναντήσεις με αρμόδιους θεσμικούς φορείς και φορείς της κοινωνίας των πολιτών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Παράλληλα, πραγματοποίησε δεκάδες συναντήσεις με αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες¹ και επισκέψεις σε δομές φιλοξενίας και χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται, καθώς και σε σχολικές μονάδες, σε όλη την επικράτεια (νησιά και ενδοχώρα).

Παρακάτω, παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικότερες παρεμβάσεις και ενέργειες συνηγορίας κατά το 2016:

Ιανουάριος

- Συμμετοχή στην εκπόνηση και προώθηση της Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) με τίτλο «Απειλούνται η ασφάλεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται»,² η οποία δημοσιεύτηκε τον Ιανουάριο του 2016 καθώς και στην Ανοιχτή Επιστολή του Δικτύου.³
- Διοργάνωση ειδικής σύσκεψης στη Λέσβο με θέμα την προστασία των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων και συνοδευόμενων ανηλίκων, προσφύγων και μεταναστών, όπου συμμετείχαν εκπρόσωποι δημοσίων και μη κυβερνητικών φορέων και οργανώσεων, με στόχο την ανάδειξη των αναγκών, των ελλείψεων αλλά και των προσπαθειών που καταβάλλονται για την αντιμετώπισή τους.⁴
- Πραγματοποίηση επισκέψεων σε δομές και χώρους φιλοξενίας όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται στη Λέσβο.

1 Ενδεικτικά: Υπηρεσία Ασύλου, Γ.Γ. Υποδοχής, Ε.Κ.Κ.Α/Υπουργείο Εργασίας, Επιστημονική Επιτροπή και Ομάδα Συντονισμού και Παρακολούθησης Εκπαίδευσης Προσφύγων του Υπουργείου Παιδείας και δεκάδες περιφερειακοί εκπαιδευτικοί φορείς σε όλη την επικράτεια.

2 Το πλήρες κείμενο της Έκθεσης βλ. www.synigoros.gr/resources/160211-ekthesi.pdf

3 Το πλήρες κείμενο της επιστολής βλ. www.synigoros.gr/resources/160211-epistolli.pdf

4 Βλ. σχετικό Δελτίο Τύπου www.synigoros.gr/resources/160211-dt.pdf

Εικόνα: Ειδική σύσκεψη – Λέσβος, Ιανουάριος 2016

Μάρτιος

Επιστολή, με αφορμή τη δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας, προς τους αρμόδιους Αναπληρωτές Υπουργούς Μεταναστευτικής Πολιτικής, Προστασίας του Πολίτη και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όπου επισημαίνεται η ανάγκη να διασφαλιστούν τα κατοχυρωμένα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων, μεταναστών και προσφύγων, να εξασφαλιστεί η αδιάλειπτη λειτουργία και ενίσχυση των εξειδικευμένων δομών φιλοξενίας τους, καθώς και να προβλεφθεί η άμεση μετεγκατάσταση σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεγάλου αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων.⁵

Απρίλιος – Μάιος

Εικόνα: Συνέδριο Συμβουλίου της Ευρώπης – Σόφια, Απρίλιος 2016

- Συμμετοχή στην επείγουσα έκκληση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού με την οποία εκφράζεται η βαθιά ανησυχία για την κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα και προτείνεται να υπάρξει πρόσθετη πρόβλεψη για την άμεση μετεγκατάσταση μεγάλου αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων, προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια και τα θεμελιώδη δικαιώματά τους.⁶

⁵ Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2pl4cLY>

⁶ Το πλήρες κείμενο βλ. www.0-18.gr/downloads/ENOC-letter-5-April%202016-gr.pdf. Επίσης βλ. <http://bit.ly/2nTOvKD>

- Συμμετοχή στο συνέδριο που διοργανώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, όπου παρουσιάστηκε η νέα Στρατηγική του Συμβουλίου για την περίοδο 2016-2021, και συντονισμός συζήτησης με θέμα «Προασπίζοντας τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται: μαθαίνοντας από την προσφυγική κρίση».⁷

- Από κοινού με την Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις σε κέντρα φιλοξενίας και χώρους κράτησης όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται με στόχο την ανάδειξη της ανάγκης για δημιουργία κατάλληλων χώρων και συνθηκών φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά, ενώ κατά την ίδια περίοδο κλιμάκια του Συνηγόρου επισκέφθηκαν χώρους υποδοχής, κράτησης και φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων σε διάφορες περιοχές της χώρας (Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ήπειρο, Στερεά Ελλάδα, Λέσβο).⁸

Ιούνιος

- Συμμετοχή στη συνάντηση διαλόγου για τα παιδιά που μετακινούνται που διοργάνωσε η επίτροπος της ΕΕ αρμόδια για θέματα δικαιοσύνης Věra Jourová. Εκ μέρους του Συνηγόρου τονίστηκε, μεταξύ άλλων, η ανάγκη να υπάρχουν μηχανισμοί παρακολούθησης της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται σε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, καθώς και η ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσης της εφαρμογής των αρχών παιδικής προστασίας από τα κράτη-μέλη όσον αφορά τη μεταχείριση των παιδιών που μετακινούνται.⁹

- Συμμετοχή στο σεμινάριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού, όπου συζητήθηκε το θέμα: «Ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά», και ειδικότερα, η πρόσβαση παιδιών ευάλωτων ομάδων στην εκπαίδευση, όπως τα παιδιά πρόσφυγες, μετανάστες και αιτούντα άσυλο.¹⁰

- Συμμετοχή στο διεθνές συνέδριο «Προστασία και μέλλον των παιδιών που μετακινούνται: μια πρόκληση για την Ευρώπη», που διοργανώθηκε από τον Συνήγορο του Πολίτη της Γαλλίας, το Συμβούλιο της Ευρώπης και το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού.¹¹

Εικόνα: Συνάντηση διαλόγου για τα παιδιά που μετακινούνται – Βρυξέλλες, Ιούνιος 2016

7 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2oj4fIT>

8 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nx7GOS>

9 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2plgoMH>

10 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nxhDfq>

11 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2oXIK3Z>

Ιούλιος

- Έκδοση εγκυκλίου από το Υπουργείο Παιδείας, που υιοθέτησε τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη σχετικά με την εγγραφή αλλοδαπών μαθητών με ελλιπή δικαιολογητικά σε σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.¹²
- Επιστολή, σε συνέχεια της προηγούμενης δραστηριοποίησης για την προστασία των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων παιδιών, προς τη Γενική Γραμματεία Υποδοχής με θέμα τη «Φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων σε ασφαλείς χώρους προσωρινής και εποπτευόμενης φιλοξενίας».¹³
- Υπογραφή συμφώνου συνεργασίας με τη Unicef για την ενίσχυση του μηχανισμού παρακολούθησης της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται.
- Πραγματοποίηση επισκέψεων στα νησιά του Βορείου Αιγαίου (Λέσβος, Χίος, Σάμος), καθώς και οργάνωση συνάντησης με φορείς που παρέχουν υπηρεσίες φιλοξενίας σε ασυνόδευτους ανήλικους στο νησί της Λέσβου.

Αύγουστος

Πραγματοποίηση σειράς επισκέψεων σε δομές φιλοξενίας και χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται στην Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα, καθώς και συναντήσεις με αρμοδίους τοπικούς φορείς στο πλαίσιο των επισκέψεων.

Σεπτέμβριος

- Έκδοση δελτίου τύπου όπου επισημαίνεται η ανάγκη εγρήγορης και συνεργασίας των αρμοδίων φορέων για τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται με έμφαση στην εκπαίδευση.¹⁴
- Ανοιχτή επιστολή του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού προς συλλόγους γονέων και κηδεμόνων, με αφορμή τις αντιδράσεις γονέων κατά της ένταξης παιδιών προσφύγων στα σχολεία.¹⁵

Οκτώβριος

- Επισκέψεις στην περιοχή της Θεσσαλονίκης σε σχολεία και κέντρα φιλοξενίας στο πλαίσιο της παρακολούθησης της κατάστασης των παιδιών και της ασφαλούς ένταξης των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση, καθώς και πραγματοποίηση συναντήσεων με αρμοδίους τοπικούς φορείς και οργανώσεις.
- Με αφορμή το ξεκίνημα λειτουργίας νέων εκπαιδευτικών δομών για παιδιά που μετακινούνται/παιδιά πρόσφυγες, δημόσια δήλωση του Βοηθού Συνηγόρου για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με το σεβασμό της εικόνας και της προσωπικότητας των προσφύγων μαθητών από τα ΜΜΕ.¹⁶
- Συμμετοχή στο ετήσιο συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων του Παιδιού με θέμα «Ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά στην εκπαίδευση», όπου υιοθετήθηκαν από τη Γενική Συνέλευση 11 συστάσεις προς τις εθνικές κυβερνήσεις, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης, οι οποίες μεταξύ άλλων εστιάζονται και στο δικαίωμα στην εκπαίδευση των παιδιών που μετακινούνται.¹⁷

12 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nZE48T> Σχετικώς βλ. και σύνοψη διαμεσολάβησης σχετικά με την προαγωγή αλλοδαπών μαθητών χωρίς πλήρη δικαιολογητικά (Απρίλιος 2016) <http://bit.ly/2ojmEFn>

13 Βλ. σχετικά www.0-18.gr/downloads/Epistoli-safe%20spaces.pdf

14 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nTjt0k>

15 Βλ. σχετικά www.0-18.gr/downloads/Anoixti-epistoli-pros-sylogous-goneon.pdf

16 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2ohKraa>

17 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2oj5jfh>

Νοέμβριος

- Συμμετοχή στο ευρωπαϊκό συνέδριο «Conference on Children's Rights in the Migration Crisis and in the Digital Environment», στο οποίο έλαβαν μέρος και παιδιά. Ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού συμμετείχε στη συζήτηση με θέμα τα παιδιά πρόσφυγες, με έμφαση στη διεθνή συνεργασία και τις προκλήσεις για τις κοινωνίες, τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς όσον αφορά στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών προσφύγων.¹⁸
- Συμμετοχή στο 10ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ για τα Δικαιώματα του Παιδιού που διοργάνωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο οποίο πήραν μέρος οι αρμόδιοι Επίτροποι της Ε.Ε. και 300 εκπρόσωποι κυβερνήσεων, φορέων και οργανώσεων που ασχολούνται με τα θέματα των παιδιών προσφύγων / μεταναστών.¹⁹
- Ανακοίνωση της πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται με την υποστήριξη και της UNICEF.²⁰

Εικόνα: Ευρωπαϊκό συνέδριο – Ταλίν, Νοέμβριος 2016

Δεκέμβριος:

- Πραγματοποίηση επισκέψεων σε δομές και χώρους φιλοξενίας όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται στην Κεντρική και Δυτική Ελλάδα και συναντήσεις με τοπικούς φορείς.
- Συναντήσεις με εκπροσώπους αρμοδίων αρχών στη Βουλγαρία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας για θέματα παιδικής προστασίας, ιδίως όσον αφορά τα παιδιά που μετακινούνται από τρίτες χώρες και αυτά που δεν βρίσκονται υπό την επιμέλεια των γονέων τους στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος «MARIO Προστασία των παιδιών που μετακινούνται».²¹

18 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2oXOiHR>

19 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nxiBY1>

20 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nxjDUR>. Αναλυτικότερα σχετικά με το Δίκτυο βλ. παρακάτω κεφάλαια

21 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nZQYDS>

II. Ο μηχανισμός παρακολούθησης του Συνηγόρου: διερεύνηση και καταγραφή της κατάστασης των παιδιών

Ο μηχανισμός του Συνηγόρου για την παρακολούθηση της κατάστασης των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού των παιδιών σε όλη την ελληνική επικράτεια και στηρίζεται στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της ανεξάρτητης αρχής. Επιδιώκοντας την ενίσχυση του μηχανισμού, το καλοκαίρι του 2016 (Ιούλιος – Αύγουστος) εκπονήθηκε χαρτογράφηση της κατάστασης, καθώς και σχέδιο για την περαιτέρω ανάπτυξή του. Για την εκπόνηση του σχεδίου λήφθηκαν υπόψη και οι διαπιστώσεις από τις συναντήσεις, επισκέψεις αυτοψίας και παρεμβάσεις που είχαν ήδη πραγματοποιηθεί κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους (όπως αναλυτικά παρουσιάζονται στο παραπάνω κεφάλαιο).

Ο μηχανισμός περιλαμβάνει:

- Παρεμβάσεις του Συνηγόρου για συγκεκριμένα θέματα και υποθέσεις, κατόπιν αναφορών ή αυτεπαγγέλτως με στόχο την προάσπιση και προστασία των δικαιωμάτων των εμπλεκόμενων παιδιών, την αξιοποίηση των σχετικών στοιχείων για την ευρύτερη ανάδειξη και αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων.
- Επιτόπιες επισκέψεις σε χώρους εντοπισμού παιδιών που μετακινούνται, με άμεσες παρεμβάσεις όπου κρίνεται αναγκαίο, την αξιοποίηση στοιχείων και πληροφοριών που συλλέγονται κατά τις επισκέψεις, επιδιώκοντας επίσης την ευρύτερη ανάδειξη και αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων.
- Επικοινωνία και συνεργασία με θεσμικούς φορείς και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, με στόχο τη συλλογή στοιχείων για τα παιδιά που μετακινούνται. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η πρωτοβουλία ανάπτυξης της συνεργασίας και δικτύωσης φορέων της κοινωνίας των πολιτών, με επιδίωξη την εντατικότερη και πληρέστερη παρακολούθηση της κατάστασης και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της τεκμηριωμένης συνηγορίας υπέρ των παιδιών.

Ειδικότερα:

A. Αναφερόμενα ζητήματα και υποθέσεις

Κατά το έτος 2016 συνολικά στον τομέα Δικαιωμάτων του Παιδιού υποβλήθηκαν 822 αναφορές, εκ των οποίων περίπου το 10% αφορά σε παιδιά που μετακινούνται.

Επίσης, κατά το τελευταίο τετράμηνο του έτους (Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος), σε σύνολο 256 καταγεγραμμένων κλήσεων προς την ειδική τηλεφωνική γραμμή του Συνηγόρου για τα παιδιά, περίπου το 7% αντιστοιχεί σε υποθέσεις παιδιών προσφύγων. Τα περισσότερα ζητήματα σχετίζονται με την πρόσβαση των παιδιών στη δημόσια εκπαίδευση, ενώ ακολουθούν τα θέματα που αφορούν στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας.

B. Επισκέψεις σε χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται

Το 2016 πραγματοποιήθηκαν 85 επισκέψεις σε 65 δομές φιλοξενίας και σε χώρους όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται σε όλη την επικράτεια.

ΞΕΝΩΝΕΣ – ΧΩΡΟΙ ΓΙΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΟΥΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥΣ:		
Σύνολο επισκέψεων: 24		
Σύνολο χώρων: 20		
- 16 στην ενδοχώρα, 8 στα νησιά		
- χώροι: 17 ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, 3 ασφαλείς χώροι/safe spaces εντός ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας		
ΕΝΔΟΧΩΡΑ	ΝΗΣΙΑ	ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΧΩΡΟΙ
ΑΤΤΙΚΗ: Φάρος Praksis/Πετράλωνα Μέλλον (2 φορές) Save the Children/Καλαμάκι Σύλλογος Μεριμνης Ανηλίκων ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ: Ερυθρός Σταυρός /Αγριά Βόλου ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ: Σίνδος/ Άρσις Θεσσαλονίκη/ Παιδικά Χωριά SOS Άρσις Αλεξανδρούπολη	ΛΕΣΒΟΣ: Ηλιακτίδα (2 φορές) Praksis (2 φορές) Μετάδραση (2 φορές) Μανταμάδο ΧΙΟΣ: Μετάδραση Χωριό Παιδικής Μεριμνας και Προστασίας/Αίπος Κιβωτός του Κόσμου ΣΑΜΟΣ: Praksis Μετάδραση	Λαγκαδίκια Αλεξάνδρεια Διαβατά

Εξ' αυτών οι 55 πραγματοποιήθηκαν κατά το δεύτερο εξάμηνο (Ιούλιος – Δεκέμβριος), με βασική επιδίωξη την κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων ανοιχτών δομών προσωρινής υποδοχής καθώς και ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών σε όλες τις περιοχές της επικράτειας (νησιά και ενδοχώρα).

Οι επισκέψεις αναφέρονται αναλυτικότερα στους παρακάτω πίνακες:

**ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΔΟΜΕΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΧΩΡΟΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ²² ΚΑΙ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΙ**

Σύνολο επισκέψεων: 41

Σύνολο χώρων: 29

- 25 στην ενδοχώρα, 4 στα νησιά

- χώροι: 24 ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, 2 άτυποι καταυλισμοί/Ειδομένη και Πειραιάς, 1 ενοικιαζόμενο ξενοδοχείο από την Ύπατη Αρμοστεία/Φανερωμένη Ιωαννίνων, 1 άτυπο ανοιχτό κέντρο φιλοξενίας/ΠΙΚΠΑ -Χωριό του Όλοι Μαζί στη Λέσβο, 1 χώρος προσωρινής διαμονής – φιλοξενίας/ΔΗΠΕΘΕ στη Χίο

Στην ενδοχώρα:	Στα νησιά:
Μαλακάσα (2 φορές)	Καρά Τεπέ/Λέσβος (3 φορές)
Οινόφυτα	ΠΙΚΠΑ -Χωριό του Όλοι Μαζί/ Λέσβος
Ριτσώνα (3 φορές)	Σούδα / Χίος
Βόλος (2 φορές)	ΔΗΠΕΘΕ /Χίος
Πέτρα Ολύμπου (2 φορές)	
Λαγκαδίκια	
Κορδελιό/Softex	
Χέρσο	
Πολύκαστρο/Νέα Καβάλα (2 φορές)	
Θερμοπύλες (2 φορές)	
Ωραιόκαστρο	
Δερβέني/Δίον (2 φορές)	
Δερβέني/Αλεξύλ	
Αλεξάνδρεια/στο safe space (2 φορές)	
Κάτσικας (2 φορές)	
Διαβατά (2 φορές)	
Σχιστό	
Ελληνικό	
Κουτσόχερο Λάρισας	
Δολιανά Ιωαννίνων	
Μυρσίνη – Ανδραβίδα/Πελοποννήσος	
Ελαιώνας	
Φανερωμένη Ιωαννίνων (ξενοδοχείο ενοικιαζόμενο από την Ύπατη Αρμοστεία)	
Πειραιάς (άτυπος καταυλισμός)	
Ειδομένη (άτυπος καταυλισμός)	

22 Σημαντική διευκρίνιση: ο όρος «ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας» (ή «κέντρα προσωρινής φιλοξενίας»), όπως εν γένει χρησιμοποιείται στο παρόν έγγραφο, αφορά στις επίσημες/κρατικές δομές και χώρους, οργανωμένους και μη, που δημιουργήθηκαν στην επικράτεια, ιδίως κατά το διάστημα από τα τέλη του 2015 και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες υποδοχής και φιλοξενίας λόγω των αυξημένων προσφυγικών ροών. Μας εξυπηρετεί καλύτερα για την περιγραφή των δομών αυτών, οι οποίες δε δημιουργήθηκαν με βάση το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και όπου εν τοις πράγμασι η διαμονή των παραμενόντων δεν εξαρτάται από την προηγούμενη υπαγωγή σε διαδικασία ασύλου. Επισημαίνουμε

ΚΕΝΤΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΗΣ/ΚΥΤ:	
Σύνολο επισκέψεων: 5 Σύνολο χώρων: 3	
Ενδοχώρα	Νησιά
-	Μόρια/Λέσβος (3 φορές) ΒΙΑΛ-Χαλκειός /Χίος Βαθύ/Σάμος

ΧΩΡΟΙ ΚΡΑΤΗΣΗΣ	
Σύνολο επισκέψεων: 14	
Σύνολο χώρων: 13 (11 στην ενδοχώρα, 3 στα νησιά)	
Ενδοχώρα	Νησιά
ΕΧΠΑ Αμυγδαλέζας/ στο Προαναχωρησιακό ΠΚΕ Αμυγδαλέζας Α.Τ. Αμαρουσίου Α.Τ. Πατησίων Τμ. Δίωξης Λαθρομετανάστευσης Ν. Μυγδονίας ΑΤ. Πολυκάστρου ΑΤ Κιλκίς (2 φορές) ΑΤ Ειδομένης ΑΤ Ομόνοιας ΠΚΕ Π.Ράλλη	Α.Δ. Λέσβου Α.Δ. Χίου Α.Δ. Σάμου

Γ. Ανάπτυξη δικτύωσης για τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται

Ο Συνήγορος, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για διαρκή και σταθερή συνεργασία των φορέων που δραστηριοποιούνται για την προστασία των παιδιών, ανέλαβε την πρωτοβουλία ανάπτυξης ενός άτυπου δικτύου, που φέρει τον τίτλο «Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται» («Children on the Move Network – C.O.M. Network). Το Δίκτυο υποστηρίζεται τεχνικά από τη UNICEF στο πλαίσιο συμφώνου συνεργασίας με το Συνήγορο, η γεωγραφική του εμβέλεια είναι εθνική, και καλύπτει το σύνολο του πληθυσμού των παιδιών που μετακινούνται.

Οι στόχοι της δικτύωσης επικεντρώνονται: α) στην εντατικότερη και πληρέστερη παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται, με τη συστηματική συλλογή πληροφοριών και στοιχείων από φορείς του πεδίου, την αποτύπωση θεσμικών και πρακτικών ελλείψεων προστασίας, την άμεση καταγραφή νέων τάσεων διαμόρφωσης της κατάστασης των παιδιών β) στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των πρωτοβουλιών συνηγορίας για τα παιδιά, με την ανάπτυξη τεκμηριω-

ότι για ανάλογες δομές ο επίσημα αναφερόμενος όρος στο άρθρο 8 του Ν.4375/16 (δηλαδή: «Ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία») έχει στενότερη έννοια, αφού αναφέρεται συγκεκριμένα στην υποδοχή όσων έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, και προβλέπει την έκδοση υπουργικής απόφασης για την ίδρυσή τους, ενώ ο άλλος αντίστοιχος όρος στο ίδιο άρθρο (δηλαδή: «ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών: που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής ...»), αναφέρεται σε όσους έχουν υπαχθεί σε διαδικασίες επιστροφής.

μένων και συνεκτικών προτάσεων και συστάσεων, καθώς επίσης και συντονισμένων συλλογικών παρεμβάσεων για κρίσιμα ζητήματα προστασίας των παιδιών.

Στο Δίκτυο, που συντονίζεται από το Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, προβλέπεται η συμμετοχή φορέων της κοινωνίας των πολιτών, και πιο συγκεκριμένα φορέων παιδικής προστασίας, καθώς και άλλων φορέων που αναπτύσσουν δράσεις ή/και υπηρεσίες εστιασμένες σε παιδιά που μετακινούνται (ιδίως φιλοξενία, εκπαίδευση, νομική βοήθεια, ιατρικές, ψυχο-κοινωνικές υπηρεσίες) και δραστηριοποιούνται σε χώρους όπου εντοπίζονται τα συγκεκριμένα παιδιά.

Για την προώθηση του Δικτύου, οργανώθηκαν δύο αρχικές συναντήσεις, στις 18 Οκτωβρίου 2016 στη Θεσσαλονίκη και στις 25 Νοεμβρίου 2016 στην Αθήνα, όπου συμμετείχαν συνολικά 55 εκπρόσωποι 23 οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και εκπρόσωποι δημοσίων φορέων και διακυβερνητικών οργανισμών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο. Κεντρική επιδίωξη στις συναντήσεις αυτές ήταν η παρουσίαση βασικών προτάσεων και η περαιτέρω συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων προς την προοπτική συγκρότησης και λειτουργίας της δικτύωσης. Ως τα τέλη Δεκεμβρίου 2016, στο Δίκτυο ήδη συμμετείχαν 3 διακυβερνητικοί οργανισμοί και 15 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Οι εργασίες του Δικτύου ξεκίνησαν τον Ιανουάριο του 2017, κατόπιν της πρώτης συνάντησης των ιδρυτικών του μελών.²³

Μέλη του Δικτύου:

Διακυβερνητικοί οργανισμοί	Διεθνές Ταμείο Επείγουσας Βοήθειας των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά/UNICEF Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών	ΆΡΣΙΣ Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων Γιατροί του Κόσμου Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού Danish Refugee Council Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες Ιατρική Παρέμβαση Κέντρο Ημέρας Βαβέλ Μετάδραση Δράση για τη Μετανάστευση και την Ανάπτυξη Παιδικά Χωριά SOS Ελλάδος PRAKSIS Save the Children International Solidarity Now Terres des Hommes Χαμόγελο του Παιδιού

23 Σημειώνεται ότι η πρώτη συνάντηση των ιδρυτικών μελών πραγματοποιήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2017, ενώ από το Φεβρουάριο ξεκινά η διαδικασία συλλογής και ανταλλαγής ενημέρωσης και στοιχείων στο πλαίσιο των στόχων του Δικτύου.

Μέρος δεύτερο: Στοιχεία, διαπιστώσεις και προτάσεις στο πλαίσιο του μηχανισμού παρακολούθησης για την κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται

I. Εντοπισμός και καταγραφή του πληθυσμού των παιδιών που μετακινούνται

A. Διαθέσιμα στοιχεία και εκτιμήσεις σχετικά με τον συνολικό πληθυσμό των παιδιών στην επικράτεια

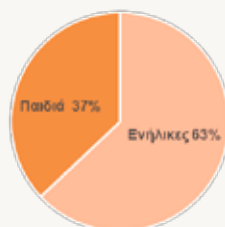
A.1. Αριθμός εισερχομένων παιδιών

Σύμφωνα με επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία, κατά το 2016 οι αφίξεις μέσω των χερσαίων συνόρων είναι άνω των 3000, και άνω των 174.000 μέσω των θαλασσιών συνόρων, παρουσιάζοντας μείωση σχεδόν 80% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.²⁴

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τις αφίξεις παιδιών κατά το 2016:

- ο συνολικός αριθμός των αφιχθέντων παιδιών εκτιμάται περίπου άνω των 60.000²⁵
- περίπου 37% εκ του συνόλου των αφιχθέντων είναι παιδιά²⁶
- περίπου 17% εκ του συνόλου των αφιχθέντων παιδιών είναι ασυνόδευτα²⁷

Ποσοστό παιδιών για τις αφίξεις μέσω των θαλασσιών συνόρων

24 Σύμφωνα με στοιχεία που αναφέρονται στους συλληφθέντες αλλοδαπούς για παράνομη είσοδο από τα ελληνοτουρκικά σύνορα κατά το 11 μήνο του 2016, οι αφίξεις από τα θαλάσσια σύνορα ήταν 174.412 και από τα χερσαία 3.093 παρουσιάζοντας γενική μείωση 76,79% σε σχέση με το 2015. Σύμφωνα με στοιχεία που αναφέρονται συνολικά στο έτος 2016, οι συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή, από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, προερχόμενοι από την Τουρκία, είναι 176.127 από τα θαλάσσια σύνορα και 3.292 από τα χερσαία. (Ελληνική Αστυνομία, Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης 2016). Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία από την Ύπατη Αρμοστεία, οι θαλάσσιες αφίξεις το 2016 ήταν 173.450, μειωμένες κατά 80% σε σχέση με το 2015 (UNHCR, Bureau for Europe, Refugees & Migrants Sea Arrivals in Europe, Monthly update, December 2016).

25 Βλ. αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα τις αφίξεις των παιδιών ανά μήνα.

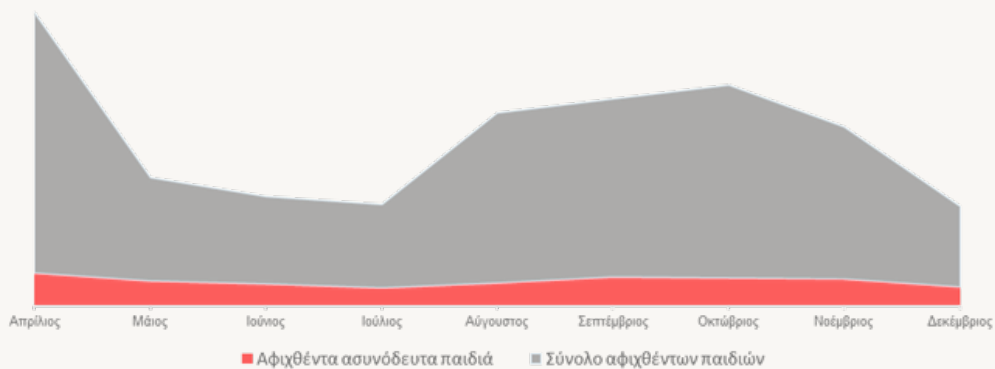
26 UNHCR, Bureau for Europe ο.π, UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece population figures as of 15 February 2017. Αναφέρεται επίσης ότι το διάστημα από 1/1 – 31/10/2016 το 24,5% των εισερχομένων ανδρών και 31,9% των εισερχομένων γυναικών είναι κάτω των 18 ετών (Γ.Γ. Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, Προσφυγική Κρίση, Fact Sheet, Ιανουάριος 2017) Βλ. επίσης UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece as of 31 December 2016, as of 28 February 2017.

27 Τα στοιχεία αναφέρονται ειδικότερα στο διάστημα μετά τη δήλωση ΕΕ – Τουρκίας και αφορούν πιο συγκεκριμένα τις θαλάσσιες αφίξεις, που αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος των αφίξεων (UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece as of 31 December 2016, as of 28 February 2017).

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα, τα δεδομένα των αφίξεων αλλάζουν μετά τη δήλωση ΕΕ-Τουρκίας το Μάρτιο του 2016, παρουσιάζοντας κατακόρυφη μείωση. Συγκεκριμένα, το διάστημα από τον Απρίλιο έως το Δεκέμβριο οι αφιχθέντες είναι περίπου 24.160, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται περίπου 6.200 παιδιά.²⁸

Χρονικό διάστημα 2016	Αφίξεις παιδιών
Ιανουάριος - Φεβρουάριος	≈43.00 - 47.000
Μάρτιος	≈10.600
Απρίλιος - Δεκέμβριος	≈ 6.200

**Αφιχθέντα παιδιά ανά μήνα μέσω θαλασσίων συνόρων
Απρίλιος - Δεκέμβριος 2016**

28 Πηγές: IOM Mixed Migration Flows in Mediterranean and Beyond Reporting period 2016, UNHCR Data portal – Greece (μηνιαίες επικαιροποιήσεις το διάστημα από Ιανουάριο ως και 31 Δεκεμβρίου 2016), UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece as of 31 December 2016, as of 28 February 2017. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με νεότερα δημοσιευμένα στοιχεία (Απρίλιος 2017), ο αναφερόμενος συνολικός αριθμός των αφιχθέντων παιδιών το 2016 είναι 63.920, εκ των οποίων περίπου 8% είναι ασυνόδευτα παιδιά (UNHCR, UNICEF and IOM, Refugee and Migrant Children- Including Unaccompanied and Separated Children- in Europe Overview of Trends in 2016, April 2017).

Οι αφίξεις των παιδιών ανά μήνα:²⁹

Αφιχθέντα παιδιά ανά μήνα (2016)		
Μήνας	Σύνολο αφιχθέντων παιδιών (αριθμός κατ' εκτίμηση % εκ του συνόλου των αφιχθέντων)	Αφιχθέντα ασυνόδευτα παιδιά
Ιανουάριος	- (36%)	-
Φεβρουάριος	- (40%)	-
Μάρτιος	- (40%)	-
Απρίλιος	1248 (34%)	158
Μάιος	495 (29%)	117
Ιούνιος	420 (27%)	103
Ιούλιος	399 (21%)	85
Αύγουστος	815 (23%)	108
Σεπτέμβριος	851 (28%)	140
Οκτώβριος	925 (30%)	134
Νοέμβριος	730 (25%)	128
Δεκέμβριος	386 (23%)	90
Συνολικά	≈ 64.000	1063

Επικαιροποίηση στοιχείων:³⁰

Σημειώνεται ότι κατά τον Ιανουάριο του 2017 οι αφίξεις των παιδιών μέσω θαλασσίων συνόρων έχουν ως εξής: Αφιχθέντα παιδιά: 309, Αφιχθέντα ασυνόδευτα παιδιά: 67 Κατά τον Φεβρουάριο του 2017 οι αφίξεις των παιδιών είναι αντιστοίχως 290 και 36. Ο συνολικός αριθμός των αφίξεων ενηλίκων και ανηλίκων είναι 4.103.

A.2. Στοιχεία και εκτιμήσεις σχετικά με τον αριθμό των παραμενόντων παιδιών

Καταρχήν επισημαίνεται ότι στα επίσημα δημοσιευόμενα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται ξεχωριστά στοιχεία για τα παιδιά. Επίσης, υπογραμμίζεται ότι δεν υφίσταται επίσημο σύστημα καταγραφής και καταμέτρησης που να επιτρέπει την τακτική και ενιαία συλλογή στοιχείων σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τον συνολικό παραμένοντα πληθυσμό, περιλαμβανομένων και των παιδιών (αναλυτικά βλ. παρακάτω κεφ. Ι. Β.1.).

²⁹ Πηγές: ο.π. Σημειώνεται ότι δεν διατίθενται ακριβή επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των αφιχθέντων παιδιών, και δη των ασυνόδευτων, κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους. Τα αναφερόμενα ποσοστά % εκ του συνόλου των αφιχθέντων βασίζονται σε επιμέρους στοιχεία από την Ελληνική Αστυνομία όπως δημοσιεύονται στο UNHCR Bureau for Europe Refugees & Migrants Sea Arrivals in Europe Monthly update December 2016

³⁰ UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece as of 31 March 2017, UNHCR Data Portal – Greece Data snapshot 03 Apr 2017

Περαιτέρω, καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές να προβούμε σε ακριβείς εκτιμήσεις σχετικά με τον αριθμό των παραμενόντων παιδιών ανά συγκεκριμένη περιοχή και ανά περιφέρεια λόγω των συνεχών μετακινήσεων εντός των δομών φιλοξενίας στην ενδοχώρα, από τα νησιά στην ενδοχώρα καθώς και λόγω των νέων αφίξεων. Ως εκ τούτων, επισημαίνεται ότι τα παρακάτω αναφερόμενα αποτελούν γενικές εκτιμήσεις, που αποτυπώνουν κατά προσέγγιση, τον εκτιμώμενο αριθμό των παιδιών, και κυρίως βασίζονται σε επεξεργασία δευτερογενών στοιχείων.

Εκτιμήσεις σχετικά με τον συνολικό αριθμό των παραμενόντων παιδιών στην επικράτεια περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016:

Περί τα τέλη του 2016, ο επίσημα αναφερόμενος συνολικός αριθμός του παραμένουστος προσφυγικού πληθυσμού είναι 62.784.³¹

Ειδικότερα σε ότι αφορά τα παιδιά:

- Ο εκτιμώμενος συνολικός αριθμός των παραμενόντων παιδιών είναι 21.000³².
- Ο εκτιμώμενος συνολικός αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων:
 - είναι 2.300³³, αντιστοιχώντας περίπου στο 11% του συνόλου των παραμενόντων παιδιών.
 - κατά γενική εκτίμηση, εκ του συνόλου των ασυνόδευτων παιδιών άνω των 500-550 βρίσκονται στα νησιά (είτε εντός είτε εκτός ξενώνων).³⁴
 - δε μπορεί να γίνει ασφαλής εκτίμηση σχετικά με το πόσα παιδιά ανήκουν στην κατηγορία των ασυνόδευτων (unaccompanied) και των “χωρισμένων” (separated) που βρίσκονται στη χώρα με συγγενικά πρόσωπα, α) διότι κατά την ελληνική νομοθεσία δε λαμβάνεται υπόψη η διάκριση αυτή ώστε να τηρούνται επισήμως χωριστά στοιχεία και β) διότι κατά τους τελευταίους μήνες του 2016 – ιδίως από το φθινόπωρο και έπειτα – παρατηρείται έντονη ρευστότητα ως προς την κατάσταση πολλών παιδιών, αφού οι συγγενείς με τους οποίους διαβιούσαν είτε μεταφέρθηκαν είτε πρόκειται να μεταφερθούν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα στο πλαίσιο του προγράμματος μετεγκατάστασης, με αποτέλεσμα τα παιδιά να εγκαταλείπονται εντελώς μόνα στην Ελλάδα (ή να πρόκειται άμεσα να εγκαταλειφθούν).

Επικαιροποίηση στοιχείων:

Σημειώνεται ότι κατά τους πρώτους μήνες του 2017 – κατά την εκπόνηση της παρούσας έκθεσης – οι παραπάνω εκτιμήσεις κυμαίνονται περίπου στα ίδια επίπεδα, καταγράφοντας μια μικρή μείωση του αριθμού των παραμενόντων παιδιών (20.500) και του αριθμού των ασυνόδευτων (περίπου 2.000).³⁵ Η τελευταία, μεταξύ άλλων, οφείλεται κατά ένα μέρος και στην ολοκλήρωση της μετεγκατάστασης ενός αριθμού ασυνόδευτων παιδιών.

31 Κεντρικό Επιχειρησιακό Όργανο Μετανάστευσης (ΚΕΠΟΜ) δημοσίευση Ειδική Γραμματεία Επικοινωνιακού Σχεδιασμού Μεταναστευτικής και Προσφυγικής Πολιτικής, 27/12/2016

32 UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece as of 31 December 2016. Σημειώνεται επίσης ότι σύμφωνα με μελέτη που αναφέρεται χρονικά στο Μάιο του 2016, σε 43 κέντρα φιλοξενίας στην επικράτεια, το ποσοστό των παιδιών επί του συνόλου των παραμενόντων ήταν περίπου 37% (Μελέτη, «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων», Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, Αθήνα Ιούνιος 2016)

33 UNICEF ο. π.

34 βλ. παρακάτω πίνακες

35 UNICEF, Refugee and Migrant Children in Greece, as of 28 February 2017

Παρακάτω παρουσιάζονται οι γενικές εκτιμήσεις σχετικά με τον πληθυσμό των παραμενόντων παιδιών ανά τύπο δομών υποδοχής και φιλοξενίας στα νησιά και την ενδοχώρα περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016 (- αρχές 2017):³⁶

Εκτιμήσεις σχετικά με τον πληθυσμό των παιδιών ανά τύπο δομής στην ενδοχώρα και στα νησιά περί τα τέλη του 2016

Σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας: ³⁷

- Περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016, υπάρχουν συνολικά 37 ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας σε όλη την επικράτεια (οι 3 στα νησιά). Ο αριθμός παραμενόντων (ενηλίκων και ανηλίκων) εκτιμάται περίπου στις 20.000.
- Ο αριθμός των παιδιών στις δομές αυτές όσο προχωράμε προς το τέλος του έτους σταδιακά μειώνεται (κατά γενική εκτίμηση: από 9.500 – 10.000 στα τέλη του φθινοπώρου κυμαίνεται περίπου μεταξύ 7.500-8.500 το Δεκέμβριο, με τάση μείωσης και στους πρώτους μήνες του 2017). Υπάρχουν περίπου 390 αναφορές αιτημάτων στέγασης ασυνόδευτων ανηλίκων που προέρχονται από ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, ωστόσο δε μπορούμε να επιβεβαιώσουμε με ακρίβεια ότι ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί στον αριθμό των πραγματικά διαμενόντων ασυνόδευτων παιδιών στις δομές αυτές.
- Ως γενικότερη τάση καταγράφεται η μετακίνηση πληθυσμού από τις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας προς τον αστικό ιστό.

Συγκεκριμένα:

Σε 34 λειτουργούσες δομές στην ενδοχώρα:

- Ο επίσημα αναφερόμενος αριθμός των καταγεγραμμένων είναι περίπου 18000. Επισημαίνεται ωστόσο, ότι δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο πραγματικός αριθμός των παραμενόντων λόγω συνεχών μετακινήσεων (είτε μεταξύ των δομών, είτε από τις δομές σε άλλους χώρους φιλοξενίας, είτε από τα νησιά προς την ενδοχώρα, είτε από τις δομές προς αυτόνομη στέγαση κυρίως εντός του αστικού ιστού).

36 Επισημαίνεται ότι τα αναφερόμενα αριθμητικά στοιχεία στον παρακάτω πίνακα αποτελούν κατά προσέγγιση γενικές εκτιμήσεις που βασίζονται στην επεξεργασία δευτερογενών επίσημων δημοσιευμένων στοιχείων, για το διάστημα από τον Νοέμβριο 2016 έως και τις αρχές του 2017(ΚΕΠΟΜ/ Ειδική Γραμματεία Επικοινωνιακού Σχεδιασμού Μεταναστευτικής και Προσφυγικής Πολιτικής, ΓΕΕΘΑ/Τμήμα Ενημέρωσης Τύπου, UNHCR/Operational portal-Mediterranean Situation - Greece, ΕΚΚΑ/UNICEF), καθώς επίσης και στα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μέσα από επισκέψεις και επικοινωνίες στο πλαίσιο του μηχανισμού παρακολούθησης.

37 Το Μάιο του 2016 καταγράφονται 13677 παιδιά σε 40 ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα, και 1253 παιδιά σε 6 δομές του Β. Αιγαίου (Λέσβος, Χίος). (Μελέτη, «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων», Επιστημονική Επιτροπή για την υποβοήθηση του έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, Αθήνα Ιούnius 2016).

Τον Οκτώβριο του 2016 εκτιμάται ότι βρίσκονται περίπου 11000 παιδιά σε 40 ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα (βλ. σχετ. UNHCR "Greece: Site Profile as of 31 October 2016")

- Ο πληθυσμός των παιδιών που βρίσκεται στις παραπάνω συνθήκες, δηλαδή είτε εντός των δομών είτε σε διαδικασία μετακίνησης από αυτές, δεν περιλαμβάνεται στα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία, και κατά γενική (πρόχειρη) εκτίμηση κυμαίνεται περίπου στις 7.000 – 7.500.

Επικαιροποίηση: Σταδιακά ως τα τέλη Φεβρουαρίου 2017 ο αριθμός των λειτουργούντων κέντρων μειώνεται σε 30 και ο επίσημα αναφερόμενος αριθμός των παραμενόντων σε 14567. Επισημαίνεται ότι εξακολουθούν οι συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμού όπως περιγράφεται παραπάνω, και ο αριθμός των παιδιών στα κέντρα φιλοξενίας μειώνεται, ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται μεγαλύτερη συγκέντρωση του πληθυσμού εντός του αστικού ιστού. Ταυτόχρονα όμως σε αρκετές ανοιχτές δομές, ιδίως στην περιοχή της Αττικής, εμφανίζονται νέοι διαμένοντες που μεταφέρονται από τα νησιά.

Σε 3 λειτουργούσες δομές στα νησιά:

Υπάρχουν 3 επίσημες δομές στα νησιά (Λέσβος: Καρά Τεπέ, - Χίος: Σούδα, Λέρος: Λακκί) με συνολική αναφερόμενη δυναμικότητα λίγο μικρότερη των 2.000 θέσεων, και με περίπου ανάλογο αριθμό παραμενόντων, ο οποίος ωστόσο, λόγω των μετακινήσεων του πληθυσμού εντός των νησιών όσο και προς την ενδοχώρα αλλά και λόγω των νέων αφίξεων, δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Ο συνολικός αριθμός των παιδιών εκτιμάται κυμαινόμενος μεταξύ 37% - 40% του συνόλου των παραμενόντων.

Επικαιροποίηση: Λόγω της αύξησης των μεταφορών προς την ενδοχώρα, σε συνδυασμό με τον αριθμό των νέων αφίξεων, διαπιστώνεται ότι περί τις αρχές του 2017 υπάρχει μείωση του αριθμού των παιδιών και των ευάλωτων ομάδων, καθώς και των οικογενειών με παιδιά στα νησιά. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι εντός του Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκαν περίπου 1400 μεταφορές προς την ενδοχώρα.

Σε ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων

Σε 48 ξενώνες στην επικράτεια με συνολική δυναμικότητα 1256 θέσεων, φιλοξενούνται περίπου άνω των 1.000 παιδιών (χωρίς να περιλαμβάνονται στον τελευταίο αριθμό τα παιδιά που βρίσκονται στο στάδιο μεταφοράς κατόπιν τοποθέτησης). Επίσης, 1443 αιτήματα στέγασης βρίσκονται σε λίστα αναμονής τοποθέτησης.

Επικαιροποίηση: περί τις αρχές Μαρτίου 2017 ο αριθμός των ξενώνων είναι 53 και η συνολική δυναμικότητα 1362 θέσεις, ενώ τα φιλοξενούμενα παιδιά είναι 1084 (χωρίς σε αυτό τον αριθμό να περιλαμβάνονται οι εκκρεμείς μεταφορές των ήδη τοποθετημένων). Σε λίστα αναμονής τοποθέτησης βρίσκονται περίπου 1000 αιτήματα. Συγκεκριμένα:

Σε 31 ξενώνες στην ενδοχώρα:

Η συνολική δυναμικότητα είναι 879 θέσεις και τα φιλοξενούμενα παιδιά περίπου 800

Επικαιροποίηση: Σταδιακά ως το Μάρτιο του 2017 ο αριθμός των ξενώνων στην ενδοχώρα αυξήθηκε σε 36 και η δυναμικότητα σε 985 θέσεις. Ο αριθμός των φιλοξενούμενων παιδιών είναι περίπου 880-900.

Σε 17 ξενώνες στα νησιά:

Η συνολική δυναμικότητα είναι 377 θέσεις και τα φιλοξενούμενα παιδιά είναι περίπου 300-320.

Επικαιροποίηση: Στις αρχές του 2017 έως και το Μάρτιο ο αριθμός των ξενώνων και φιλοξενούμενων παιδιών παραμένουν περίπου στα ίδια επίπεδα.

Σε χώρους φιλοξενίας της Ύπατης Αρμοστείας:

- Έως τα μέσα Δεκεμβρίου 2016 οι θέσεις φιλοξενίας στην επικράτεια φτάνουν συνολικά τις 20338. Σε αυτές περιλαμβάνονται:
 - 18674 σε διαμερίσματα (άνω του 50%), σε ξενοδοχεία (περίπου 30%), σε ανάδοχες οικογένειες
 - 704 προσφερόμενες θέσεις σε ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων
 - 960 θέσεις σε ανοιχτό κέντρο φιλοξενίας (Λαγκαδίκια)
- Οι περισσότερες θέσεις φιλοξενίας βρίσκονται ιδίως στην περιοχή της Αττικής (57%) και στη Βόρεια Ελλάδα (29%).
- Οι προσφερόμενες θέσεις σε 5 νησιά (Χίος, Λέσβος, Σάμος, Λέρος, Κως) αντιστοιχούν περίπου στο 5% του συνόλου των θέσεων (δηλ. περίπου 1000 θέσεις), ενώ παρατηρείται έντονη κινητοποίηση για τη μετακίνηση ευάλωτων ομάδων από τα ΚΥΤ, είτε προς χώρους φιλοξενίας (ξενοδοχεία, διαμερίσματα) εντός των νησιών είτε σε αντίστοιχους χώρους στην ενδοχώρα.
- Ο εκτιμώμενος αριθμός των ωφελούμενων παιδιών (πλην των ασυνόδευτων που βρίσκονται σε ξενώνες) εκτιμάται περίπου 6.000 – 6.500. (Σύμφωνα με ακριβέστερα επικαιροποιημένα στοιχεία από 20/3/2017 ο συνολικός αριθμός των παιδιών σε όλο το πλέγμα θέσεων φιλοξενίας, περιλαμβανομένων και των ξενώνων, είναι 7675).

Σε ξενώνες για αιτούντες άσυλο

- Υπάρχουν 10 ξενώνες στην επικράτεια (ενδοχώρα) συνολικής δυναμικότητας 437 θέσεων για τη φιλοξενία οικογενειών και μονογονεϊκών οικογενειών με παιδιά, τα οποία συνήθως αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των φιλοξενούμενων (υπάρχουν επίσης και 146 θέσεις σε διαμερίσματα στην ενδοχώρα και στα νησιά).
- Περί τα μέσα Νοεμβρίου 2016 ο συνολικός αριθμός των φιλοξενούμενων στους ξενώνες ήταν 264.

Επικαιροποίηση: Περί τις αρχές Μαρτίου 2017 ο αριθμός φιλοξενούμενων στους ξενώνες είναι 343 (πλην των διαμερισμάτων, όπου φιλοξενοούνται 132 άτομα).

Σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης/ΚΥΤ

Υπάρχουν 6 ΚΥΤ (1 στην ενδοχώρα, 5 στα νησιά) συνολικής δυναμικότητας 5590 θέσεων. Συγκεκριμένα:

Σε 1 ΚΥΤ στην ενδοχώρα:

(πρώην ΚΕΠΥ) Φυλακίου Ορεστιάδας Έβρου συνολικής χωρητικότητας 240 θέσεων

- Επισημαίνεται η παρατηρούμενη πρακτική όπου οι νεοεισερχόμενοι, μεταξύ των οποίων οικογένειες με παιδιά, κρατούνται πρώτα στο πλησίον προαναχωρησιακό κέντρο κράτησης μέχρι τη μεταφορά τους στο ΚΥΤ για να υπαχθούν σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής.
- Από τα μέσα του 2016 και έπειτα παρατηρείται αύξηση των εισερχομένων από τα σύνορα του Έβρου και σταδιακή αύξηση των παραμενόντων. Περί τα τέλη Δεκεμβρίου ο αριθμός των παραμενόντων στο ΚΥΤ ήταν περίπου 160.

Επικαιροποίηση: Ως τις αρχές Μαρτίου 2017 ο αριθμός παραμενόντων κυμαίνεται περίπου στα ίδια επίπεδα με μικρές αυξομειώσεις.

Σε 5 ΚΥΤ στα νησιά:

- Σε 5 νησιά υπάρχει αντίστοιχος αριθμός ΚΥΤ συνολικής δυναμικότητας 5350 θέσεων (όπως αναφέρεται από το ΓΕΕΘΑ). Συγκεκριμένα, Μόρια/Λέσβος: 2000, ΒΙΑΛ/Χίος:1110, Πυλί/Κώς:700, Βαθύ/Σάμος:700, Λέπιδα/Λέρος: 840
- Τα επίσημα στοιχεία σε σχέση με τους παραμένοντες (ενηλίκους και ανηλίκους) αναφέρονται συνολικά σε όλες τις δομές ανά νησί, και όχι χωριστά για τα ΚΥΤ. Συγκεκριμένα, περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016 ο επίσημα αναφερόμενος αριθμός παραμενόντων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, συνολικά σε όλες τις δομές, είναι 14700 περίπου. Για τα ΚΥΤ ειδικότερα (όπως εκτιμάται σύμφωνα με τα στοιχεία του ΓΕΕΘΑ με βάση τις μερίδες σίτισης) είναι περίπου 6.700.

- Ειδικότερα ως προς τα παιδιά:

- Περί τα τέλη του έτους ο αναφερόμενος αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών στα ΚΥΤ όπου έχουν πραγματοποιηθεί επισκέψεις (Λέσβος, Χίος/περιλαμβανομένης της Σούδας, Σάμος σε όλο το νησί) είναι μεταξύ 140-145, ενώ συνολικά και στα 5 ΚΥΤ ο αριθμός εκτιμάται περίπου σε 200 - 230.

- Σύμφωνα με επικαιροποιημένα στοιχεία περί τα μέσα Φεβρουαρίου του 2017 ο αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών στο ΚΥΤ Λέσβου ήταν 15, στο ΚΥΤ Χίου ήταν 36, ενώ εντοπίζονται και 29 παιδιά στη Σούδα (σημειώνεται ότι μεταξύ των ασυνόδευτων παιδιών στη Χίο τα 37 ήταν separated).

- Ο συνολικός αριθμός των παιδιών εντός των ΚΥΤ δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια διότι εντός του Δεκεμβρίου, λόγω των δυσμενών καιρικών συνθηκών, υπήρξαν αρκετές και συχνές μεταφορές σε άλλους χώρους στα νησιά και στην ενδοχώρα. Σημειώνεται ότι κατά γενική εκτίμηση το διάστημα από το Νοέμβριο ως και τον Δεκέμβριο παρουσιάζεται σταδιακή μείωση του αριθμού των παιδιών (περίπου από 1600-1700 σε λιγότερα από 1200).

Επικαιροποίηση: κατά τους πρώτους μήνες του 2017 εμφανίζεται περαιτέρω μείωση του αριθμού των ευάλωτων ομάδων στα ΚΥΤ, περιλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών και των ευάλωτων οικογενειών με παιδιά, λόγω μεταφορών σε άλλους χώρους φιλοξενίας εντός των νησιών ή στην ενδοχώρα. Υπολογίζεται ότι στα μέσα Μαρτίου τα παιδιά στα ΚΥΤ είναι περίπου 650.

Σε άλλου τύπου δομές

Ανοιχτή Δομή Φιλοξενίας Αιτούντων Εθελούσιας Επιστροφής & Επανεπίταξης/ Αττικό Άλσος, δυναμικότητας 110 θέσεων (όπου φιλοξενούνται και οικογένειες με παιδιά)

Επικαιροποίηση: Ξεκίνησε να λειτουργεί δομή για όσους εντάσσονται στο πρόγραμμα εθελουσίων επιστροφών, χωρητικότητας 300-330 ατόμων σε πτέρυγα του προαναχωρησιακού κέντρου στην Αμυγδαλέζα (όπου βρίσκονται και οικογένειες με παιδιά).

Σε άλλους χώρους εκτός επίσημου συστήματος δομών

- Σε μη οργανωμένες δομές: Περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016 σε μη οργανωμένες δομές (Ελληνικό I, II,III) ο επίσημα αναφερόμενος αριθμός των διαμενόντων είναι 2100. Ως προς τα παιδιά μας έχουν αναφερθεί διάφορες εκτιμήσεις από διαφορετικούς φορείς, σύμφωνα με την πρώτη εκτίμηση παραμένουν 550-600 παιδιά, ενώ σύμφωνα με άλλη ο αριθμός των παιδιών είναι άνω των 300 περίπου.

Επικαιροποίηση: Σταδιακά ως το Μάρτιο του 2017 ο επίσημα αναφερόμενος αριθμός των παραμενόντων στο Ελληνικό (ενηλίκων και ανηλίκων) παρουσιάζεται σημαντικά μειωμένος (1450 περίπου).

- Άτυποι καταυλισμοί: Μετά το κλείσιμο της Ειδομένης και του Πειραιά, δεν έχει πλέον εντοπιστεί άλλος παρόμοιος άτυπος καταυλισμός.
- Σε καταλήψεις και άλλους αυτό-οργανωμένους χώρους: Κατά το μήνα Νοέμβριο σε τέσσερις καταλήψεις στην περιοχή της Αττικής ο αριθμός των παραμενόντων εκτιμάται ότι κυμαίνεται από 800-1000, εκ των οποίων ο αριθμός των παιδιών κυμαίνεται μεταξύ 300-400. Σύμφωνα με νεότερη διερεύνηση κατά το μήνα Δεκέμβριο και στις αρχές του 2017, εντοπίζονται περισσότερες καταλήψεις, και σχεδόν διπλάσιος αριθμός παραμενόντων, μεταξύ των οποίων εκτιμάται ότι τα παιδιά είναι περίπου 600.
- Αυτόνομη στέγαση (σε διαμερίσματα κλπ): αδυναμία ασφαλούς εκτίμησης

Επισημαίνεται ότι πέραν των παραπάνω αναφερόμενων θέσεων και δομών φιλοξενίας, υλοποιούνται ταυτόχρονα και άλλα προγράμματα στέγασης από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, κυρίως μέσω ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων.³⁸

38 Αναλυτικότερη παρουσίαση σχετικά τα προγράμματα αυτά θα περιληφθεί στο πλαίσιο της επόμενης βμηνιαίας έκθεσης.

B. Ζητήματα σχετικά με την καταγραφή και καταμέτρηση του πληθυσμού των παραμενόντων παιδιών στην επικράτεια

B.1. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις

Σε ό,τι αφορά τις δομές υποδοχής και φιλοξενίας (ΚΥΤ, ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, ξενώνες φιλοξενίας), διαπιστώνεται ότι δεν υφίσταται συνεκτικό ενιαίο σύστημα για την καταγραφή των εισερχομένων – εξερχομένων και την καταμέτρηση των παραμενόντων (ως προς τη μεθοδολογία, τους δείκτες, την τακτικότητα) που να επιτρέπει την τακτική και ενιαία συλλογή στοιχείων σε εθνικό επίπεδο.

Περαιτέρω, εντοπίζονται επιπλέον δυσχέρειες και αντικειμενικές δυσκολίες. Συγκεκριμένα:

- παρατηρούνται συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμού εντός και εκτός του πλέγματος των δομών, οι οποίες μάλιστα λαμβάνουν χώρα συνήθως χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση του/των υπευθύνων της δομής (ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας).
- ένα μέρος του παραμένοντος πληθυσμού βρίσκεται εκτός επίσημου συστήματος δομών φιλοξενίας (καταλήψεις, ιδιωτικές κατοικίες, άλλοι χώροι).

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι:

- τα στοιχεία που αφορούν στους εισερχόμενους (περιλαμβανομένων και των εισερχομένων παιδιών), δεν θα μπορούσαν να ληφθούν ως μοναδικός δείκτης για την ακριβή αποτύπωση του αριθμού των παραμενόντων, καθότι δεν μπορεί να είναι με ακρίβεια γνωστό πόσοι εξ' αυτών προχώρησαν σε άλλες χώρες μέσω της βαλκανικής οδού (ιδίως κατά το έτος 2015 έως και τον Μάρτιο του 2016) ή πόσοι εξακολουθούν σταδιακά να διαφεύγουν σε άλλες χώρες.
- τα στοιχεία που αφορούν στους αιτούντες διεθνή προστασία (εκ της Υπηρεσίας Ασύλου) θα μπορούσαν, υπό τις παρούσες συγκυρίες, να αποτελέσουν έναν ασφαλή δείκτη σχετικά με τον αριθμό των παραμενόντων στο σύνολο της επικράτειας, ωστόσο δεν καθιστούν δυνατό τον πραγματικό εντοπισμό του πληθυσμού ανά τόπο/γεωγραφική περιοχή (διότι ενδέχεται συχνά ο δηλωθείς τόπος διαμονής κατά την καταγραφή ή υποβολή αιτήματος ασύλου να μη συμπίπτει με τον πραγματικό τόπο διαμονής του αιτούντα). Δεν θα πρέπει επίσης να λησμονάται ότι ένα μέρος των παραμενόντων δεν έχει υπαχθεί σε διαδικασίες ασύλου.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα, ενδεικτικά επισημαίνουμε ότι στα περισσότερα κέντρα που επισκεφθήκαμε διαπιστώσαμε αποκλίσεις μεταξύ του επισήμως αναφερόμενου και του πραγματικά παραμένοντος πληθυσμού (σε δύο μάλιστα περιπτώσεις οι αποκλίσεις ήταν άνω των 1000 ατόμων). Εν γένει, η καταγραφή γίνεται από τους υπευθύνους των κέντρων (χωρίς όμως να υπάρχει κεντρικά οργανωμένο και σαφώς ορισμένο σύστημα καταγραφής εισόδου – αποχώρησης). Η καταμέτρηση σε αρκετά κέντρα κυρίως γίνεται από τις ένοπλες δυνάμεις, ενώ εν τοις πράγμασι ο υπολογισμός των παραμενόντων συνήθως βασίζεται στις μερίδες σίτισης, που όπως και από τους ίδιους τους υπευθύνους των κέντρων γίνεται δεκτό, δεν αποτελεί ασφαλές κριτήριο.

Ως προς την καταγραφή και καταμέτρηση του πληθυσμού των παιδιών:

Οι ακριβώς παραπάνω αναφερόμενες διαπιστώσεις αφορούν ειδικότερα και στον πληθυσμό των παιδιών, και σχετίζονται με την αδυναμία ακριβούς εκτίμησης του συνολικού αριθμού των παραμενόντων παιδιών στη χώρα (συνοδευμένων και ασυνόδευτων). Η αδυναμία αυτή κατέστη εμφανέστερη κατά την προσπάθεια καταμέτρησης και καταγραφής των παιδιών σχολικής ηλικίας σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στο πλαίσιο υλοποίησης του προγραμματισμού του Υπουργείου Παιδείας για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στα περισσότερα κέντρα δεν υπήρχαν σαφή στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών, πολλώ δε μάλλον σαφή δημογραφικά στοιχεία. Ακόμα ωστόσο και στις περιπτώσεις που συγκεντρώνονταν τέτοια στοιχεία δεν εφαρμόζονταν ενιαίοι/κοινοί δείκτες σε εθνικό επίπεδο (πχ ως προς τις ηλικιακές κατηγορίες).

Ειδικότερα δε σε ότι αφορά την καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών:

Επισημαίνεται ότι στον προβλεπόμενο νομικό ορισμό της έννοιας «ασυνόδευτος» ανήλικος, όπως αυτός προσδιορίζεται στην ελληνική νομοθεσία,³⁹ δεν αποτυπώνεται ο διαχωρισμός που προβλέπεται στο Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού (General Comment No 6 (2005)) μεταξύ των ασυνόδευτων παιδιών (unaccompanied) και των παιδιών που έχουν αποχωριστεί από τους γονείς ή τον προηγούμενο –κατά το νόμο ή το έθιμο – κύριο κηδεμόνα τους και μπορεί να βρίσκονται με άλλους συγγενείς ή μέλη της ευρύτερης οικογένειάς τους (separated).⁴⁰ Περαιτέρω, οι όροι «separated child» (κατ' ακριβή μετάφραση «χωρισμένο παιδί»/ «παιδί που έχει υποστεί χωρισμό») και «unaccompanied child» (κατ' ακριβή μετάφραση «ασυνόδευτο παιδί»), συχνά αποδίδονται με τον ίδιο τρόπο στην ελληνική γλώσσα, δηλαδή ως «ασυνόδευτο παιδί». Σαν αποτέλεσμα δεν λαμβάνεται υπόψη η διαφορετική πραγματική κατάσταση και οι ιδιαίτερες/διαφορετικές ανάγκες των παιδιών αυτών τόσο σε επίπεδο εντοπισμού και επίσημης καταγραφής όσο και σε επίπεδο νομικής προστασίας. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται και η απουσία μιας ενιαίας εθνικής διαδικασίας για τον καθορισμό του υπέρτερου συμφέροντος των ασυνόδευτων ανηλίκων.⁴¹

39 «Ασυνόδευτος ανήλικος» είναι το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και για όσο χρόνο η γονική του μέριμνα δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο και δεν ασκείται στην πράξη, ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα.» (άρθρο 34, ια Ν.4375/2016, ΦΕΚ 51 Α/03-04-2016 – Διορθ.Σφαλμ. Στο ΦΕΚ-50 Α/6-4-16)

40 Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού (General Comment No 6 (2005)):

ασυνόδευτα παιδιά (πρωτότυπο κείμενο): «Unaccompanied children (also called unaccompanied minors) are children, as defined in article 1 of the Convention, who have been separated from both parents and other relatives and are not being cared for by an adult who, by law or custom, is responsible for doing so.»

(διαχωρισμένα/separated παιδιά (πρωτότυπο κείμενο): «Separated children are children, as defined in article 1 of the Convention, who have been separated from both parents, or from their previous legal or customary primary care-giver, but not necessarily from other relatives. These may, therefore, include children accompanied by other adult family members.»

41 Σχετικά βλ. και τις οικείες συστάσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Concluding Observations, CRC, Greece, CRC/C/GRC/CO/2-3, 13 August 2012, G.63 (c)

B.2. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με τον εντοπισμό, καταγραφή και καταμέτρηση του πληθυσμού των παιδιών

Η γνώση του αριθμού και της σύνθεσης του πληθυσμού των παιδιών είναι σημαντική για τη συστηματική και όσο το δυνατόν ακριβέστερη αποτύπωση και αξιολόγηση των αναγκών προστασίας τους. Για το σκοπό αυτό, η βελτίωση της οργάνωσης και του συντονισμού των αρμοδίων εμπλεκόμενων φορέων κατά το στάδιο του εντοπισμού και της καταγραφής των παραμενόντων, και των παιδιών ειδικότερα, αποτελεί αναγκαίο προαπαιτούμενο. Πιο συγκεκριμένα, τα παρακάτω κρίνονται απαραίτητα ως αφετηρία συνεκτικού σχεδιασμού:

A. Ο καθορισμός και συντονισμός διαδικασιών εντοπισμού και καταγραφής του παραμένου πληθυσμού, ειδικώς περιλαμβανομένων και των παιδιών:⁴²

- Ορισμός συγκεκριμένης υπεύθυνης αρχής/υπηρεσίας με σαφώς προσδιορισμένες αρμοδιότητες για την οργάνωση και το συντονισμό των ζητημάτων καταγραφής και συλλογής στοιχείων σχετικά με τον παραμένοντα πληθυσμό.
- Μέσω της υπηρεσίας/αρχής, ορισμός ενιαίας μεθοδολογίας, ενιαίων δεικτών, με ταυτόχρονη διαδικασία καταμέτρησης σε τακτικά και σαφώς προσδιορισμένα χρονικά διαστήματα σε όλες τις δομές του επίσημου συστήματος υποδοχής και φιλοξενίας (ΚΥΤ, ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, ξενώνες, θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας κλπ), καθώς επίσης και ορισμός συγκεκριμένων υπευθύνων προσώπων για τη συλλογή των στοιχείων από κάθε δομή.
- Στο ίδιο πλαίσιο, σαφής πρόβλεψη για τον πληθυσμό των παιδιών στη βάση ενιαίων δεικτών σε εθνικό επίπεδο, που θα καλύπτουν όλο το πλέγμα των δομών υποδοχής και φιλοξενίας.

B. Ειδικότερα σε ότι αφορά την καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών:

Κατά τον εντοπισμό και την επίσημη καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών (“unaccompanied”, “separated”) είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική τους κατάσταση, καθώς επίσης και να διασφαλίζεται η δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης και επικαιροποίησης των καταχωρούμενων στοιχείων σε περίπτωση αλλαγής της κατάστασης αυτής. Το τελευταίο ζήτημα έχει επίκαιρη σημασία λαμβάνοντας υπόψη τη νέα παρατηρούμενη τάση όπου παιδιά (“separated”) τα οποία μέχρι πρόσφατα βρίσκονταν στη χώρα με πρόσωπα του ευρύτερου συγγενικού περιβάλλοντος, καταλήγουν μόνα τους, μετά την μετεγκατάσταση των συγγενικών τους προσώπων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα προτείνεται να ληφθεί μέριμνα ώστε κατά την αναφορά αιτημάτων στέγασης στο πλαίσιο του Εθνι-

42 Η διαδικασία είναι σημαντικό να διασυνδεθεί με ανάλογες διαδικασίες και διασταύρωση στοιχείων που αφορούν α. στους εισερχομένους (αρμόδιες αστυνομικές, λιμενικές αρχές) β. στην πρόσβαση σε διεθνή προστασία (αρμόδιο Τμήμα Υπηρεσίας Ασύλου) γ. στο Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης & Στέγασης (Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες) δ. στην πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση, ιδίως κατά την υλοποίηση του οικείου προγραμματισμού του Υπουργείου Παιδείας (Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων)

κού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης/ΕΚΚΑ, να επισημαίνεται σε ποια κατηγορία ανήκει το ασυνόδευτο παιδί, και αναλόγως να καταχωρείται και να αντιμετωπίζεται η περίπτωση του. Η πρόβλεψη αυτή ωστόσο είναι απαραίτητο να συνοδεύεται από ανάλογες συστάσεις και πρωτόκολλα σχετικά με τις ενέργειες που θα πρέπει να αναλαμβάνονται κατά τον εντοπισμό, την αναφορά και χειρισμό των υποθέσεων των ασυνόδευτων παιδιών. Μια τέτοια προσέγγιση συνάδει με την προοπτική δημιουργίας μητρώου ασυνόδευτων ανηλίκων κατά την ανάληψη του επιχειρησιακού συντονισμού του θεσμού της επιτροπείας από το ΕΚΚΑ.

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Λέσβο – Μάιος 2016

II. Πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας

A. Διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας

Σύμφωνα με τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία, κατά το 2016 παρατηρείται αύξηση στη ροή αιτημάτων διεθνούς προστασίας, ενώ ένα σημαντικό μέρος αυτών (περίπου 38%) αφορά σε παιδιά. Συγκεκριμένα, μετά την υπογραφή της δήλωσης ΕΕ - Τουρκίας το Μάρτιο η αύξηση είναι κατακόρυφη, ενώ ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε ό,τι αφορά στα αιτήματα των ασυνόδευτων ανηλίκων, ιδίως το μήνα Μάιο ξεπερνά το 400% σε σχέση με το ίδιο διάστημα της περασμένης χρονιάς. Λίγο αργότερα, κατά την προκαταγραφή αιτημάτων ασύλου (09/06/2016 – 30/07/2016) προκαταγράφηκαν 27.592 αιτούντες άσυλο, εκ των οποίων το 46% είναι παιδιά (περίπου 12.700), ενώ εντοπίστηκαν και 1.225 ασυνόδευτα παιδιά.⁴³

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Ήπειρο – Μάιος 2016

Αιτήματα ασύλου ⁴⁴

Τα αιτήματα ασύλου κατά το 2016 είναι συνολικά 51091. Οι κύριες χώρες καταγωγής των αιτούντων είναι Συρία (26692), Ιράκ (4812), Πακιστάν (4695), Αφγανιστάν (4371).

Σε ό,τι αφορά ειδικότερα τα παιδιά:

- Συνολικά αιτήματα παιδιών: 19721 (περίπου 38% του συνόλου των αιτημάτων)
- Αιτήματα ασυνόδευτων παιδιών: 2352 (περίπου 12% του συνόλου των αιτημάτων των παιδιών)

43 Υπηρεσία Ασύλου, Στατιστικά στοιχεία από τη διαδικασία προκαταγραφής

44 Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου α) Νοέμβριος 2016 β) από 7.6.2013 έως 31.1.2017, UNICEF, Refugee and Migrant Children in Greece, as of 31 December 2016 as of 28 February 2017

Τα αιτήματα ανά μήνα:⁴⁵

Αιτήματα ασύλου ανηλίκων Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2016		
Μήνας	Συνοδευμένα παιδιά	Ασυνόδευτα παιδιά
Ιανουάριος	160	50
Φεβρουάριος	217	70
Μάρτιος	799	93
Απρίλιος	1298	128
Μάιος	1641	181
Ιούνιος	1692	140
Ιούλιος	1326	177
Αύγουστος	1158	204
Σεπτέμβριος	1453	494
Οκτώβριος	2255	242
Νοέμβριος	2783	284
Δεκέμβριος	2450	289
Σύνολο	17232	2352

Τα αιτήματα των παιδιών ανά φύλο και ανά ηλικιακό διάστημα:

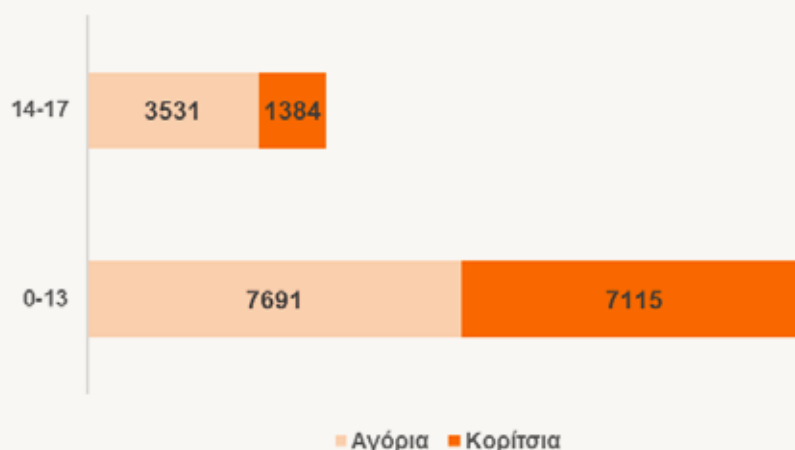

45 UNICEF, Refugee and Migrant Children in Greece, as of 31 December 2016 as of 28 February 2017 (επίσημανση: προκύπτει διαφορά κατά την άθροιση των ανά μήνα αναφερόμενων αιτημάτων σε σχέση με τον συνολικό αναφερόμενο αριθμό αιτημάτων των συνοδευμένων ανηλίκων, λόγω επικαιροποίησης του τελικού συνολικού αριθμού από την Υπηρεσία Ασύλου)

Αιτήματα παιδιών ανα φύλο

Αιτήματα παιδιών ανα ηλικιακό διάστημα

Αναγνωρίσεις στον α' βαθμό της διαδικασίας:

Το συνολικό ποσοστό αναγνωρίσεων (29%) είναι μειωμένο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (47,4%).

Σε ότι αφορά τα αιτήματα των παιδιών στις διαδικασίες στον α' βαθμό:

- υπήρξαν 841 αναγνωρίσεις προσφυγικού καθεστώτος (αγόρια:452, κορίτσια:389), και 56 επικουρικής προστασίας (αγόρια:43, κορίτσια:13).
- ειδικότερα ως προς τους ασυνόδευτους ανηλίκους, οι αναγνωρίσεις προσφυγικού καθεστώτος ήταν 82 (μεταξύ αυτών 15 κορίτσια) και επικουρικής προστασίας 21.

Αυτό που παρατηρείται, πέραν του σχετικά χαμηλού ποσοστού αναγνωρίσεων, είναι ότι αυτό μειώνεται σημαντικά όσο ανεβαίνουμε στην ηλικιακή κλίμακα των παιδιών. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τις αναγνωρίσεις, το 72% περίπου αφορά στην ηλικιακή ομάδα 0-13 ετών. Θα πρέπει παράλληλα ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι ένα σημαντικό μέρος των αιτημάτων απορρίφθηκαν ως απαράδεκτα λόγω αποδοχής από άλλο κράτος μέλος στο πλαίσιο της διαδικασίας μετεγκατάστασης και οικογενειακής επανένωσης, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι το ποσοστό αναγνωρίσεων παύει να είναι χαμηλό σε σχέση με τον αριθμό των αιτημάτων.

Επικαιροποίηση: Τον Ιανουάριο του 2017 υποβλήθηκαν 227 αιτήματα ασύλου ασυνόδευτων και 2.221 συνοδευμένων παιδιών. Τον Φεβρουάριο του 2017, υποβλήθηκαν 212 αιτήματα ασύλου ασυνόδευτων και 1.792 συνοδευμένων παιδιών.⁴⁶

46 UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece, as of 28 February 2017, as of 31 March 2017

Επισημάνση: Επισημαίνεται ότι τα επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία σχετικά με τα αιτήματα οικογενειακής επανένωσης που αφορούν ειδικά σε ανηλίκους (συνοδευμένους και ασυνόδευτους) είναι περιορισμένα:

- Συνολικά τα εξερχόμενα αιτήματα (ενηλίκων – ανηλίκων) είναι 4886.
- Οι ολοκληρωμένες μεταφορές είναι 1107.
- Οι κύριες χώρες προέλευσης των αιτούντων είναι: Συρία (3475), Αφγανιστάν (584), Ιράκ (337).
- Συνολικά τα εξερχόμενα αιτήματα οικογενειακής επανένωσης ασυνόδευτων ανηλίκων, σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 8 του Κανονισμού, υπολογίζονται περίπου σε 709.⁴⁷

Αιτήματα μετεγκατάστασης

Από την έναρξη του προγράμματος (Νοέμβριος 2015) έως και το Δεκέμβριο του 2016, έχουν μετεγκατασταθεί συνολικά 7.291 (ενήλικες και παιδιά), ενώ υπολογίζεται ότι περίπου 33% εκ των μετεγκατασταθέντων είναι παιδιά.⁴⁸ Περί τα τέλη του έτους και τις αρχές του 2017, εκτιμάται ότι περίπου 20.000 ευρισκόμενοι στην Ελλάδα πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής στη διαδικασία μετεγκατάστασης, ενώ ήδη ως το τέλος Φεβρουαρίου είχαν ολοκληρωθεί συνολικά 9.610 μετεγκαταστάσεις.⁴⁹

Κατά τους τελευταίους μήνες του έτους παρατηρείται σταδιακή επιτάχυνση των διαδικασιών και αύξηση των μεταφορών, η οποία συνεχίζεται και κατά τους πρώτους μήνες του 2017 (συγκεκριμένα το Δεκέμβριο του 2016 πραγματοποιούνται 1162 μετεγκαταστάσεις και 1131 τον Ιανουάριο του 2017). Η δυνατότητα καταγραφής αιτημάτων ανά ημέρα από την Υπηρεσία Ασύλου είναι κατά μέσο όρο 175. Παρόλα αυτά ο αριθμός των προσφερόμενων θέσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο σε σχέση με τα υποβληθέντα αιτήματα εξακολουθεί να είναι χαμηλός (σημειώνεται ωστόσο ότι τα εξερχόμενα εκ των υποβληθέντων αιτημάτων βρίσκονται σχεδόν σε αντιστοιχία με τις προσφερόμενες θέσεις). Με βάση τα σημερινά δεδομένα, και εάν ο ρυθμός των μετεγκαταστάσεων συνεχιστεί κατά 1000 περίπου ανά μήνα, υπολογίζεται ότι ως το Σεπτέμβριο του 2017 θα έχουν μετεγκατασταθεί περίπου 16400 αιτούντες.⁵⁰

Ειδικότερα σε ότι αφορά τα ασυνόδευτα παιδιά:

Ο ρυθμός των μετεγκαταστάσεων είναι εξαιρετικά αργός. Από τα ασυνόδευτα παιδιά που είχαν εντοπιστεί κατά την προ-καταγραφή αιτημάτων ασύλου (Ιούνιος – Ιούλιος 2016) περίπου τα 588 πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής σε διαδικασία μετεγκατάστασης (εξ' αυτών 36% κατάγονται από τη Συρία και 12% από το Ιράκ).⁵¹

Στις αρχές Δεκεμβρίου 2016 ο αριθμός των παιδιών που έχουν εγγραφεί προς μετεγκατάσταση είναι περίπου 500 (και ως τις αρχές Φεβρουαρίου 2017 φτάνουν τα 523).⁵²

47 Υπηρεσία Ασύλου: Στατιστικά Στοιχεία Εθνικής Μονάδας Δουβλίνου. 1.1.2016 – 31.12.2016

48 UNICEF Refugee and Migrant Children in Greece, as of 31 December 2016

49 Tenth report on relocation and resettlement Brussels, 2.3.2017 COM (2017) 202 final

50 ο.π.

51 Ninth report on relocation and resettlement Brussels, 8.2.2017 COM(2017) 74 final

52 ο.π.

Εξ' αυτών, περίπου τα 125 είναι εντελώς μόνα (unaccompanied), ενώ η πλειοψηφία βρίσκεται στη χώρα με κάποιο συγγενικό πρόσωπο (separated).⁵³ Περαιτέρω, τα περισσότερα παιδιά (πάνω από 320), ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 16-17 ετών. Μεταξύ των παιδιών εντοπίζονται και ανήλικα κορίτσια, κάτω των 17 ετών, παντρεμένα με ενήλικες. Στις περιπτώσεις αυτές αντιμετωπίζονται σοβαρά εμπόδια κατά τη διαδικασία, αφού σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες προβλέπονται ποινικές διώξεις για τους συγκεκριμένους γάμους. Εμπόδια συναντώνται επίσης και στις περιπτώσεις των παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας.

Ο ρυθμός της ολοκλήρωσης των αιτημάτων των ασυνόδευτων παιδιών:

Από την έναρξη του Προγράμματος το Νοέμβριο του 2015, τα αιτήματα που σταδιακά έχουν ολοκληρωθεί είναι συνολικά:

- έως τις αρχές Σεπτεμβρίου 2016: 50
- έως τις αρχές Νοεμβρίου 2016: 96 περίπου
- έως τις 5 Δεκεμβρίου 2016: 172⁵⁴
- έως τις αρχές Φεβρουαρίου 2017: 248⁵⁵

Οι χώρες μετεγκατάστασης ασυνόδευτων παιδιών (από την έναρξη του Προγράμματος ως 31-12-2016), όπως παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, είναι:⁵⁶

χώρα	Αριθμός μετεγκατασταθέντων παιδιών	Αριθμός παιδιών σε διαδικασία μετεγκατάστασης
Φινλανδία	78	
Ισπανία	24	
Ολλανδία	18	5
Λουξεμβούργο	14	7
Ιρλανδία	13	
Νορβηγία	4	6
Γερμανία	4	5
Βέλγιο	6	
Ελβετία	2	3
Πορτογαλία	2	

Επικαιροποίηση: Μέχρι και 31/03/2017, έχουν συνολικά μετεγκατασταθεί 11.288 εκ των οποίων 4.632 παιδιά.⁵⁷

53 Στο σημείο αυτό υπενθυμίζονται ωστόσο και οι επισημάνσεις σχετικά με το διαχωρισμό των ασυνόδευτων και χωρισμένων/ "separated" παιδιών βλ. ειδικότερα κεφ.Ι.Β.1.1. και Β.2. («Ειδικότερα δε σε ότι αφορά την καταγραφή των ασυνόδευτων παιδιών») καθώς επίσης και κεφ. ΙΙ.Β. 1.3. («Ειδικότερες παρατηρήσεις σχετικά με την πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών σε διαδικασίες ασύλου»).

54 Eighth report on relocation and resettlement Brussels, 8.12.2016 COM(2016) 791 final

55 Ninth report on relocation and resettlement Brussels, 8.2.2017 COM(2017) 74 final

56 UNICEF, Refugee and Migrant Children in Greece, as of 31 December 2016

57 UNICEF, Refugee and Migrant Children in Greece, as of 31 March 2017

B. Ζητήματα σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας

B.1. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις

B.1.1. Ως προς την καταγραφή και υποβολή αιτήματος ασύλου

Σχετικά με τα παιδιά που βρίσκονται στην ενδοχώρα και υπήχθησαν σε διαδικασία προκαταγραφής αιτήματος ασύλου:

Τα παιδιά, συνοδευμένα και ασυνόδευτα, που βρίσκονταν ή είχαν πρόσβαση σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα κατά τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο 2016, και δεν είχαν προηγουμένως ήδη υποβάλει αίτημα διεθνούς προστασίας, υπήχθησαν, σχεδόν στο σύνολό τους, σε προκαταγραφή αιτήματος ασύλου κατά τις προϋποθέσεις της συγκεκριμένης διαδικασίας. Σταδιακά, ιδίως από το Σεπτέμβριο και έπειτα, ορίζονταν ραντεβού στα κατά τόπον αρμόδια γραφεία της Υπηρεσίας Ασύλου προκειμένου να ολοκληρωθεί η καταγραφή των αιτημάτων. Παρότι μέχρι το τέλος του έτους η διαδικασία αυτή είχε προχωρήσει σημαντικά, είναι αρκετοί εκείνοι που ανέμεναν την πλήρη καταγραφή, στερούμενοι την πρόσβαση σε βασικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους αιτούντες άσυλο. Όπως αναφέρθηκε από τους φιλοξενούμενους σε κέντρα φιλοξενίας καθώς και από δραστηριοποιούμενους φορείς με τους οποίους συνομιλήσαμε, τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζονται σε σχέση με την πρόσβαση στο άσυλο συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Έλλειψη επαρκούς, σαφούς και τακτικής νομικής ενημέρωσης και υποστηρίξης σχετικά με το καθεστώς διαμονής, τα επόμενα βήματα, και το χρονικό ορίζοντα της διαδικασίας, γεγονός που τους δημιουργούσε έντονη ανησυχία και ανασφάλεια. Η έλλειψη αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί σε συνάρτηση με την ανεπάρκεια υπηρεσιών διερμηνείας.
- Το παραπάνω έχει ιδιαίτερο αντίκτυπο στην κατάλληλη ενημέρωση ιδίως των γυναικών και των μονογονεϊκών οικογενειών με ανήλικα τέκνα και αρχηγό μητέρα, οι οποίες συχνά είχαν πρόσβαση μόνο σε έμμεση (ή σε καθόλου) πληροφόρηση.
- Αρχικά, υπήρξαν δυσκολίες ως προς την οργάνωση της μεταφοράς των φιλοξενούμενων για τα προγραμματισμένα ραντεβού στα αρμόδια γραφεία της Υπηρεσίας Ασύλου, οι οποίες σταδιακά αντιμετωπίστηκαν. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις φιλοξενούμενοι, μεταξύ των οποίων οικογένειες με ανήλικα παιδιά, δήλωσαν ότι αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα κατά τη μετάβασή τους λόγω της μεγάλης γεωγραφικής απόστασης.

Σχετικά με τα παιδιά που βρίσκονται στην ενδοχώρα και δεν υπήχθησαν σε διαδικασία προκαταγραφής αιτήματος ασύλου (ή εξέπεσαν της διαδικασίας αυτής):

Όσοι δεν υπήχθησαν στη διαδικασία προκαταγραφής αιτήματος ασύλου (καθώς και εκείνοι που δε μπόρεσαν να εμφανισθούν ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου κατά το προγραμματισμένο ραντεβού τους), και βρίσκονται στην ενδοχώρα, θα πρέπει να ακολουθήσουν διαφορετική διαδικασία (μέσω της διαδικτυακής εφαρμογής Skype).

Εν προκειμένω, πέραν των πρακτικών δυσχερειών που αντιμετωπίζονται, διαπιστώνεται ότι υπάρχει έλλειψη πληροφόρησης και κατάλληλης νομικής υποστήριξης, (ακόμη και άγνοια) πολλών ενδιαφερομένων, σχετικά με τη δυνατότητα αυτή. Περαιτέρω, υπενθυμίζεται ότι όσοι από τους παραμένοντες στην ενδοχώρα δεν έχουν υπαχθεί σε διαδικασία ασύλου και δε διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα παραμονής, κινδυνεύουν με σύλληψη και κράτηση άμα του εντοπισμού τους από αστυνομικές αρχές, ακόμη και εάν διαμένουν σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας ή/και εν τοις πράγμασι χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας. Επισημαίνουμε ότι μεταξύ όσων εμπίπτουν στην παραπάνω κατηγορία έχουμε εντοπίσει αρκετές περιπτώσεις προσώπων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (όπως οικογένειες με παιδιά μικρής ηλικίας, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα και αρχηγό μητέρα, νεαρά ασυνόδευτα αγόρια). Έχουν μάλιστα αναφερθεί περιστατικά όπου παιδιά, τα οποία διαβιούσαν με τις οικογένειές τους στα κέντρα φιλοξενίας, είχαν συλληφθεί εντοπιζόμενα εκτός των κέντρων και έχουν τεθεί σε «προστατευτική φύλαξη» σαν ασυνόδευτα, ενώ οι γονείς τους αδυνατούσαν λόγω φόβου σύλληψης να εμφανιστούν ενώπιον των αρχών. Αναλόγως, σε περίπτωση σύλληψης των γονέων, και ιδίως στις περιπτώσεις των μονογονεϊκών οικογενειών, τα παιδιά ενδέχεται να αποκοπούν από τη στενή τους οικογένεια και να βρεθούν μόνα και εκτεθειμένα σε σοβαρούς κινδύνους για την ασφάλεια και την προστασία τους.

Σημειώνεται ότι περιπτώσεις σαν τις παραπάνω αναφερόμενες ενδέχεται να αυξηθούν λόγω της παρουσίας αρκετών οικογενειών με παιδιά, που έφτασαν με ίδια μέσα από τα νησιά στην ενδοχώρα δίχως να έχουν υπαχθεί σε διαδικασία καταγραφής των αιτημάτων τους ή δίχως να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία αυτή (βλ. παρακάτω).

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Αττική – Ιούνιος 2016

Σχετικά με τα παιδιά που βρίσκονται στα νησιά:

Για τα παιδιά που βρίσκονται στα νησιά, μόνα ή και με τις οικογένειες τους, γενικά παρατηρείται η μεσολάβηση μεγάλου χρονικού διαστήματος μεταξύ της υποβολής της αρχικής πρόθεσης (βούλησης) προς κατάθεση αιτήματος ασύλου έως την

πλήρη καταγραφή με παράλληλη έκδοση αποφάσεων γεωγραφικού περιορισμού. Συγκεκριμένα, η διαδικασία καταγραφής προωθήθηκε αρχικά για τους υπηκόους Συρίας, καθώς επίσης και για τους υπηκόους χωρών με ποσοστά αναγνώρισης κάτω του 25% (προκειμένου να προχωρήσει αμεσότερα η επανεισοχή τους στην Τουρκία), ενώ για τους υπηκόους άλλων χωρών με μεγαλύτερα ποσοστά αναγνώρισης (όπως Αφγανούς, Ιρακινούς), παρατηρείται εξαιρετικά σοβαρή καθυστέρηση των καταγραφών, με αποτέλεσμα να διαπιστώνεται ότι σημαντικό μέρος του πληθυσμού βρίσκονταν εγκλωβισμένο στα νησιά από το Μάρτιο, για διάστημα έως και 9 – 10 μηνών. Περί τα τέλη του έτους και τις αρχές του 2017 αρχίζει να σημειώνεται πρόοδος στις καταγραφές, ωστόσο τα προβλήματα των καθυστερήσεων εξακολουθούν να υπάρχουν.⁵⁸

Επιπλέον επισημαίνονται τα παρακάτω:

- Όπως προκύπτει από μαρτυρίες των ίδιων των παραμενόντων καθώς και από επικοινωνίες μας με οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες σε οικογένειες και παιδιά, υπάρχει σοβαρό κενό σε ότι αφορά την κατάλληλη νομική ενημέρωση και υποστήριξη σχετικά με τις διαδικασίες ασύλου και την πορεία των υποθέσεων. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το καθεστώς του γεωγραφικού περιορισμού και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης επιτείνει το άγχος, το αίσθημα εγκλωβισμού και αβεβαιότητας για το μέλλον των παραμενόντων και συχνά οδηγεί σε επικίνδυνες εντάσεις και βίαιες συγκρούσεις, ενώ προκαλεί επιπλέον κινδύνους για τις ιδιαίτερες ευάλωτες ομάδες.
- Ο ρυθμός των μεταφορών προς την ενδοχώρα υπήρξε αργός καθ' όλο το διάστημα του έτους, ενώ παράλληλα ήταν δύσκολος και ο εντοπισμός των πιο ευάλωτων περιπτώσεων λόγω της επικρατούσας κατάστασης στα νησιά. Από το τέλος του έτους και τις αρχές του 2017, παρατηρείται σταδιακή αύξηση των μεταφορών.⁵⁹
- Έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις, όπου λόγω των μεγάλων χρονικών καθυστερήσεων καταγραφής αιτήματος ασύλου σε συνδυασμό με τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης και ασφάλειας, πολλοί, μεταξύ των οποίων και ιδιαίτερες ευάλωτα πρόσωπα (όπως οικογένειες με παιδιά, νεαρές μόνες μητέρες με παιδιά πολύ μικρής ηλικίας), αναγκάστηκαν να καταφύγουν με ίδια μέσα στην ενδοχώρα χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία καταγραφής τους (ή και χωρίς καν να έχουν υπαχθεί στη διαδικασία αυτή). Τα συγκεκριμένα πρόσωπα βρίσκονται σε εξαιρετικά δυσχερή θέση, εκτός συστήματος υποστήριξης και προστασίας, αντιμετωπίζοντας σοβαρές δυσχέρειες πρόσβασης στο άσυλο και επιπλέον αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο συλλήψεως και κρατήσεως σε περίπτωση εντοπισμού τους από αστυνομικές αρχές στην ενδοχώρα. Ενώ παράλληλα υφίσταται και η πιθανότητα επιστροφής τους στα νησιά προς καταγραφή, εφόσον επιθυμούν να ενταχθούν σε διαδικασία διεθνούς προστασίας.

58 Ενδεικτικά, όπως αναφέρεται, το διάστημα από τις 20 Μαρτίου 2016 έως 31 Ιανουαρίου 2017 καταγράφηκαν περίπου 24000 δηλώσεις βούλησης προς κατάθεση αιτήματος ασύλου στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, ενώ αντιστοίχως κατά την ίδια περίοδο καταγράφηκαν περίπου 11000 αιτήματα σε άλλα σημεία εισόδου της επικράτειας (UNCHR, Greece fact sheet January 2017)

59 Συνολικά από τον Ιούνιο του 2016 έως τις 20 Φεβρουαρίου 2017 η Ύπατη Αρμοστεία συνέδραμε στη μεταφορά μέσω του Κεντρικού Επιχειρησιακού Οργάνου Μετανάστευσης (ΚΕΠΟΜ) 5556 ατόμων, εκ των οποίων τα 2305 εντάχθηκαν στο πρόγραμμα στέγασης. (UNHCR, Bureau of Europe, Weekly Report, February 24, 2017)

Σημείωση: Σχετικά με τους ευρισκόμενους εκτός επίσημου συστήματος δομών υποδοχής και φιλοξενίας δεν διαθέτουμε επαρκείς και αξιόπιστες πληροφορίες για το καθεστώς διαμονής και την πρόσβαση στο άσυλο.

Επικαιροποίηση: Από τον Ιανουάριο του 2017 παρατηρείται αύξηση καταγραφής αιτημάτων ασύλου και σταδιακή επιτάχυνση των διαδικασιών στα νησιά. Ωστόσο εξακολουθούν να εντοπίζονται προβληματισμοί και πρακτικά εμπόδια, αλλά και αντιδράσεις πολλών αιτούντων λόγω έκδοσης απορριπτικών αποφάσεων.

B.1.2. Ως προς τις διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης και διαδικασίες μετεγκατάστασης

Συνέπειες χρονοβόρων διαδικασιών:

Η μακρά διάρκεια των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης, αποτελεί ένα από τα μείζονα προβλήματα, που επιτείνει την αβεβαιότητα και ανασφάλεια των αιτούντων. Ως κύριες συνέπειες των πολύπλοκων και χρονοβόρων διαδικασιών έχουν αναφερθεί:

- Η απροθυμία υπαγωγής σε νόμιμες διαδικασίες και ο προσανατολισμός σε μη νόμιμες επιλογές για τη μετάβαση σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, γεγονός που θέτει σε σοβαρούς κινδύνους ιδίως εκείνους που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες, όπως τα ασυνόδευτα παιδιά. Ενδεικτικό της κατάστασης αυτής είναι η παρουσία ασυνόδευτων παιδιών σε περιοχές που αποτελούν σημεία εξόδου από τη χώρα, η οποία παρουσιάζεται αυξημένη ήδη από τους τελευταίους μήνες του 2016.
- Οι δυσμενέστερες επιπτώσεις για τα παιδιά που βρίσκονται στα όρια της ενηλικίωσης. Συγκεκριμένα, έχουν αναφερθεί περιπτώσεις που το αίτημά τους για οικογενειακή επανένωση απορρίφθηκε λόγω ενηλικίωσης κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, με αποτέλεσμα να απομένουν μόνα και να αποκόβονται από την υπόλοιπη οικογένειά τους. Εν προκειμένω, θα μπορούσε να διασυνδεθεί μια παρατήρηση – που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και επιβεβαίωσης – η οποία αφορά στις σοβαρές καθυστερήσεις και συνακόλουθες απορρίψεις αιτημάτων οικογενειακής επανένωσης παιδιών εφηβικής ηλικίας, ιδίως εκείνων που βρίσκονται στα όρια ενηλικίωσης (συνοδευμένων και ασυνόδευτων).
- Οι αρνητικές επιπτώσεις στη συμπεριφορά και την ήδη επιβαρυνόμενη ψυχική υγεία των περισσότερων παιδιών, και δη των ασυνόδευτων. Οι συνέπειες αυτές καταγράφονται εντονότερες στις περιπτώσεις ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται εκτός πλαισίου προστασίας σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας.

Ειδικότερα ως προς την οικογενειακή επανένωση:

- Εντοπίζονται ζητήματα σχετικά με τις εφαρμοζόμενες πρακτικές και τις διαδικαστικές εγγυήσεις οικογενειακής επανένωσης που αφορά κυρίως πρόσωπα της ευρύτερης οικογένειας (σύμφωνα με την πρόβλεψη «για ανθρωπιστικούς λόγους, βάσει ιδίως οικογενειακών ή πολιτισμικών κριτηρίων». Οι πρακτικές αυτές συχνά καταλήγουν στον αποχωρισμό μελών της ίδιας οικογένειας με συνέπεια, όπως έχει συχνά παρατηρηθεί, α) είτε τα αιτήμα-

τα ορισμένων μελών της οικογένειας να απορρίπτονται, ενώ ενδέχεται να υπάγονται έπειτα σε διαφορετική διαδικασία (μετεγκατάσταση) β) είτε τα αιτήματα παιδιών που ενηλικιώθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας να απορρίπτονται με αποτέλεσμα να απομένουν μόνα, ενώ οι γονείς και τα λοιπά μέλη της στενής οικογένειας μεταβαίνουν σε άλλη χώρα.

- Επιπλέον καταγράφονται σημαντικές ελλείψεις σε ότι αφορά τη νομική ενημέρωση, υποστήριξη και νομική βοήθεια των αιτούντων, ενώ όπως έχει αναφερθεί, πολλοί αιτούντες δεν ενημερώνονται επαρκώς (ή καθόλου) σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά δυσμενών αποφάσεων.
- Σοβαρά επίσης θέματα και προβληματισμοί γεννώνται σχετικά με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες κατά το τελικό στάδιο της μεταφοράς, οι οποίες κυρίως συνδέονται με τη ρύθμιση πρακτικών λεπτομερειών των ταξιδιών καθώς και την έλλειψη οικονομικών πόρων.

Ειδικότερα ως προς τις διαδικασίες μετεγκατάστασης:

Καταρχήν παρατηρείται ότι οι προσφερόμενες θέσεις (pledges) σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι λιγότερες από τον αριθμό των υποβαλλόμενων αιτημάτων μετεγκατάστασης. Περαιτέρω ως εξερχόμενα κρίνονται μόλις το ήμισυ περίπου των υποβληθέντων αιτημάτων, ενώ επίσης υπάρχει σημαντικός αριθμός μη αποδεκτών. Ωστόσο, οι διαπιστούμενες καθυστερήσεις και η μεγάλη έως σήμερα αργοπορία ολοκλήρωσης των αιτημάτων δεν οφείλεται (μόνον ή κυρίως) στον περιορισμένο αριθμό προσφερόμενων θέσεων, αλλά και σε διαδικαστικές δυσλειτουργίες και δυσκολίες, οι οποίες θα πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω και να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα. Υπενθυμίζεται όμως ότι, από τα τέλη του έτους και τις αρχές του 2017 παρατηρείται αύξηση του ρυθμού των μετεγκαταστάσεων, η οποία ξεπερνά κατά μέσο όρο τις 1000 ανά μήνα (βλ. παραπάνω τα σχετικά στοιχεία).

Ειδικότερα σε ότι αφορά, τη μετεγκατάσταση ασυνόδευτων ανηλίκων βλ. παρακάτω.

B.1.3. Ειδικότερες παρατηρήσεις σχετικά με την πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών σε διαδικασίες ασύλου

Καταρχήν αναφέρεται ότι οι ελλείψεις του θεσμού της επιτροπείας διατρέχουν σχεδόν όλα τα κρίσιμα ζητήματα που αφορούν στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, και δη στην πρόσβασή τους σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας. Η απουσία (μόνιμου) επιτρόπου ως σταθερού, υπεύθυνου προσώπου αναφοράς για τα παιδιά επιτείνει τους κινδύνους και τις συνέπειες όλων των παραπάνω αναφερόμενων ελλείψεων, καθυστερήσεων και διαδικαστικών δυσλειτουργιών του συστήματος ασύλου. Υπενθυμίζεται ότι στο παρελθόν είχαν καταγραφεί σοβαρότατα προβλήματα πρόσβασης ιδίως για τα παιδιά μικρότερης ηλικίας.⁶⁰

60 Με την πρόβλεψη του Ν.4375/16 άρθρο 36 ορίζεται πλέον ότι «Ο εκπρόσωπος του ανήλικου, καθώς και ο εκπρόσωπος του ξενώνα στον οποίο φιλοξενείται ο ανήλικος, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Π.Δ. 220/2007, μπορούν να καταθέτουν αίτηση διεθνούς προστασίας εξ ονόματος του ανήλικου εφόσον, με βάση εξατομικευμένη εκτίμηση της προσωπικής κατάστασής του, θεωρούν ότι ο ανήλικος έχει ενδεχομένως ανάγκη διεθνούς προστασίας. Ο ανήλικος πρέπει να είναι παρών κατά την κατάθεση της αίτησης, εκτός αν αυτό είναι αδύνατο για λόγους ανωτέρας βίας.»

Περαιτέρω, αναφέρονται οι παρακάτω διαπιστώσεις:

- Για τα ασυνόδευτα παιδιά που βρίσκονται στα νησιά καταγράφονται διαφορετικές πρακτικές τόσο ως προς τον προσδιορισμό της ηλικίας (βλ. αναλ. παρακάτω), όσο και ως προς τη διαδικασία πρόσβασης στο άσυλο. Ιδιαίτε- ρως ανησυχητική κρίνεται η πρακτική κατά την οποία η πρόσβαση εξαρτά- ται από προηγούμενη εξεύρεση θέσης και τοποθέτηση σε ξενώνα μόνιμης φιλοξενίας στην ενδοχώρα.
- Πέραν της ανεπαρκούς νομικής ενημέρωσης (ή συχνά και της παραπληρο- φόρησης), έχουν εντοπιστεί πολλές περιπτώσεις παιδιών (ιδίως σε Κ.Υ.Τ και ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας), κατά τις οποίες έπρεπε να μεριμνή- σουν μόνο, με δική τους ευθύνη, για τη συγκέντρωση των απαραίτητων δι- καιολογητικών και για τις απαιτούμενες ενέργειες στο πλαίσιο των διαδικασι- ών οικογενειακής επανένωσης
- Για τα παιδιά που βρίσκονται στα όρια της ενηλικίωσης δημιουργείται μεγα- λύτερη αβεβαιότητα και ανασφάλεια διότι: α) ενδέχεται να αντιμετωπίσουν περαιτέρω εμπόδια στο πλαίσιο της οικογενειακής επανένωσης και μετε- γκατάστασης σε περίπτωση που ενηλικιωθούν πριν την ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών β) ενδέχεται να βρεθούν σε επισφαλές καθεστώς δια- μονής και εκτός πλαισίου προστασίας σε περίπτωση απόρριψης των αιτη- μάτων τους γ) ακόμα και στις περιπτώσεις όπου γίνουν δεκτά τα αιτήματά τους, επισημαίνονται οι θεσμικές ελλείψεις για μεταβατική υποστήριξη και πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες κατά την ενηλικίωση.

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τη μετεγκατάσταση:

Οι προσφερόμενες θέσεις είναι περιορισμένες, ενώ ο ρυθμός των μετεγκαταστάσε- ων είναι εξαιρετικά αργός. Αυτό κυρίως οφείλεται στις πρόσθετες διαδικαστικές εγγυ- ήσεις που τίθενται από τα κράτη για τη μεταφορά των παιδιών, σε άλλα εμπόδια που σχετίζονται με το καθεστώς των παντρεμένων ανηλικών κοριτσιών, καθώς επίσης και στη διστακτικότητα με την οποία αντιμετωπίζονται οι περιπτώσεις των παιδιών που πάσχουν από κάποια ασθένεια. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η συνάντηση αρμοδί- ων φορέων για τα συγκεκριμένα ζητήματα, που πραγματοποιήθηκε στις 11 Νοεμβρί- ου 2016 στη χώρα μας, και με βάση τα συμπεράσματα της οποίας υπογραμμίζεται η ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια και καλύτερη επικοινωνία μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων κρατών μελών σχετικά με: α) τα χαρακτηριστικά των ανηλικών που υπάγο- νται στη διαδικασία και τα κριτήρια επιλεξιμότητας, β) το αποτέλεσμα της διαδικασίας αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος των παιδιών αυτών καθώς και γ) τους περιο- ρισμούς που θέτουν τα κράτη σε ό,τι αφορά συγκεκριμένες κατηγορίες ασυνόδευτων, όπως για παράδειγμα τα ανήλικα παντρεμένα κορίτσια⁶¹ και τα παιδιά με ασθένειες.

Εν προκειμένω, αναφέρεται ένα ακόμη σοβαρό ζήτημα που έχει προκύψει σχε- τικά με την εγγραφή στο σύστημα πληροφοριών Schengen δηλώσεων εξαφάνι- σης ανηλικών, η οποία έχει ως συνέπεια τη διακοπή της διαδικασίας μετεγκατά- στασης. Το ζήτημα έχει επισημανθεί στην Υπηρεσία Ασύλου και καταβάλλονται προσπάθειες προς επίλυσή του.

61 Η αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος σε θεσμικό και κοινωνικό επίπεδο απαιτεί ανά- πτυξη περαιτέρω παρεμβάσεων και ιδιαίτερη προσέγγιση οι λεπτομέρειες της οποίας θα πα- ρουσιαστούν αναλυτικότερα στο πλαίσιο της επόμενης έκθεσης.

B.2. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση της πρόσβασης των παιδιών σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της θεσμικής του αποστολής για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών, έχει δημοσίως τοποθετηθεί και έχει προβεί από παλαιότερα σε σειρά παρεμβάσεων που εστιάζονται στα παιδιά που μετακινούνται, συνοδευμένα και ασυνόδευτα.⁶² Σε συνέχεια αυτών, και λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη τις ως άνω παρατηρήσεις και διαπιστώσεις, επισημαίνονται ως άμεσα αναγκαία τα παρακάτω:

A. Ανάγκη για την ενίσχυση και βελτίωση των υπηρεσιών διερμηνείας και νομικής βοήθειας.⁶³

B. Λήψη μέριμνας προκειμένου να αποφεύγεται ο αποχωρισμός των παιδιών (συνοδευμένων και ασυνόδευτων) από την άμεση ή ευρύτερη οικογένειά τους εξαιτίας επισφαλούς καθεστώτος διαμονής λόγω της αδυναμίας πρόσβασης σε διαδικασίες ασύλου:

Υπενθυμίζεται ότι για ένα μέρος των παραμενόντων δεν έχει διασφαλιστεί η νομιμότητα του καθεστώτος διαμονής τους. Μεταξύ αυτών εντοπίζονται πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες (όπως μητέρες με ανήλικα τέκνα) που βρίσκονται σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, και αντιμετωπίζουν κίνδυνο συλλήψεως, ιδίως εάν εντοπιστούν από τις αστυνομικές αρχές σε χώρους εκτός των δομών. Παρότι αναγνωρίζονται οι τρέχουσες δυσχέρειες του συστήματος ασύλου για όσους βρίσκονται στην ενδοχώρα (μέσω της διαδικτυακής εφαρμογής skyre), καθίσταται αναγκαία η διασφάλιση άμεσης πρόσβασης στο άσυλο στις περιπτώσεις αυτές, προκειμένου να αποφευχθεί ο αποχωρισμός των παιδιών από την οικογένειά τους σε ενδεχόμενη σύλληψη είτε των ίδιων είτε των προσώπων που τα φροντίζουν. Περαιτέρω, ακόμα και στην περίπτωση που εντοπιστούν άνευ εγγράφων διαμονής, τονίζεται ότι ενδεχόμενη εξάντληση της αυστηρότητας των προβλεπόμενων διαδικασιών, θα ερχόταν στην πράξη σε αντίθεση με τις αρχές προστασίας τους, πολλώ δε μάλλον εάν τα συγκεκριμένα πρόσωπα έχουν καταγραφεί ως ευάλωτα από τις κοινωνικές υπηρεσίες των κέντρων όπου διαμένουν και έχουν εκφράσει την επιθυμία τους προς υποβολή αιτήματος ασύλου. Εν προκειμένω θα πρέπει να υπερισχύσουν ανθρωπιστικά κριτήρια καθώς και η αρχή των βέλτιστων συμφερόντων του παιδιού, ιδίως στις περιπτώσεις των μονογονεϊκών οικογενειών όπου υπάρχει άμεσος κίνδυνος να αποχωριστούν τα παιδιά από το γονιό τους και να βρεθούν μόνα και εκτεθειμένα σε σοβαρές απειλές για την ασφάλεια τους.

Γ. Εφαρμογή των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης κατά τρόπο που να αποφεύγεται ο αποχωρισμός των μελών της ίδιας οικογένειας.⁶⁴

62 βλ. παραπάνω Μέρος Πρώτο, κεφ. I.A

63 αναλ. βλ. σχετικά κεφ. III B.4

64 αναλ. βλ. κεφ. II B.1.2

Δ. Έγκαιρος σχεδιασμός για την εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας που δεν εντάσσονται σε διαδικασία μετεγκατάστασης ή οικογενειακής επανένωσης (ή που ενδέχεται να εκπέσουν των διαδικασιών αυτών):

Επί του παρόντος μεγάλος αριθμός αιτημάτων μετεγκατάστασης και οικογενειακής επανένωσης βρίσκονται σε εκκρεμότητα, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και αιτήματα που αφορούν σε ευάλωτες ομάδες (οικογένειες με παιδιά, ασυνόδευτα παιδιά, μονογονεϊκές οικογένειες), ενώ είναι πιθανή η μη αποδοχή και απόρριψη πολλών εξ' αυτών των αιτημάτων. Λαμβάνοντας υπόψη το ενδεχόμενο αυτό, είναι αναγκαία η μέριμνα, στη βάση οργανωμένου σχεδιασμού, για:

- την απρόσκοπτη συνέχιση της διαδικασίας εξέτασης των αιτημάτων ασύλου από τις ελληνικές αρχές
- την πρόβλεψη για την πορεία της φιλοξενίας των αιτούντων στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας, και την περαιτέρω εξεύρεση σταθερών λύσεων για τη στέγασή τους
- το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και ένταξης στην ελληνική κοινωνία των αιτούντων και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας

Ε. Αντιμετώπιση κρίσιμων ζητημάτων που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά:

Πέραν των πιο πάνω αναφερόμενων ζητημάτων που επηρεάζουν όλα τα παιδιά, ως προς τα ασυνόδευτα επισημαίνονται επιπλέον και ειδικότερα:

- Η ανάγκη άμεσης προώθησης και εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου της επιτροπείας και της εκπροσώπησης των ασυνόδευτων παιδιών, με ειδική μέριμνα για τις περιπτώσεις εκείνων που βρίσκονται στη χώρα με συγγενικά τους πρόσωπα (separated).
- Σε άμεση σύνδεση με την εφαρμογή του παραπάνω θεσμικού πλαισίου, είναι παράλληλα αναγκαία η θεσμοθέτηση ενιαία εφαρμοζόμενων και δεσμευτικών ενεργειών (βάσει διαδικαστικών πρωτοκόλλων και προδιαγραφών) που θα πρέπει να ακολουθούνται, από τους αρμοδίους κρατικούς και εμπλεκόμενους μη κυβερνητικούς φορείς, κατά τον εντοπισμό καθώς και κατά την πρόσβαση των ασυνόδευτων ανηλίκων σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας.
- Η λήψη μέριμνας για τις περιπτώσεις των παιδιών που ενώ έχουν παραμείνει μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα και ενώ πληρούν ανθρωπιστικά και πολιτισμικά κριτήρια υπέρ της συνέχισης της παραμονής τους, κινδυνεύουν να βρεθούν εκτός καθεστώτος νόμιμης διαμονής και εκτός πλαισίου προστασίας κατά την ενηλικίωσή τους.
- Είναι σημαντικό να επανεξεταστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο τα υφιστάμενα κριτήρια επιλεξιμότητας στο πλαίσιο του προγράμματος μετεγκατάστασης καθώς και οι διαδικαστικές εγγυήσεις υλοποίησής του. Τα προβλεπόμενα κριτήρια καλύπτουν ένα μικρό μόνο αριθμό ασυνόδευτων παιδιών που βρίσκονται στην Ελλάδα και δεν ανταποκρίνονται στις αρχές διαμοιρασμού της ευθύνης για την προστασία τους. Περαιτέρω, η εφαρμογή των προβλεπόμενων διαδικασιών δεν είναι ενιαία αλλά μπορεί να διαφέρει ανά κράτος και ανά περίπτωση δημιουργώντας ασάφειες και αβεβαιότητα ως προς τις εφαρμοζόμενες πρακτικές.

III. Συνθήκες διαβίωσης των παιδιών: πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες

A. Χώροι υποδοχής και φιλοξενίας: διασφάλιση δικαιώματος των παιδιών σε επαρκές επίπεδο διαβίωσης και στέγη

Σημαντική επισήμανση: Οι παρακάτω προβλεπόμενες δομές και χώροι φιλοξενίας δεν καλύπτουν τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας/αναγνωρισμένους πρόσφυγες (ανηλίκους και ενήλικους), για τους οποίους δυστυχώς δεν προβλέπεται αντίστοιχη μέριμνα.

A.1. Οι θεσμικά προβλεπόμενες δομές και προδιαγραφές

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο που θεσπίστηκε τον Απρίλιο του 2016 (Ν.4375/2016), οι χώροι για την υποδοχή, ταυτοποίηση και φιλοξενία των πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις προβλέπονται ως περιφερειακές υπηρεσίες της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης και περιλαμβάνουν:⁶⁵

- Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) και κινητές μονάδες (Κ.Μ.Υ.Τ.)⁶⁶
- Ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία
- Ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής

Για την ίδρυση και λειτουργία των παραπάνω δομών (πλην των Κ.Μ.Υ.Τ.) απαιτείται η προηγούμενη έκδοση υπουργικής απόφασης. Επίσης, προβλέπεται η δυνατότητα να ιδρύονται εντός των δομών αυτών διακριτοί χώροι με τις κατάλληλες προδιαγραφές για την παραμονή πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Υπενθυμίζεται ότι κατά το νόμο ως ευάλωτες ομάδες νοούνται, μεταξύ άλλων, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, οι γυναίκες σε κήση ή λοχεία, οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, τα θύματα βίας και εκμετάλλευσης, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Όπως προβλέπεται, τα πρόσωπα αυτά μπορεί να παραμένουν στα Κ.Υ.Τ. σε συγκεκριμένους χώρους, ενώ θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών και την κατάλληλη παραπομπή οικογενειών με παιδιά κάτω των 14 ετών και ιδίως νηπιακής και βρεφικής ηλικίας.

Επισημαίνεται ότι το σύνολο των εγκαταστάσεων που είχαν ιδρυθεί βάσει του προηγούμενου θεσμικού πλαισίου (Ν.3907/11) μεταβιβάστηκαν αυτοδικαίως στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Η χρήση των χώρων που υφίσταντο ήδη κατά την έκδοση του νέου νόμου (Ν.4375/16) μπορεί να καθο-

65 Σύμφωνα με το προϊσχύον πλαίσιο (α. 8 Ν. 3907/11) «Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία, τα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), τις κινητές Μονάδες Πρώτης Υποδοχής και τις Δομές Φιλοξενίας αιτούντων διεθνούς προστασίας ευάλωτων ομάδων και αιτούντων εθελούσιας επιστροφής που αποτελούν τις Περιφερειακές Υπηρεσίες, οι οποίες υπάγονται στην Κεντρική Υπηρεσία»

66 Το Δεκέμβριο του 2015 συστήνονται επίσημα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕΠΥ) στα νησιά Λέσβος, Κως, Λέρος, Σάμος, Χίος (βάσει της υπ' αριθμ. 2969/15 ΦΕΚ 2602 Β/02-12-2015).

ρίζεται είτε ως Ειδικών Χώρων Παραμονής Αλλοδαπών (ΕΧΠΑ), είτε ως ειδικών εγκαταστάσεων κράτησης, είτε ως εγκαταστάσεων των περιφερειακών υπηρεσιών της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης και να ρυθμίζεται κάθε θέμα σχετικά με τη λειτουργία αυτών.

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Αύγουστος 2016

Θεσμικά προβλεπόμενοι τύποι/ κατηγορίες δομών φιλοξενίας:

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, όπως προκύπτει από τις μεταβατικές διατάξεις του Ν.4375/16, ότι εξακολουθεί να βρίσκεται σε ισχύ η υπουργική απόφαση περί Γενικού Κανονισμού Λειτουργίας Δομών Φιλοξενίας υπηκόων τρίτων χωρών που λειτουργούν με μέριμνα της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής (Αριθμ. 11.1/6343/14 ΦΕΚ 3295 Β/09-12-2014). Ως βασικός στόχος του συγκεκριμένου κανονισμού ορίζεται η διασφάλιση ελάχιστων προδιαγραφών τόσο για τη συνολική λειτουργία των Δομών Φιλοξενίας, όσο και για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι προβλεπόμενοι τύποι/κατηγορίες των δομών αναφέρονται ως εξής:

- Αιτούντων άσυλο – γενική κατηγορία (κατ' εφαρμογή των ευρωπαϊκών οδηγιών σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο).
- Ασυνόδευτων ανηλίκων. Διακρίνονται σε: α) αρρένων και θηλέων έως 12 ετών, β) αρρένων άνω των 12 ετών και γ) θηλέων άνω των 12 ετών. Οι περιπτώσεις ανήλικων αδελφών που ανήκουν σε διαφορετική ηλικιακή

ομάδα, θα εξετάζονται εξατομικευμένα και λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αλλά και τη διαθεσιμότητα των δομών, και θα τοποθετούνται ανάλογα.⁶⁷

- Υπερηλίκων και ατόμων που έχουν αναπηρία ή πάσχουν από ανίατη ασθένεια.
- Μονογονεϊκών οικογενειών με ανήλικα τέκνα και γυναικών σε κύηση ή λοχεία.
- Θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης.
- Θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.
- Αιτούντων εθελούσιας επιστροφής – γενική κατηγορία.

Για τις κατηγορίες ευάλωτων οι οποίοι χρήζουν συνεχόμενης φροντίδας (π.χ. ΑΜΕΑ, υπερήλικες κ.α.) και οι οποίοι συνοδεύονται από συγγενικό τους πρόσωπο, δίνεται η δυνατότητα φιλοξενίας και του συνοδού τους στην ίδια δομή. Επίσης, δύνανται να λειτουργούν μικτές δομές φιλοξενίας, όπου φιλοξενούνται παράλληλα δύο (2) ή περισσότερες διαφορετικού τύπου ομάδες, εφόσον το επιτρέπει η διαμόρφωση χώρου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των φιλοξενούμενων ομάδων. Επιπλέον ορίζεται ότι η φιλοξενία δύναται να παρέχεται υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και σε:

- Αυτόνομα καταλύματα, όπως ενοικιαζόμενα διαμερίσματα.
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα.

Οι δομές και η εποπτεία τους υπάγονται στην Υπηρεσία Υποδοχής, ενώ η λειτουργία των δομών ή μέρους των παρεχόμενων υπηρεσιών δύναται να αναλαμβάνεται από άλλους δημόσιους φορείς ή να ανατίθεται σε φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Αρμόδια αρχή για την υποβολή και διαχείριση αιτημάτων φιλοξενίας είναι το αρμόδιο Τμήμα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Αριθμ. Π2δ/Γ.Π. 93510/11 ΦΕΚ 2016 Β/9-9-2011). Για τη διασφάλιση εύρυθμης λειτουργίας του συστήματος κατανομής δικαιούχων φιλοξενίας, προβλέπεται η διασύνδεση των δομών φιλοξενίας που λειτουργούν υπό την εποπτεία της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής με το πληροφοριακό σύστημα «ΕΣΤΙΑ» του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μέσω του οποίου υποβάλλονται όλα τα αιτήματα στέγασης σε εθνικό επίπεδο.

Στον κανονισμό προβλέπονται διαδικασίες και προδιαγραφές σχετικά με την εποπτεία και τη στελέχωση των δομών, τις εγκαταστάσεις και τις παρεχόμενες υπηρεσίες, την είσοδο και αποχώρηση των φιλοξενούμενων καθώς και τα δικαιώματα και υποχρεώσεις τους.

Οι βασικές υπηρεσίες που προβλέπεται να παρέχονται στις παραπάνω δομές αφορούν:

- τη στέγαση και σίτιση
- την ενημέρωση και πληροφόρηση των φιλοξενούμενων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους

67 Ειδικότερα ως προς τις δομές ασυνόδευτων ανηλίκων, με βάση το νέο νόμο 4375/16 (βλ. σχετικά άρθρα 27, 80) ορίζεται ότι στο προβλεπόμενο Τμήμα Στέγασης της Διεύθυνσης Υποδοχής/Γενική Γραμματεία Υποδοχής περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων ζητήματα που αφορούν στις στεγαστικές ανάγκες των ασυνόδευτων ανηλίκων, ενώ επίσης προβλέπεται και η συγκρότηση ειδικού τμήματος για ασυνόδευτους ανηλίκους το οποίο, μεταξύ άλλων, θα βρίσκεται σε συνεργασία με το Τμήμα Προστασίας Ευπαθών Ομάδων της Διεύθυνσης Κοινωνικής Αντίληψης και Αλληλεγγύης/Υπουργείο Εργασίας. Εν προκειμένω, σημειώνεται ωστόσο ότι δεν προκύπτει σαφώς από τις οικείες ρυθμίσεις, ως προβλέπονται, πώς κατανέμονται και πώς τελικά ρυθμίζονται στην πράξη οι αρμοδιότητες σχετικά με ζητήματα που αφορούν στα ασυνόδευτα παιδιά.

- την υποστήριξη στις διαδικασίες έκδοσης νομιμοποιητικών εγγράφων
- την ψυχοκοινωνική υποστήριξή τους
- την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας
- την πρόσβαση σε προγράμματα εκπαίδευσης, ανάπτυξης δεξιοτήτων και προσόντων
- την αγορά εργασίας όταν οι φιλοξενούμενοι έχουν σχετικό δικαίωμα.

A.2. Οι ιδρυθείσες και οι υφιστάμενες δομές υποδοχής και φιλοξενίας: ανάπτυξη, περιγραφή και διαθέσιμα αριθμητικά στοιχεία

Οι παραπάνω αναφερόμενες προβλέψεις σχετικά με τις ιδρυτικές και λειτουργικές προδιαγραφές των δομών υποδοχής και φιλοξενίας δεν αντιστοιχίζονται στην πράξη με τις διαδικασίες που εφαρμόστηκαν κατά τη δημιουργία και λειτουργία των υφιστάμενων δομών. Στο υπάρχον πλέγμα (τυπικών και άτυπων) δομών υποδοχής και φιλοξενίας, όπως αυτό διαμορφώνεται περί τα τέλη του 2016, περιλαμβάνονται:

- α) Εντός του επίσημου συστήματος:
 - Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ)
 - Ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας⁶⁸
 - Χώροι φιλοξενίας στο πλαίσιο του προγράμματος της Ύπατης Αρμοστείας ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
 - Ξενώνες για ασυνόδευτους ανηλίκους
 - Ασφαλείς χώροι για ασυνόδευτα παιδιά εντός των ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας
 - Ξενώνες/δομές φιλοξενίας για ενήλικες και για οικογένειες αιτούντων άσυλο (καθώς και ενοικιαζόμενα διαμερίσματα)
 - Ανοιχτή Δομή Φιλοξενίας Αιτούντων Εθελούσιας Επιστροφής & Επανένταξης
- β) Εκτός επίσημου συστήματος:
 - Μη οργανωμένες δομές
 - Άτυποι καταυλισμοί, καταλήψεις, ιδιωτικές κατοικίες

Επισημαίνεται ότι πέραν των παραπάνω αναφερόμενων θέσεων και δομών φιλοξενίας, υλοποιούνται ταυτόχρονα και άλλα προγράμματα στέγασης από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, κυρίως μέσω ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων.⁶⁹

68 Όπως έχει και προηγούμενα αναφερθεί, διευκρινίζεται και επαναλαμβάνεται ότι: ο όρος «ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας» (ή «κέντρα προσωρινής φιλοξενίας»), όπως εν γένει χρησιμοποιείται στο παρόν έγγραφο, αφορά στις επίσημες/κρατικές δομές και χώρους, οργανωμένους και μη, που δημιουργήθηκαν στην επικράτεια, ιδίως κατά το διάστημα από τα τέλη του 2015 και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2016, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες υποδοχής και φιλοξενίας λόγω των αυξημένων προσφυγικών ροών. Μας εξυπηρετεί καλύτερα για την περιγραφή των δομών αυτών, οι οποίες δε δημιουργήθηκαν με βάση το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο και όπου εν τούτοις πράγμασι η διαμονή των παραμενόντων δεν εξαρτάται από την προηγούμενη υπαγωγή σε διαδικασία ασύλου. Επισημαίνουμε ότι για ανάλογες δομές ο επίσημα αναφερόμενος όρος στο άρθρο 8 του Ν.4375/16 (δηλαδή: «Ανοιχτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία») έχει στενότερη έννοια, αφού αναφέρεται συγκεκριμένα στην υποδοχή όσων έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, και προβλέπει την έκδοση υπουργικής απόφασης για την ίδρυσή τους, ενώ ο άλλος αντίστοιχος όρος στο ίδιο άρθρο (δηλαδή: «ανοιχτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών: που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής ...»), αναφέρεται σε όσους έχουν υπαχθεί σε διαδικασίες επιστροφής

69 Αναλυτικότερη παρουσίαση σχετικά τα προγράμματα αυτά θα περιληφθεί στο πλαίσιο της επόμενης βιμηνιαίας έκθεσης.

Λόγω των αυξημένων προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών και των έκτακτων συνθηκών που προέκυψαν, ιδίως κατά το β' εξάμηνο του 2015 και έπειτα, αρχικά υπήρξε ad hoc αντιμετώπιση των αναγκών υποδοχής στα σημεία εισόδου και στις περιοχές της ενδοχώρας όπου εντοπίζονταν μεγαλύτερες συγκεντρώσεις πληθυσμού. Ήδη από το διάστημα αυτό, παράλληλα με τις αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής⁷⁰ στο πλαίσιο του (μετέπειτα) Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής,⁷¹ έχει θεσμοθετηθεί και η συνδρομή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.⁷² Το Μάρτιο του 2016 συστήνεται το Κεντρικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΚΕ.Σ.Ο.Δ.Π.) το οποίο υπάγεται στο ΓΕΕΘΑ με αρμοδιότητες που αφορούν στη μεταφορά, διαμονή, σίτιση και υγειονομική περίθαλψη των προσφύγων και μεταναστών.⁷³

Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, στις αρχές του 2016, υπήρξε αθρόα και εντατική δημιουργία δομών, η οποία συνεχίστηκε έως και τους πρώτους καλοκαιρινούς μήνες, ξεπερνώντας τις 50 δομές (περιλαμβανομένων και των Κ.Υ.Τ.). Καταρχήν, αναγνωρίζεται ότι εν μέσω δύσκολων συγκυριών υπήρξε σημαντική κινητοποίηση από τις ελληνικές αρχές προς ανταπόκριση στις αυξημένες και κατεπείγουσες ανάγκες υποδοχής και φιλοξενίας του προσφυγικού πληθυσμού. Ωστόσο, οι ανεπάρκειες στο συντονισμό των προσπαθειών αυτών (σε κεντρικό, διυπουργικό και περιφερειακό επίπεδο) σε συνδυασμό με την αδυναμία άμεσης και επαρκούς κάλυψης υλικοτεχνικών ελλείψεων, οδήγησαν στη δημιουργία δομών που, ως επί το πλείστον, υπολείπονταν σημαντικά των ελαχίστων προδιαγραφών αξιοπρεπούς διαβίωσης, με βασικό χαρακτηριστικό τις ελλειπείς συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας και την υπέρβαση της χωρητικότητας σε πολλές περιπτώσεις. Δυστυχώς, η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε για αρκετούς μήνες ως το τέλος του έτους, και οδήγησε σε σοβαρές καθυστερήσεις του προγραμματισμού για τον επερχόμενο χειμώνα, με αποτέλεσμα τη χειροτέρευση των ήδη άθλιων συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων. Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθούν και ορισμένες εξαιρέσεις, όπου παρατηρούνται καλύτερες συνθήκες, και αφορούν σε συγκεκριμένες δομές μικρότερης δυναμικότητας όπου εκ των προτέρων υπήρχαν καταλληλότερες κτιριακές υποδομές (όπως στις δομές της Μυρσίνης και των Θερμοπυλών), καθώς και σε δομές όπου αναπτύχθηκε συστηματικότερος σχεδιασμός και οργάνωση και εφαρμόστηκαν καλές πρακτικές (όπως για παράδειγμα στο Καρά Τεπέ).

70 σχετ. βλ. αναλυτικά παραπάνω κεφ. III.A.1

71 Π.Δ. 123/2016 (ΦΕΚ Α'208), «Ανασύσταση και μετονομασία του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, ανασύσταση του Υπουργείου Τουρισμού, σύσταση Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, μετονομασία Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων»

72 Αριθμ. 2979/2-12-2015 κοινή υπουργική απόφαση (ΦΕΚ Β' 2602) «Συνδρομή του ΥΠΕΘΑ για την δημιουργία των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής και των προσωρινών Δομών Φιλοξενίας αιτούντων άσυλο και ευάλωτων ομάδων πολιτών τρίτων χωρών»

73 Αριθμ. Φ.000/8/245258/Σ.37/16 (ΦΕΚ 630 Β/09-03-2016): Ρύθμιση θεμάτων Κεντρικού Συντονιστικού Οργάνου Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΚΕ.Σ.Ο.Δ.Π.) και Τοπικών Συντονιστικών Κέντρων Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΤΟ.Σ.ΚΕ.Δ.Π.). Λίγες ημέρες αργότερα ιδρύεται και το Κυβερνητικό Συμβούλιο για την Προσφυγική και Μεταναστευτική Πολιτική ΠΥΣ 7/19.3.2016/16 (ΦΕΚ 43 Α/19-03-2016) : Σύσταση Κυβερνητικού Συμβουλίου για την Προσφυγική και Μεταναστευτική Πολιτική.

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Μυρσίνη – Δεκέμβριος 2016

Παράλληλα με τη δημιουργία ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας, καταγράφεται η αξιοσημείωτη προσπάθεια αύξησης των ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Επισημαίνεται ότι οι διαθέσιμες θέσεις αυξήθηκαν από 423 τον Μάρτιο του 2016 σε 1256 τον Δεκέμβριο. Επίσης κατόπιν και παρεμβάσεων του Συνηγόρου,⁷⁴ το καλοκαίρι του 2016 δημιουργούνται τρεις ασφαλείς χώροι φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας (Διαβατά, Λαγκαδίκια, Αλεξάνδρεια), εκ των οποίων ωστόσο οι δύο δε λειτουργούν πλέον.⁷⁵

Συγκεκριμένα, οι δομές υποδοχής και φιλοξενίας (και άλλοι άτυποι χώροι) που αναπτύχθηκαν ως τα τέλη του καλοκαιριού του 2016, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Χρονικό διάστημα	Δομές και άλλοι χώροι	Χωρητικότητα
Περί τα μέσα Μαρτίου 2016	27	≈ 32.000 (ελάχιστη) (περιλαμβανομένων των άτυπων καταυλισμών και μη οργανωμένων δομών)
Περί τα τέλη Μαΐου 2016	55	≈ 46.000
Περί τα τέλη Αυγούστου 2016	55	≈ 50.500

Συγχρόνως, στο πλαίσιο της μετεγκατάστασης, ενεργοποιείται στην πράξη ήδη από την άνοιξη του 2016, το πρόγραμμα στέγασης από την Ύπατη Αρμοστεία με την

74 Βλ. σχετικά <http://www.0-18.gr/downloads/Epistoli-safe%20spaces.pdf> και Βλ. σχετικά <http://www.0-18.gr/gia-megaloyis/nea/episkepseis-synigoroy-toy-paidioy-se-choroys-yprodochis-kratisis-kai-filoksenias-asynodeyton-anilikio>

75 Αναλυτικά σχετικά με τους ασφαλείς χώρους για ασυνόδευτους ανηλίκους εντός των ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας βλ. παρακάτω κεφ.ΙV.Γ.

υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και σε συνεργασία με τις ελληνικές αρχές.⁷⁶ Μέσω της ανάπτυξης ενός δικτύου συνεργασιών με φορείς της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης (δήμος Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Λιβαδειάς) δημιουργούνται θέσεις φιλοξενίας σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία, ανάδοχες οικογένειες, μια ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας (Λαγκαδίκια), καθώς επίσης και σε ξενώνες φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους. Επισημαίνεται ότι η παροχή φιλοξενίας προβλέπεται σε συνδυασμό με την παροχή πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικής, ιατρικής και νομικής υποστήριξης. Οι προσφερόμενες θέσεις σταδιακά αυξάνονται κατά εκατοντάδες, ιδίως από τα μέσα του καλοκαιριού και έπειτα, με ταυτόχρονες μετακινήσεις του πληθυσμού από ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας προς τους χώρους φιλοξενίας του προγράμματος.

Κατά το τελευταίο 5μηνο του έτους, ενόψει του επερχόμενου χειμώνα, η εφαρμογή του παραπάνω προγράμματος εντατικοποιείται. Συγκεκριμένα, αυξάνονται οι μετακινήσεις πληθυσμού ιδίως προς αστικά κέντρα (ενδεικτικά αναφέρεται ότι 57% των θέσεων βρίσκονται στην Αττική), ενώ αρκετές ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα εκκενώνονται λόγω της ακαταλληλότητάς τους και των δυσμενών καιρικών συνθηκών. Ο παραμένων πληθυσμός στις εναπομείνουσες ανοιχτές δομές φιλοξενίας μειώνεται αισθητά. Ενδεικτικά αναφέρονται οι μαζικές μεταφορές περί τα τέλη Νοεμβρίου, από δομές με μεγάλες συγκεντρώσεις πληθυσμού (από την Πέτρα Ολύμπου, το Χέρσο, τη Μαλακάσα, τον Κατοικά). Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι στις δομές αυτές ο συνολικός πληθυσμός των παιδιών ξεπερνούσε κατά πολύ τα 1500. Ως τις 15 Δεκεμβρίου 2016 οι θέσεις φιλοξενίας του προγράμματος φτάνουν τις 20338. Παράλληλα, αυξάνονται και οι μεταφορές από τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου προς την ενδοχώρα με σκοπό την ένταξη σε χώρους φιλοξενίας του προγράμματος (κυρίως διαμερίσματα και ξενοδοχεία).⁷⁷

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Κεντρική Ελλάδα – Αύγουστος 2016

76 Σχετ.βλ. European Commission - Statement Joint Declaration On the Support to Greece for the development of the hotspot/relocation scheme as well as for developing asylum reception capacity Brussels, 14 December 2015

77 Όπως έχει προαναφερθεί, συνολικά από τον Ιούνιο του 2016 έως τις 20 Φεβρουαρίου 2017 η Ύπατη Αρμοστεία συνέδραμε στη μεταφορά μέσω του Κεντρικού Επιχειρησιακού Οργάνου Μετανάστευσης (ΚΕΠΟΜ) 5556 ατόμων, εκ των οποίων τα 2305 εντάχθηκαν στο πρόγραμμα στέγασης. (UNHCR, Bureau of Europe, Weekly Report, February 24, 2017)

**Η διαμορφούμενη κατάσταση των δομών
(αριθμός – δυναμικότητα) περί τα τέλη του 2016:**

Τύπος δομής/ χώρος φιλοξενίας	Συνολικά στην επικράτεια	Ενδοχώρα	Νησιά Ανατολικού Αιγαίου	Επικαιροποίηση – αρχές 2017
Ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας	37	34	3 ⁷⁸	Μείωση των δομών στην ενδοχώρα σε 30
Κ.Υ.Τ.	6	1 (χωρητικότητα: 240)	5(χωρητικότητα: 5350)	
Ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων	48	31(χωρητικότητα: 879)	17 (χωρητικότητα: 377)	Αύξηση του συνολικού αριθμού ξενώνων σε 53
Ξενώνες –χώροι φιλοξενίας αιτούντων άσυλο	10	10 (χωρητικότητα: 437- καθώς και 146 θέσεις σε διαμερίσματα)		
Θέσεις φιλοξενίας στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας	20338 (58% σε διαμερίσματα, 32% σε ξενοδοχεία)	περ.19300 θέσεις (57% στην Αττική, 29% στη Βόρεια Ελλάδα)	περ. 1000 θέσεις	Περαιτέρω αύξηση των θέσεων που βρίσκονται στον αστικό ιστό
Ανοιχτή Δομή Φιλοξενίας Αιτούντων Εθελούσιας Επιστροφής& Επανένταξης	1	1 (χωρητικότητα: 1110)		Δημιουργία ανάλογης δομής στην Αμυδαλέζα σε πτέρυγα του προαναχωρησιακού κέντρου
Μη οργανωμένες δομές	1	1 (Ελληνικό I,II,III)		
Άλλοι χώροι εκτός επίσημου συστήματος δομών		άνω των 4 καταλήψεων στην περιοχή της Αττικής		Εντοπισμός σχεδόν διπλάσιων χώρων με αντίστοιχη αύξηση αριθμού παραμενόντων

78 Περιλαμβάνονται οι δομές: Καρά Τεπέ/Λέσβος, Λακκί/Λέρος, Σούδα/Χίος Δεν περιλαμβάνεται ο χώρος του ΔΗΠΕΘΕ/Χίος που πλέον δε λειτουργεί ως χώρος υποδοχής, και ο χώρος στα Παλιά Σφαγεία/Ρόδος

A.3. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις: Γενικά ζητήματα που επηρεάζουν άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης (και) των παιδιών στις ανοιχτές δομές υποδοχής και φιλοξενίας

Σημείωση: Στο παρόν κεφάλαιο αναφερόμαστε σε ζητήματα που αφορούν ιδίως τους βασικότερους τύπους επισήμων/κρατικών δομών όπου εντοπίζονται παιδιά που μετακινούνται, δηλαδή στις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας και τα ΚΥΤ. Για ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στους ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων και χώρους φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων εντός των ανοιχτών δομών βλ. αναλυτικότερα στο κεφ.ΙV.

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα– Οκτώβριος 2016

A.3.1. Ιδρυτικό και λειτουργικό πλαίσιο των δομών

Όπως προαναφέρθηκε, λόγω των έκτακτων και κατεπειγουσών συνθηκών που επικρατούσαν ιδίως στο πρώτο εξάμηνο του 2016, το προβλεπόμενο θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την ίδρυση των δομών υποδοχής και φιλοξενίας δεν εφαρμόστηκε κατά τη δημιουργία των νέων δομών στο διάστημα αυτό.⁷⁹ Είναι χαρακτηριστικό ότι ως και το Νοέμβριο του ίδιου έτους ιδρυτικές υπουργικές αποφάσεις είχαν εκδοθεί μόνο για 4 κέντρα (Ελαιώνας, Λακί/Λέρος, Σχιστό και Διαβατά).⁸⁰ Περαιτέρω, καμιά δομή εξ' όσων επισκεφθήκαμε δεν διέθετε κατά το χρόνο της επίσκεψής μας κανονισμό λειτουργίας.

Όπως έχει προαναφερθεί, η ευθύνη ίδρυσης και λειτουργίας των δομών υποδοχής και φιλοξενίας ορίζεται καταρχήν στο πλαίσιο της Υπηρεσίας Πρώτης

⁷⁹ Σημειώνεται ότι το θεσμικό πλαίσιο (όπως αναφέρεται στο παραπάνω κεφ. ΙΙΙ, Α.1) δεν εφαρμόστηκε ούτε για τις δομές που δημιουργήθηκαν ενόσω βρισκόταν σε ισχύ ο Ν.3907/11, ούτε μετά τον Απρίλιο οπότε και θεσπίστηκε ο Ν.4375/16

⁸⁰ Αριθμ. 3/5262/15 (ΦΕΚ 2065 Β/18-09-2015) : Σύσταση Ανοιχτής Δομής Φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, ευάλωτων ομάδων πολιτών τρίτων χωρών στον Ελαιώνα Αττικής Αριθμ. 4Δ/8484/16 (ΦΕΚ 2177 Β/13-7-16): Σύσταση ανοιχτής Δομής Προσωρινής Υποδοχής Αιτούντων Διεθνή Προστασία στη νήσο Λέρο ,Αριθμ. 3/14762/16 (ΦΕΚ 3720 Β/16-11-2016): Σύσταση ανοικτών Δομών Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 10 του Ν. 4375/2016.

Υποδοχής/ΥΠΥΤ (ΓΓ Υποδοχής/ Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής), ενώ συγχρόνως θεσμοθετείται και η συνδρομή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, με την παράλληλη πρόβλεψη για συνεργασία και συντονισμό των αρμοδίων υπηρεσιών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, στην πράξη οι οριζόμενες αρμοδιότητες αντιστοιχούν σε ζητήματα στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους με αποτέλεσμα να εμφανίζονται σαν αλληλο-επικαλυπτόμενες, ενώ παράλληλα δεν προσδιορίζονται σαφώς τα όρια των ρόλων και των ευθυνών των αρμοδίων φορέων των διαφορετικών υπουργείων. Το γεγονός αυτό καθίσταται εμφανέστερο στο επίπεδο λειτουργίας των δομών φιλοξενίας, και ιδίως ως προς τα θέματα υπεύθυνης διαχείρισης και συντονισμού των υπηρεσιών εντός αυτών, ακόμα και της αδειοδότησης επισκέψεων ή πραγματοποίησης δράσεων από τρίτους στους χώρους φιλοξενίας.

Για όλα τα ΚΥΤ (5 στα νησιά και 1 στην ενδοχώρα) υφίστανται ιδρυτικές πράξεις από το 2015 και από το 2012 αντίστοιχα.⁸¹ Επισημαίνεται ωστόσο, ότι με τη θέσπιση του νέου νομικού πλαισίου τον Απρίλιο του 2016, και έως την επίσημη έναρξη λειτουργίας της ΥΠΥΤ το Μάιο του 2016,⁸² υπήρξε ένα σοβαρό θεσμικό και λειτουργικό κενό που εν μέσω συνθηκών κρίσης παρήγαγε σοβαρές δυσλειτουργίες οι οποίες δεν έχουν έως και σήμερα αντιμετωπιστεί επαρκώς. Παράλληλα τονίζεται ότι, έως και τις αρχές του 2017 στα περισσότερα ΚΥΤ ουσιαστικά δεν υπάρχει σταθερό πρόσωπο αναφοράς, αφού (πλην της Λέσβου) διαπιστώνεται συνεχής αλλαγή διοικητών, σχεδόν ανά μήνα. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ακόμη ότι, σε κανένα από τα ΚΥΤ που επισκεφθήκαμε στα νησιά, δεν υφίστατο, όπως μας αναφέρθηκε, κανονισμός λειτουργίας.

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Αττική – Φεβρουάριος 2017

81 Το Δεκέμβριο του 2015 συστήνονται επίσημα Κέντρα Πρώτης Υποδοχής (ΚΕΠΥ) στα νησιά Λέσβος, Κως, Λέρος, Σάμος, Χίος (βάσει της υπ' αριθμ. 2969/15 ΦΕΚ 2602 Β/02-12-2015), Αριθμ. 11.1/1076/12 (ΦΕΚ 3543 Β/31-12-2012): Σύσταση Κέντρου Πρώτης Υποδοχής στο Δ.Δ. Φυλακίου Δήμου Ορεστιάδας Π.Ε. Έβρου.

82 Αριθμ. 16931/19-5-2016 υπουργική απόφαση (ΦΕΚ Β' 1410) «Έναρξη λειτουργίας της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης και ταυτόχρονη κατάργηση της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής»

A.3.2. Επίπεδο στελέχωσης και φορείς παροχής υπηρεσιών

Το κύριο μέρος των υπηρεσιών στις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας και τα ΚΥΤ παρέχεται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (πλην της εξωτερικής φύλαξης και της γενικής σίτισης που παρέχονται αντίστοιχα από την αστυνομία και τις ένοπλες δυνάμεις κυρίως). Αρχικά, κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας των δομών, η πρόσβαση των οργανώσεων γινόταν εκτός θεσμοθετημένης διαδικασίας και άνευ συγκεκριμένων κριτηρίων. Σταδιακά προβλέφθηκε η δημιουργία μητρώων φορέων και τήρησης διαδικασιών εισόδου βάσει συγκεκριμένων συμβάσεων και αδειών (ειδικότερα σε ότι αφορά την παροχή κοινωνικών και άλλων υπηρεσιών από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, και σε ότι αφορά την υλοποίηση προγραμμάτων άτυπης εκπαίδευσης από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής/Υπουργείο Παιδείας).⁸³ Κατά το τελευταίο 5μηνο του έτους, παρατηρείται προσπάθεια βελτίωσης του επιπέδου στελέχωσης μέσω προγραμμάτων κοινωνοφελούς εργασίας, αν και σε αρκετές περιπτώσεις οι προκηρυσσόμενες θέσεις - σε επίπεδο προβλεπομένων ειδικοτήτων - δεν ανταποκρίνονται πάντα στις ανάγκες του παραμένοντος πληθυσμού. Ενδεικτικά, όπως έχουμε παρατηρήσει, στις περισσότερες σχετικές προκηρύξεις οι κυριότερες ειδικότητες αφορούν σε προσωπικό καθαριότητας και γενικών καθηκόντων, ενώ λιγότερες είναι οι θέσεις για ειδικότητες κοινωνικών επιστημόνων και εκπαιδευτικών, και πολύ περιορισμένες για διερμηνείς και πολιτισμικούς διαμεσολαβητές.

A.3.3. Φύλαξη και ασφάλεια

Την κύρια ευθύνη για τη φύλαξη και ασφάλεια στα ΚΥΤ και στις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας έχουν η αστυνομία (εξωτερική φύλαξη) και οι ένοπλες δυνάμεις. Στα περισσότερα κέντρα ο έλεγχος εισόδου - εξόδου είναι περιστασιακός ή/και δεν υπάρχει αστυνομική φύλαξη καθ' όλο το 24ωρο. Λόγω βέβαια της γεωγραφικής θέσης όσο και της αρχιτεκτονικής διαμόρφωσης των περισσότερων κέντρων, η πρόσβαση είναι δυνατή και από άλλα σημεία εκτός της κεντρικής εισόδου. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο υπογραμμίζεται ότι, εν προκειμένω η φύλαξη αποσκοπεί στην εύρυθμη λειτουργία των κέντρων, στην πρόληψη και αποτροπή τυχόν εντάσεων καθώς και στη δημιουργία αισθήματος ασφάλειας στους φιλοξενούμενους, κατά τρόπο που να συνάδει με τη μορφή των δομών αυτών ως ανοιχτού τύπου. Ως εκ τούτου αυξημένη παρουσία φυλακτικών αρχών ή εφαρμογή εντατικών/αυστηρών ελέγχων θα ενείχε το κίνδυνο τα κέντρα να λειτουργούν στην πράξη σαν κλειστές δομές.

Σε ορισμένα κέντρα, μεταξύ των οποίων και τα ΚΥΤ, οι φιλοξενούμενοι αναφέρουν έντονο αίσθημα ανησυχίας και ανασφάλειας, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις έχουν καταγραφεί συγκρούσεις και βίαια επεισόδια. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει

83 Βλ. σχετ. αριθμ. οικ.: 39487/16/16 (ΦΕΚ 2930 Β/14-09-2016): Σύσταση Εθνικού Μητρώου ελληνικών και ξένων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται σε θέματα διεθνούς προστασίας, μετανάστευσης και κοινωνικής ένταξης, ΥΠ.ΜΕΤ.ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 54521/5-12-16 (ΑΔΑ: ΩΣΕΞ465ΦΘΕ-ΠΑΜ): ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΑΙΤΗΣΕΩΣ ΓΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ. Σχετ. βλ. και αριθμ. 4151.4183/166/16 (ΦΕΚ 114 Β ΦΕΚ 28-01-2016) : Σύσταση στη Γενική Γραμματεία Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής Συντονιστικής Επιτροπής καταγραφής, συντονισμού και αξιολόγησης Μ.Κ.Ο. στη νήσο Λέσβο. Σχετικά βλ. και αριθμ. 7001/2/1454-κδ/12 (ΦΕΚ 2491 Β/12-9-2012): Καθορισμός προδιαγραφών ποιότητας και ασφάλειας φορέων της κοινωνίας των πολιτών προς διεκπεραίωση διαδικασιών πρώτης υποδοχής.

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Αττική – Φεβρουάριος 2017

ιδιαίτερους κινδύνους, ιδίως για τις πιο ευάλωτες ομάδες των παραμενοντών, όπως είναι οι μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα παιδιά και οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Επαναλαμβάνεται ωστόσο ότι η συγκεκριμένη διαπίστωση δε θα πρέπει να συνδεθεί με λύσεις υπέρ της αύξησης αστυνομικών ή κατασταλτικών μέτρων. Αντίθετα, συνδέεται με την ανάγκη για:

- βελτίωση των εγκαταστάσεων και συνθηκών διαμονής (όπως αποφυγή συνθηκών συνωστισμού, ύπαρξη επαρκούς φωτισμού κατά τη διάρκεια της νύχτας)
- ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών διερμηνείας που θα επιτρέπουν τη σαφή και άμεση επικοινωνία μεταξύ των φιλοξενούμενων και των φυλακτικών αρχών.
- κατάλληλη υποστήριξη και εκπαίδευση των αρχών φύλαξης για την αποτελεσματικότερη επιτέλεση του ρόλου τους στις συγκεκριμένες δομές

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Οκτώβριος 2016

A.3.4. Εγκαταστάσεις διαμονής και κάλυψη βασικών αναγκών διαβίωσης

Οι ακατάλληλες συνθήκες διαμονής και η έλλειψη προδιαγραφών για τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης στις ανοιχτές δομές υποδοχής και φιλοξενίας, ιδίως κατά τους πρώτους μήνες λειτουργίας τους, έχουν με έμφαση επισημανθεί τόσο από επίσημους θεσμικούς φορείς όσο και από φορείς που δραστηριοποιούνται στους συγκεκριμένους χώρους. Κατά το τελευταίο 4μηνο του έτους, με σημαντική καθυστέρηση, αυξήθηκαν οι προσπάθειες βελτίωσης των συνθηκών αυτών, ενόψει και του επερχόμενου χειμώνα, και, όπως έχει και παραπάνω αναλυτικά περιγραφεί, εντάθηκαν οι μεταφορές πληθυσμού σε χώρους φιλοξενίας στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας (σε ξενοδοχεία και διαμερίσματα, κυρίως σε αστικές περιοχές). Παράλληλα πολλά κέντρα εκκενώθηκαν. Στα εναπομείναντα κέντρα - πλην ελαχίστων εντοπιζόμενων εξαιρέσεων - οι συνθήκες, παρότι έχουν βελτιωθεί σε σχέση με την αρχική περίοδο λειτουργίας τους, εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερος προβληματικές.

Τα βασικότερα καταγραφόμενα προβλήματα αφορούν:

- στην ανεπάρκεια των εγκαταστάσεων διαμονής σε ορισμένα κέντρα με αποτέλεσμα να επικρατούν συνθήκες συνωστισμού, παρά την αντικατάσταση των σκηνών με προκατασκευασμένους οικίσκους (ενδεικτικά αναφέρονται περιπτώσεις όπου σε έναν οικίσκο μικρής χωρητικότητας ενδέχεται να τοποθετούνται ως και δύο οικογένειες φτάνοντας συνολικά ως και τα 10-12 άτομα), ενώ σε αρκετά κέντρα διαπιστώνεται πως οι τοποθετημένοι οικίσκοι δε διαθέτουν κατάλληλη σύνδεση με ηλεκτροδοτικό ή/και αποχετευτικό σύστημα
- στο υδροδοτικό και αποχετευτικό σύστημα και στις συνθήκες υγιεινής (ενδεικτικά: τα αποχωρητήρια και τα λουτρά στα περισσότερα κέντρα δε λειτουργούν επαρκώς, δεν τηρείται η αναλογία ανά αριθμό παραμενόντων, ενώ μόνο σε λίγα κέντρα υπήρχαν ξεχωριστοί χώροι για γυναίκες και παιδιά)
- στο σύστημα ηλεκτροδότησης και θέρμανσης (ενδεικτικά: σε όλα τα κέντρα που επισκεφθήκαμε εντοπίστηκαν προβλήματα με τη θέρμανση είτε λόγω έλλειψης πόρων είτε λόγω ακαταλληλότητας των εγκαταστάσεων)
- στο ζήτημα της μεταφοράς και των καθημερινών μετακινήσεων των φιλοξενούμενων εκτός των κέντρων, ιδίως στις περιπτώσεις δομών απομακρυσμένων από αστικές περιοχές
- στην πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης και επικοινωνίας, περιλαμβανομένης και της περιορισμένης (ή καθόλου) πρόσβασης στο διαδίκτυο
- ιδίως σε ότι αφορά τη σίτιση, όπως μας έχει αναφερθεί, παρέχονται τρία τουλάχιστον γεύματα τη μέρα καλύπτοντας το σύνολο του παραμένοντος πληθυσμού, ωστόσο, ιδίως κατά τους πρώτους μήνες λειτουργίας των κέντρων διαπιστώνεται απουσία διατροφικών ελέγχων. Η σίτιση παρέχεται κυρίως από τις ένοπλες δυνάμεις στο πλαίσιο συμβάσεων με εταιρείες εστίασης/catering. Από τους φιλοξενούμενους συχνά αναφέρθηκαν παράπονα ως προς την ποιότητα του φαγητού, ενώ σε τρία κέντρα, εξ' αυτών που επισκεφθήκαμε, οι υπεύθυνοι ανέφεραν ότι καταβάλλονταν προσπάθειες βελτίωσης των γευμάτων μέσω της συνεργασίας με τους φιλοξενούμενους. Ειδικότερο ζήτημα εντοπίζεται σχετικά με τη σίτιση των παιδιών (βλ. παρακάτω).

Εικόνα: άτυπο σχολείο στην περιοχή της Κεντρικής Ελλάδας

A.4. Ειδικότερα ζητήματα που αφορούν σε υπηρεσίες και δράσεις για παιδιά εντός των δομών

Πέραν των παραπάνω γενικών αρνητικών διαπιστώσεων που επηρεάζουν άμεσα τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών (συνοδευμένων και ασυνόδευτων) εντός των δομών, παρατηρείται ειδικότερα ότι:

- Ελλείπει ο κεντρικός σχεδιασμός για την οργάνωση, το συντονισμό και την εποπτεία ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες και δράσεις για παιδιά. Η έλλειψη αυτή συνδέεται, μεταξύ άλλων, με τα προαναφερόμενα κενά και ελλείψεις του θεσμικού και λειτουργικού πλαισίου των δομών (βλ. παραπάνω υπό Α.3.1). Μεταξύ των συνεπειών της έλλειψης αυτής, αναφέρεται η αλληλοεπικάλυψη ορισμένων υπηρεσιών και η έλλειψη (ή και απουσία) άλλων.
- Σοβαρό ζήτημα εντοπίζεται σε σχέση με τη σίτιση των παιδιών, ιδίως εκείνων βρεφικής και νηπιακής ηλικίας, διότι τα παρεχόμενα γεύματα δεν καλύπτουν τις διατροφικές τους ανάγκες, ενώ καταγράφονται σημαντικές ελλείψεις σε γάλα και βρεφικές τροφές. Είναι σημαντικό να σημειωθεί επίσης ότι στα περισσότερα κέντρα δεν έχουν διαμορφωθεί ειδικοί χώροι για θηλασμό.
- Στα περισσότερα από τα υφιστάμενα κέντρα, δεν υπάρχουν ή δε λειτουργούν επαρκώς, ειδικοί χώροι που θα συνέβαλαν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και προστασίας των παιδιών. Συγκεκριμένα:
 - Δε λειτουργούν σε όλα τα κέντρα φιλικόι χώροι για τα παιδιά, ενώ σε αρκετά όπου υφίστανται τέτοιοι χώροι, αντιμετωπίζονται λειτουργικά προβλήματα.
 - Στα περισσότερα κέντρα δεν υπάρχουν ειδικοί χώροι για γυναίκες και νεαρά κορίτσια. Λαμβανομένων υπόψη των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων του συγκεκριμένου πληθυσμού, οι χώροι αυτοί συμβάλουν θετικά, όχι μόνο στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας, αλλά και στη βελτίωση πρόσβασης σε ενημέρωση και στην καλύτερη διασφάλιση της προστασίας των γυναικών και των κοριτσιών, λειτουργώντας ως ασφαλή σημεία αναφοράς ιδίως σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας ή άλλων μορφών θυματοποίησης.
 - Στα περισσότερα κέντρα αναπτύσσονται πολλές ψυχαγωγικές δράσεις και δραστηριότητες άτυπης μάθησης για παιδιά μικρότερης ηλικίας (βλ. παρακάτω), ωστόσο ελλείπουν ανάλογες δράσεις και εστιασμένες παρεμβάσεις για τα παιδιά εφηβικής ηλικίας (συνοδευμένα και ασυνόδευτα).

Μεταξύ των θετικών στοιχείων καταγράφεται η ανάπτυξη δράσεων άτυπης εκπαίδευσης εντός των περισσότερων ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας. Πολλές από αυτές τις δράσεις οργανώθηκαν με συστηματικότητα και τακτικότητα συμβάλλοντας σημαντικά στη βελτίωση της καθημερινότητας των παιδιών εν μέσω των ευρύτερων δυσμενών συνθηκών διαβίωσης, αλλά και στην ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων τους μέσα από τα προσφερόμενα προγράμματα και μαθήματα (περιλαμβάνοντας κυρίως: μαθήματα στη μητρική γλώσσα των παιδιών, εκμάθηση ελληνικών και άλλων ξένων γλωσσών, μαθηματικά, γεωγραφία, μουσική και θεατρικό παιχνίδι καθώς και άλλες δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης). Αρκετές δράσεις μάλιστα αναπτύχθηκαν ως άτυπα σχολεία, λειτουργώντας καθημερινά με βάση συγκεκριμένο προγραμματισμό για την οργάνωση των τάξεων και των προσφερόμενων μαθημάτων. Οι δραστηριότητες αυτές

κατά κύριο λόγο στηρίχτηκαν σε προγράμματα υλοποιούμενα από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, άλλες υποστηρίχτηκαν με συστηματικότητα από μεγάλο αριθμό εθελοντών, ενώ επίσης πρωτοβουλίες αναλήφθηκαν και από την ίδια την κοινότητα των προσφύγων με τη δημιουργία άτυπων αυτο-οργανωμένων σχολείων.

(σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών στη δημόσια τυπική και μη τυπική εκπαίδευση βλ. παρακάτω)

Εικόνα: ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Αύγουστος 2016

Εικόνα: άτυπο σχολείο σε ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Αύγουστος 2016

A.5. Βασικές επισημάνσεις και προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των παραμενόντων παιδιών σε δομές υποδοχής και φιλοξενίας.

A. Επισημαίνεται η ανάγκη ολοκλήρωσης του **θεσμικού πλαισίου της ίδρυσης** των δομών φιλοξενίας, με παράλληλη πρόβλεψη για τη θέσπιση κανονισμών λειτουργίας σε επίπεδο κάθε δομής.

B. Σε άμεση συνάφεια με το παραπάνω, θα πρέπει να οριστούν ειδικότερα οι **αρμοδιότητες και τα πρόσωπα αναφοράς για τα θέματα που αφορούν στην παιδική προστασία εντός των δομών**, και στη θεσμική ευθύνη για την ανάθεση και εποπτεία ανάλογων δράσεων και υπηρεσιών. Κάτι τέτοιο θα συνέβαλε στην καλύτερη συνεργασία και συντονισμό κατά την παροχή των υπηρεσιών (αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων, αποφυγή εφαρμογής αντικρουόμενων πρακτικών κλπ).

Γ. Ειδικότερα ως προς τη **φύλαξη και ασφάλεια**, επισημαίνεται η ανάγκη ενίσχυσης των φυλακτικών αρχών, όχι στην κατεύθυνση της αριθμητικής αύξησής τους, αλλά ιδίως μέσω της κατάλληλης ενημέρωσης και εκπαίδευσής τους καθώς και της βελτίωσης υπηρεσιών πολιτισμικής διαμεσολάβησης σε συνδυασμό με τη γενικότερη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και υγιεινής, που συχνά αποτελούν πηγή ανασφάλειας και εντάσεων.

Δ. Η βελτίωση των εγκαταστάσεων διαμονής θα πρέπει να συμβαδίζει με τις ελάχιστες προδιαγραφές αξιοπρεπούς και ασφαλούς διαβίωσης, και είναι αναγκαία η επένδυση πόρων, υλικών και ανθρώπινων, προς το σκοπό αυτό. Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ωστόσο, ότι η διαμονή στις συγκεκριμένες δομές έχει **προσωρινό χαρακτήρα**, και όσο και αν βελτιωθούν οι όροι διαβίωσης, οι συγκεκριμένου τύπου δομές δεν ενδείκνυνται για τη μακροχρόνια (ούτε καν την πολύμηνη όπως συμβαίνει σήμερα) διαμονή. Ως εκ τούτου είναι σημαντικό να γίνουν παράλληλα **επενδύσεις σε λύσεις μακροπρόθεσμες** που θα εγγυώνται προοπτικές ομαλής κοινωνικής ένταξης, ιδίως των παιδιών και των οικογενειών που πρόκειται να παραμείνουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη χώρα.

E. Ειδικότερα ως προς τα παιδιά, πέραν όλων των παραπάνω επισημάνσεων που άμεσα αφορούν τη διαμόρφωση των συνθηκών διαμονής τους, υπογραμμίζονται ως αναγκαία:

- Η λήψη μέριμνας για τη **βελτίωση της ποιότητας της σίτισης όλων των παιδιών, και ειδικότερα των παιδιών βρεφικής και νηπιακής ηλικίας.**
- Η αποτελεσματικότερη λειτουργία (και η δημιουργία όπου δεν υφίστανται) **φιλικών χώρων** για τα παιδιά και ειδικών χώρων για τα νεαρά κορίτσια και τις γυναίκες.
- Η ανάπτυξη περισσότερων και συστηματικότερων **δράσεων εστιασμένων σε παιδιά εφηβικής ηλικίας.**

Β. Πρόσβαση των παιδιών σε άλλα βασικά δικαιώματα επιβίωσης και ανάπτυξης: βασικές διαπιστώσεις και προτάσεις

Β.1. Πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη – υπηρεσίες υγείας

Στις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας και στα ΚΥΤ εφαρμόζονται προγράμματα ελέγχων για την υγειονομική φροντίδα/ περίθαλψη των προσφύγων καταρχήν μέσω του Κέντρου Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ), ενώ οι υπηρεσίες υγείας παρέχονται κυρίως μέσω προγραμμάτων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Γενικά οι υπηρεσίες είναι προσβάσιμες κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες, ενώ σε ορισμένα κέντρα παρέχονται, συνήθως σε εβδομαδιαία βάση, ιατρικές υπηρεσίες (και) από ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό των ενόπλων δυνάμεων.⁸⁴ Σημειώνεται θετικά ότι στα περισσότερα ιατρικά κλιμάκια των δομών που έχουμε επισκεφθεί συμμετείχε ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός. Όπως αναφέρεται και από τους ίδιους τους φιλοξενούμενους, τα σοβαρότερα ζητήματα σε σχέση με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας αφορούν:

- στην περιορισμένη (ή ανύπαρκτη) δυνατότητα άμεσης μεταφοράς σε δομές υγείας εκτός των κέντρων και στα νοσοκομεία (επισημαίνεται ότι σε αρκετές δομές η απόσταση από τις πλησιέστερες δομές υγείας είναι άνω των 5 χλμ.)
- στην έλλειψη συνοδών/διερμηνέων (ως πολιτισμικών διαμεσολαβητών) κατά την πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες εκτός των δομών
- στον περιορισμό πρόσβασης των νεαρών κοριτσιών και των γυναικών λόγω πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων (ιδίως στις περιπτώσεις που απαιτούνται γυναικολογικές εξετάσεις και δεν υπάρχουν γυναίκες γιατροί ανάλογης ειδικότητας - επισημαίνεται μάλιστα ότι το συγκεκριμένο ζήτημα ενδέχεται να έχει σοβαρότερες συνέπειες στις περιοχές των νησιών όπου παρατηρούνται προβλήματα άρσης του γεωγραφικού περιορισμού σε περίπτωση που προκύπτουν ανάγκες τέτοιων μετακινήσεων).

Περαιτέρω, μεταξύ των θετικών στοιχείων αναφέρεται η εφαρμογή εκτεταμένου προγράμματος εμβολιασμών στα παιδιά που διαμένουν σε δομές φιλοξενίας. Το Νοέμβριο του 2016 ολοκληρώθηκε ο πρώτος κύκλος εμβολιασμών με τη στήριξη της UNICEF, που έχει δωρίσει στο Υπουργείο Υγείας 62.000 εμβόλια. Επισημαίνεται ότι το ζήτημα των εμβολιασμών συνδέθηκε άμεσα με την πρόσβαση των παιδιών στη δημόσια εκπαίδευση (βλ. παρακάτω).

Παράλληλα επισημαίνεται ότι έχουν διατεθεί ευρωπαϊκοί πόροι (μέσω του Έκτακτου Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας) προς ενίσχυση των δημοσίων δομών υγείας στα νησιά, η αξιοποίηση των οποίων θα είναι θετική για όλο τον παιδικό πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων και των ημεδαπών παιδιών. Δυστυχώς ωστόσο, όπως διαπιστώνουμε οι πόροι αυτοί δεν έχουν ακόμα επαρκώς αξιοποιηθεί, ενώ ενδεικτικά αναφέρεται ότι, η απουσία βασικών ιατρικών υπηρεσιών και υλικοτεχνικού εξοπλισμού, έχει συνέπειες και στην εφαρμογή της διαδικασίας διαπί-

⁸⁴ συγκεκριμένα, σε 5 ΚΥΤ στα νησιά, σε 15 κέντρα φιλοξενίας στην ενδοχώρα, σύμφωνα με στοιχεία που αναφέρονται στο Δεκέμβριο του 2016

στωσης της ανηλικότητας για τους ασυνόδευτους ανηλικούς (βλ. παρακάτω σχετικό κεφάλαιο).

Ειδικότερο ζήτημα ανέκυψε σε σχέση με την πρόσβαση ασυνόδευτων ανηλικών σε δημόσιες δομές υγείας λόγω έλλειψης αριθμού μητρώου κοινωνικής ασφάλισης (ΑΜΚΑ), για την έκδοση του οποίου απαιτείται, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη επιτρόπου. Σύμφωνα με την ισχύουσα υπουργική απόφαση για τη διασφάλιση πρόσβασης στο δημόσιο σύστημα υγείας,⁸⁵ τα πρόσωπα που δε διαθέτουν, και αδυνατούν να εκδώσουν ΑΜΚΑ, μεταξύ των οποίων ρητώς περιλαμβάνονται και τα ασυνόδευτα παιδιά, δικαιούνται του συνόλου των προβλεπόμενων παροχών υγείας, με την κατοχή και επίδειξη της Κάρτας Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΚΥΠΑ.). Ωστόσο, ως και τους τελευταίους μήνες του 2016 δεν είχε ακόμα εκκινήσει η διαδικασία εφαρμογής της εν λόγω διάταξης ως προς την έκδοση των ΚΥΠΑ, με αποτέλεσμα σε αρκετές περιπτώσεις ασυνόδευτων παιδιών, οι διοικητικές υπηρεσίες των νοσοκομείων να αρνούνται την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Σε κάθε περίπτωση υπενθυμίζεται ότι, η ύπαρξη διοικητικών ή τεχνικών δυσλειτουργιών των αρμοδίων υπηρεσιών, δεν θα πρέπει να οδηγεί σε αποκλεισμό της πρόσβασης των παιδιών από τα κατοχυρωμένα δικαιώματά τους, πολλώ δε μάλλον όταν ενέχονται κίνδυνοι για τη σωματική και ψυχική τους υγεία. Εν προκειμένω μάλιστα τονίζεται, ότι στις παραπάνω αναφερόμενες περιπτώσεις τα παιδιά πληρούσαν όλες τις απαιτούμενες τυπικές προϋποθέσεις και διέθεταν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την έκδοση της εν λόγω κάρτας, ως εκ τούτου θα μπορούσαν με την προσκόμιση αυτών των δικαιολογητικών να γίνουν δεκτά σε δημόσιες δομές υγείας και να καλυφθεί άμεσα η ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη.⁸⁶

B.2. Πρόσβαση σε νομική ενημέρωση και νομική βοήθεια

Όπως προκύπτει από όλες τις επισκέψεις σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, οι παραμένοντες ανέφεραν σοβαρά παράπονα σε σχέση με την πρόσβαση σε κατάλληλη και επαρκή νομική ενημέρωση. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί επίσης η διαπίστωση ότι, ασυνόδευτα παιδιά που εντοπίστηκαν στις δομές διέθεταν ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε διεθνή προστασία, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις δε γνώριζαν καν εάν είχαν υπαχθεί σε διαδικασία καταγραφής αιτήματος ασύλου.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τους ξενώνες φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλικών, διατίθενται νομικές υπηρεσίες και γενικά λαμβάνεται μέριμνα για τη νομική υποστήριξη και βοήθεια των παιδιών. Παρατηρείται ωστόσο σε συγκεκριμένες δομές, ως κακή πρακτική, η μη πλήρης ενημέρωση των παιδιών σχετικά με τη νομική τους κατάσταση και την πορεία των αιτημάτων τους για διεθνή προστασία, καθώς και η στέρηση άμεσης πρόσβασης στα έγγρατά τους με σκοπό τη φύλαξή τους, χωρίς έστω ταυτόχρονη χορήγηση αντίγραφων ή άλλων βεβαιώσεων σχετικά με τη διαμονή των παιδιών στη δομή. Σαν συνέπεια τα παιδιά αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο προσαγωγής προς έλεγχο των στοιχείων

85 Αριθ. Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132/16 (ΦΕΚ 908 Β/04-04-2016) : Ρυθμίσεις για τη διασφάλιση της πρόσβασης των ανασφάλιστων στο Δημόσιο Σύστημα Υγείας.

86 Για το συγκεκριμένο ζήτημα βρίσκεται σε εξέλιξη εξέταση σχετικής αναφοράς προς τον Συνήγορο.

τους σε περίπτωση που εντοπιστούν μόνο κατά τις μετακινήσεις τους εκτός του ξενώνα.

Γενικότερα, δωρεάν νομική συνδρομή προβλέπεται μέσω πρόσβασης στο θεσμό νομικής βοήθειας α) στο πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου, ενώπιον της Αρχής Προσφυγών β) σε περίπτωση αμφισβήτησης της απόφασης κράτησης αιτούντων διεθνούς προστασίας.⁸⁷ Για τους ασυνόδευτους ανηλικούς προβλέπονται επιπλέον εγγυήσεις σχετικά με τη νομική τους ενημέρωση και εκπροσώπηση κατά την πρόσβαση σε διαδικασία διεθνούς προστασίας.⁸⁸ Εν προκειμένω επισημαίνεται ωστόσο:

- Η έλλειψη κάλυψης δωρεάν νομικής βοήθειας για τις διαδικασίες στον α΄ βαθμό εξετάσεως αιτήματος ασύλου. Συχνά μάλιστα παρατηρείται στην πράξη να μην υφίσταται ούτε η αναγκαία προβλεπόμενη νομική ενημέρωση, ιδίως για το δικαίωμα προσφυγής, ενώ έχουν εντοπιστεί και αρκετές περιπτώσεις ασυνόδευτων παιδιών που καλούνται να ενεργήσουν μόνο για τη συγκέντρωση των απαραίτητων εγγράφων στο πλαίσιο των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης.

- Η πρόσβαση στο θεσμό της νομικής βοήθειας προϋποθέτει την πλήρωση συγκεκριμένων τυπικών και διαδικαστικών προϋποθέσεων. Ως εκ τούτου στην πράξη είναι δύσκολο να διασφαλιστεί χωρίς προηγούμενη κατάλληλη νομική ενημέρωση και υποστήριξη, ιδίως στις περιπτώσεις των παιδιών που μετακινούνται και των οικογενειών τους, και μάλιστα όταν πρόκειται για περιπτώσεις αμφισβήτησης των αποφάσεων κράτησης. Επιπλέον, ως προς τα ασυνόδευτα παιδιά, ενδέχεται να τεθεί το ζήτημα της συναίνεσης επιτρόπου προκειμένου να γίνει δεκτό προς υποβολή το αίτημα δωρεάν νομικής βοήθειας (όπως είχε συμβεί και παλαιότερα σε ανάλογες περιπτώσεις), γεγονός που δημιουργεί επιπλέον εμπόδια λόγω των ελλείψεων του θεσμού της επιτροπείας.

B.3. Πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας

Καταρχήν υπενθυμίζεται, όπως έχει ήδη προαναφερθεί, ότι το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών διερμηνείας επηρεάζει άμεσα την αποτελεσματική πρόσβαση σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας αλλά και σε βασικά δικαιώματα όπως η υγεία. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι σε όλα τα κέντρα που επισκεφθήκαμε διαπιστώθηκαν σοβαρές ελλείψεις πρόσβασης σε επαρκείς και κατάλληλες υπηρεσίες διερμηνείας, ενώ συνήθως στην πράξη οι βασικές ανάγκες επικοινωνίας καλύπτονται από ορισμένους αγγλομαθείς φιλοξενούμενους, που λειτουργούν σαν *ad hoc* διαμεσολαβητές, και οι οποίοι συχνά δε διαθέτουν το κατάλληλο επίπεδο γνώσεων για την απόδοση κρίσιμων νομικών εννοιών ή για ενημέρωση σε σχέση με θέματα υγείας. Ανάλογη πρακτική (και συνήθως με τη χρήση «διπλής διερμηνείας») εφαρμόζεται σε περιπτώσεις διερμηνείας σε σπάνιες διαλέκτους.

87 N4375/16 άρθρο 44: «[...]Στους αιτούντες παρέχεται δωρεάν νομική συνδρομή στις διαδικασίες ενώπιον της Αρχής Προσφυγών με τους όρους και τις προϋποθέσεις της υπουργικής απόφασης του άρθρου 7 παράγραφος 8 του παρόντος. Σε περίπτωση προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, οι αιτούντες είναι δυνατόν να λαμβάνουν δωρεάν νομική βοήθεια, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των διατάξεων του ν. 3226/2004 (Α΄ 24), οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως[...]» και άρθρο 46 «[...]Οι κρατούμενοι αιτούντες διεθνή προστασία, σε περίπτωση αμφισβήτησης της απόφασης κράτησης, δικαιούνται δωρεάν νομική συνδρομή, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του ν. 3226/2004 (Α΄ 24), οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως. [...]»

88 Βλ. ιδίως τις οικίες διατάξεις ΠΔ 220/07, άρθρο 45 Ν.4375/16

Οι παραπάνω ελλείψεις έχουν συχνά επιπτώσεις στην εύρυθμη λειτουργία των δομών φιλοξενίας, και ενδέχεται να οδηγήσουν σε εντάσεις μεταξύ των υπευθύνων και των φιλοξενούμενων που οφείλονται σε κενά ή διαστρεβλώσεις της μεταξύ τους επικοινωνίας. Ακόμα σοβαρότερες είναι οι συνέπειες για γυναίκες και παιδιά που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Εν προκειμένω, οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες σε συνδυασμό με τις ειδικότερες ανάγκες προστασίας (ιδίως σε περιπτώσεις θυματοποίησης των προσώπων αυτών) καθιστούν αναγκαία την πρόβλεψη για την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών διερμηνείας και πολιτισμικής διαμεσολάβησης, οι οποίες απουσιάζουν στα περισσότερα κέντρα. Επισημαίνεται ότι, το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών θα μπορούσε να βελτιωθεί, μεταξύ άλλων, και στο πλαίσιο νέων προκηρύξεων για τη στελέχωση των δομών φιλοξενίας (πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας), που όπως διαπιστώνεται δεν έχουν επαρκώς αξιοποιηθεί στην κατεύθυνση αυτή.

Γ. Πρόσβαση στη δημόσια τυπική και μη τυπική εκπαίδευση

Γ.1. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο και η διαμορφούμενη κατάσταση το τρέχον σχολικό έτος: παρατηρήσεις και διαθέσιμα στοιχεία

Η θεσμική κατοχύρωση της δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά – ανεξαρτήτως διακρίσεων και του νομικού καθεστώτος διαμονής τους – συνοδεύεται από σειρά νομικών ρυθμίσεων για τη διασφάλιση της ένταξης τους στην εκπαίδευση και τη διευκόλυνση της πρόσβασης αίροντας τυχόν διοικητικές ή άλλες δυσχέρειες που ενδέχεται να εμποδίσουν την εγγραφή των παιδιών στο σχολείο.⁸⁹ Συγκεκριμένα, υφίσταται δυνατότητα εγγραφής στο κανονικό σχολικό πρόγραμμα, ενώ παράλληλα λειτουργούν στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης⁹⁰ 25 διαπολιτισμικά σχολεία σε όλη τη χώρα (13 δημοτικά, οκτώ Γυμνάσια και τέσσερα Λύκεια). Επιπλέον, ο θεσμός των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας/ ΖΕΠ,⁹¹ που έχει ήδη εισαχθεί από το 2010, προβλέπει την ένταξη των Ζωνών σε σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με στόχο την ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών

89 Γενικά ως προς τις εγγραφές των αλλοδαπών μαθητών βλ.: αρ.πρωτ. Φ.6/1063/82763/Δ1/23-05-2016/ΥΠΠΕΘ «Εγγραφές μαθητών στις σχολικές μονάδες Π.Ε της χώρας για το σχολικό έτος 2016-2017 - Λήξη σχολικού έτους 2015-2016», ειδικότερα για την εγγραφή στο νηπιαγωγείο: §2 του άρθρου 7 του Π.Δ. 200/1998 (ΦΕΚ 161Α), όπως τροπ., για τις εγγραφές στο δημοτικό: §3 του άρθρου 7 του Π.Δ. 201/1998 (ΦΕΚ 161Α), όπως τροπ.

Ειδικότερα για τους αλλοδαπούς μαθητές οι παραπάνω διατάξεις εφαρμόζονται σε συνδ. με παρ. 8 του αρ.7 του Π.Δ. 201/1998, για τους προερχόμενους από σχολεία του εξωτερικού, Έλληνες ή αλλοδαπούς μαθητές. Βλ. επίσης αρ. πρωτ. 91109/Γ2/10-7-2008 εγκύκλιο του ΥΠΠΕΘ (δυνατότητα εγγραφής με προσκόμιση ληξιαρχικής πράξης γέννησης αντί πιστοποιητικού γέννησης). Σύμφωνα με τη με αρ. πρωτ. 120323/Γ2/27-9-2010 εγκύκλιο του ΥΠΠΕΘ για την εγγραφή αλλοδαπών μαθητών ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 3 του Π.Δ 182/1984 (ΦΕΚ 60Α), όπου ορίζεται ότι εγγράφονται οποτεδήποτε μέσα στο διδακτικό έτος. Βλ. επίσης αρ. πρωτ. Γ2/7268/2-10-1995 εγκύκλιο (σχετικά με τη μετάφραση των προσκομιζόμενων δικαιολογητικών)

Ειδικότερα για την εγγραφή αλλοδαπών μαθητών με ελλιπή δικαιολογητικά: α.21 Ν.42 51/14 (για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης), καθώς και εγκύκλιος αρ. πρωτ.108457/Δ2/04-07-2016/ΥΠΠΕΘ (ειδικότερα για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

90 Ν.4415/16 (ΦΕΚ 159 Α/06-09-2016 – ΔΙΟΡΘ.ΣΦΑΛΜ. ΣΤΟ ΦΕΚ-165 Α/8-9-16): Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, Ν. 2413/96 (ΦΕΚ-124 Α') : Η ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις

91 α. 26 Ν. 3879/10 (ΦΕΚ 163 Α/21-9-2010) : Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις.

στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω της λειτουργίας υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης, όπως τη λειτουργία τάξεων υποδοχής, τμημάτων ενισχυτικής διδασκαλίας, θερινών τμημάτων και τμημάτων διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας της χώρας προέλευσης των μαθητών. Τα ειδικότερα θέματα που αφορούν στην οργάνωση, λειτουργία και στελέχωση των ΖΕΠ ρυθμίζονται με υπουργική απόφαση. Από το Μάρτιο του 2016, λόγω της σταδιακής συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού παιδιών σχολικής ηλικίας σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, συστάθηκε στο Υπουργείο Παιδείας Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων.⁹² Η Επιτροπή εκπόνησε μελέτη σε 44 κέντρα φιλοξενίας και με βάση τα πορίσματα αυτής, υπέβαλε τον Ιούνιο του 2016 τις προτάσεις της,⁹³ στις οποίες στηρίχτηκε ο γενικός σχεδιασμός του προγραμματισμού για το επόμενο σχολικό έτος (2016-2017).

Ειδικότερα, προβλέφθηκε η δημιουργία δομών υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.)⁹⁴ εντός σχολικών μονάδων εκείνων των Περιφερειακών Διευθύνσεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, στα όρια των οποίων υφίστανται κέντρα φιλοξενίας. Για τα υπόλοιπα παιδιά, που βρίσκονται εκτός των κέντρων, εξακολουθεί η εφαρμογή του προϊσχύοντος νομικού πλαισίου. Ειδικά σε ότι αφορά τις ΖΕΠ, σύμφωνα με την οικεία υπουργική απόφαση για το έτος 2016-2017,⁹⁵ η δυνατότητα ίδρυσής τους δίνεται μόνο για τα δημοτικά σχολεία, μέσω προγράμματος που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση/Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ελληνικό Δημόσιο.⁹⁶ Παράλληλα ορίζεται ότι, οι υπουργικές αποφάσεις προηγούμενων ετών, στις οποίες είναι ενταγμένες ονομαστικά οι σχολικές μονάδες, όπου δύνανται να δημιουργήσουν ΤΥ ΖΕΠ, έπαψαν να ισχύουν.⁹⁷

92 Βλ. ΓΓ147079/18 - 03 - 2016 « Συγκρότηση και ορισμός μελών της Επιτροπής για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, Συγκρότηση και ορισμός μελών της Επιστημονικής Ομάδας και της Καλλιτεχνικής Ομάδας για την υποβοήθηση του έργου της ΕΣΠΠ.»

93 Συγκεκριμένα της Επιστημονικής Επιτροπής για την υποβοήθηση του Έργου της Επιτροπής Στήριξης των Παιδιών των Προσφύγων βλ. σχετ. Μελέτη, «Οι εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά των προσφύγων», Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων Αθήνα Ιούνιος 2016

94 α. 38 Ν. 4415/16 (ΦΕΚ 159 Α/06-09-2016 - ΔΙΟΡΘ.ΣΦΑΛΜ. ΣΤΟ ΦΕΚ-165 Α/8-9-16): Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, Αριθ. 180647/ΓΔ4/16 (ΦΕΚ 3502 Β/31-10-2016): Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών.

95 Αριθμ. 131024/Δ1/16 (ΦΕΚ 2687 Β/29-08-2016): Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) - Ίδρυση Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ, Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) σε σχολικές μονάδες Π.Ε. Συγκεκριμένα, όπως προβλέπεται, οι σχολικές μονάδες σε συνεργασία με τους Σχολικούς Συμβούλους σταθμίζουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες και δυνατότητές τους και υποβάλλουν αίτημα στην οικεία Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα αιτήματα διαβιβάζονται μέσω της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ), προκειμένου να εκδοθεί σχετική υπουργική απόφαση ένταξης σχολικών μονάδων στις ΖΕΠ.

96 «Ένταξη Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων (ΕΚΟ) στα Δημοτικά Σχολεία- Τάξεις Υποδοχής, σχολικό έτος 2016-2017» με κωδικό ΟΠΣ 5001966 στο πλαίσιο των ΑΠ6, ΑΠ8 και ΑΠ9 του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» του ΕΣΠΑ 2014-2020, με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση/ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ελληνικό Δημόσιο.

97 Αρ.πρωτ.:152029/Δ1 19 - 09-2016 « Οδηγίες και κατευθύνσεις για την ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής (ΤΥ ΖΕΠ) για το σχολικό έτος 2016 -2017 σε δημοτικά σχολεία της χώρας»

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Αύγουστος 2016

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η δυνατότητα πρόσβασης των παιδιών στην εκπαίδευση προβλέφθηκε ως εξής:

Παιδιά ανά ηλικία	Εντός ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας (και άλλων δομών φιλοξενίας του ελληνικού κράτους ή της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες)	Εκτός ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας
4-5 ετών	ιδρύονται ΔΥΕΠ ως παραρτήματα Νηπιαγωγείων οι οποίες θα λειτουργούν εντός των δομών φιλοξενίας.	- δυνατότητα πρόσβασης στο κανονικό σχολικό πρόγραμμα (πρωινή ζώνη)
6-12 ετών	ιδρύονται ΔΥΕΠ που λειτουργούν σε απογευματινή ζώνη σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (δημοτικά) εντός εκείνων των Περιφερειακών Διευθύνσεων πρωτοβάθμιας και εκπαίδευσης στα όρια των οποίων υφίστανται ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας είτε μπορούν να ιδρύνονται ως παραρτήματα σχολικών μονάδων που θα λειτουργούν εντός των δομών φιλοξενίας.	- δυνατότητα πρόσβασης στο κανονικό σχολικό πρόγραμμα (πρωινή ζώνη) - δυνατότητα πρόσβασης σε διαπολιτισμικό σχολείο - δυνατότητα πρόσβασης σε Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ (ΤΥ ΖΕΠ Ι και ΙΙ), που λειτουργούν στην πρωινή ζώνη καθώς και σε Τμήματα Ζ.Ε.Π (Εν. ΦΤ ΖΕΠ), που πραγματοποιούνται εκτός σχολικού ωραρίου
13-15 ετών	ιδρύονται ΔΥΕΠ που λειτουργούν σε απογευματινή ζώνη σε συγκεκριμένες σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (δημοτικά) εντός εκείνων των Περιφερειακών Διευθύνσεων δευτεροβάθμιας και εκπαίδευσης στα όρια των οποίων υφίστανται ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, είτε μπορούν να ιδρύνονται ως παραρτήματα σχολικών μονάδων που θα λειτουργούν εντός των δομών φιλοξενίας.	- δυνατότητα πρόσβασης στο κανονικό σχολικό πρόγραμμα (πρωινή ζώνη) - δυνατότητα πρόσβασης σε διαπολιτισμικό σχολείο - παρότι ο θεσμός των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ προβλέπει την ένταξη σχολικών μονάδων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας) δεν έχει εκδοθεί η απαιτούμενη υπουργική απόφαση που να ορίζει την ίδρυση και λειτουργία τους κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά
16-18 ετών	Δεν έχει προβλεφθεί με την οικεία υπουργική απόφαση ίδρυση και λειτουργία ΔΥΕΠ (ωστόσο θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ισχύουν αναλόγως τα όσα προβλέπονται και για τα παιδιά που βρίσκονται εκτός ανοιχτών κέντρων προσωρινής φιλοξενίας)	- όπως παραπάνω - σύμφωνα με επίσημη ενημέρωση από το Υπουργείο Παιδείας, σχεδιάζεται η παροχή μαθημάτων γλωσσομάθειας, αθλητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης με την υποστήριξη του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, του ΚΑΝΕΠ της ΓΣΕΕ και του ΟΑΕΔ, εντός του 2017

Επισημαίνεται ότι η πρόβλεψη για την ίδρυση και λειτουργία των ΔΥΕΠ:

- δεν αίρει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, το οποίο εξακολουθεί να ισχύει για όλα τα παιδιά. Επομένως δυνατότητα εγγραφής στην πρωινή ζώνη έχουν και τα παιδιά που διαμένουν σε ανοικτές δομές προσωρινής φιλοξενίας, ιδίως μάλιστα αν δεν λειτουργούν ΔΥΕΠ στην περιοχή τους
- η ίδρυση των ΔΥΕΠ προβλέπεται εντός των ορίων Α/βαθμίων κα Β/βαθμίων Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, όπου υφίστανται κέντρα ή άλλες δομές φιλοξενίας του ελληνικού κράτους ή της Ύπατης Αρμοστείας σε όλη την επικράτεια, δίχως να προβλέπεται κάποιος περιορισμός σε σχέση με (διαφοροποιημένη) ίδρυσή τους σε νησιωτικές περιοχές.

Παράλληλα με την ολοκλήρωση του παραπάνω σχεδιασμού συγκροτήθηκε στο Υπουργείο Παιδείας, Ομάδα Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων, ενώ επίσης δημιουργήθηκε και άτυπη ομάδα εργασίας με τη συμμετοχή επίσημων φορέων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών που δραστηριοποιούνται στο πεδίο αναπτύσσοντας εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά. Η προσπάθεια εφαρμογής των παρεμβάσεων που προγραμματίστηκαν ξεκίνησε ήδη από τις αρχές του καλοκαιριού με την οργάνωση ενημερωτικών συναντήσεων με τους κατά τόπον αρμόδιους εκπαιδευτικούς φορείς σε όλη την επικράτεια, την αναζήτηση στοιχείων σχετικά με τα παιδιά σχολικής ηλικίας εκ του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, καθώς και την πρόβλεψη των απαραίτητων νομοθετικών τροποποιήσεων. Παράλληλα επιδιώχθηκε η εξασφάλιση αναγκαίων κονδυλίων και μέσω ευρωπαϊκών πόρων, καθώς και μέσω συνεργασίας με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης για τη διασφάλιση της ασφαλούς μεταφοράς των παιδιών από και προς τις σχολικές μονάδες. Από το φθινόπωρο του 2016 ορίστηκαν οι πρώτες σχολικές μονάδες όπου προβλέφθηκε η λειτουργία ΔΥΕΠ και διορίστηκαν Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων/ΣΕΠ και εκπαιδευτικοί. Οι πρώτες ΔΥΕΠ λειτούργησαν τον Οκτώβριο του 2016, ενώ σταδιακά και με σημαντικές καθυστερήσεις προχώρησε η λειτουργία και επόμενων. Ως το τέλος του έτους και τις αρχές του 2017 η έναρξη λειτουργίας των περισσότερων από τις προβλεπόμενες ΔΥΕΠ βρισκόταν σε εκκρεμότητα.

Εικόνα: άτυπο σχολείο σε ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας – Δεκέμβριος 2016

Εικόνα: άτυπο σχολείο σε ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας – Ιούνιος 2016

Συγκεκριμένα όπως παρουσιάζεται παρακάτω, περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016⁹⁸, **συνολικά:**⁹⁹

- βρίσκονταν σε λειτουργία 10 ΔΥΕΠ όπου ήταν εγγεγραμμένα¹⁰⁰ περίπου 1000 παιδιά
- περίπου 1700 παιδιά ήταν εγγεγραμμένα σε τάξεις ΔΥΕΠ που αναμένονταν να λειτουργήσουν στις αρχές του 2017
- σε τάξεις υποδοχής I ΖΕΠ στην πρωινή ζώνη δημοτικών σχολείων είχαν εγγραφεί περίπου 3600 παιδιά¹⁰¹.

98 Με βάση στοιχεία από το Υπουργείο Παιδείας

99 Τα παρακάτω αναφερόμενα στοιχεία, όπως και τα στοιχεία στους πίνακες αναφέρονται στο διάστημα περί τα τέλη Δεκεμβρίου 2016, σύμφωνα με ενημέρωση από το Υπουργείο Παιδείας το Φεβρουάριο 2017, αναφέρεται ότι σε 33 κέντρα φιλοξενίας είχαν οριστεί 93 σχολικές μονάδες ΔΥΕΠ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εξ αυτών, λειτουργούσαν 54 στις οποίες φοιτούσαν 1.623 μαθητές, ενώ αναμενόταν επιπλέον 1.005 παιδιά να παρακολουθήσουν μαθήματα στις ΔΥΕΠ που θα λειτουργούσαν προσεχώς.

100 Λόγω της παρατηρούμενης σχολικής διαρροής και της αδυναμίας διαπίστωσης του ακριβούς αριθμού των μαθητών που φοιτούν τακτικά, προτιμάται η αναφορά στον αριθμό των εγγεγραμμένων μαθητών για τους οποίους διατίθενται πιο αξιόπιστα στοιχεία

101 Ειδικότερα ως προς τις Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ/ΤΥ ΖΕΠ (δημοτικά – πρωινή ζώνη):

- σε I ΖΕΠ όπου φοιτούν μαθητές με ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας είναι εγγεγραμμένα 3605 παιδιά
- σε II ΖΕΠ όπου φοιτούν μαθητές με μέτριο επίπεδο ελληνομάθειας είναι εγγεγραμμένα 4086 παιδιά

(υπολογίζεται ότι από τον Οκτώβριο του 2016 έχουν εγγραφεί σε πρωινά τμήματα σχολείων στον αστικό ιστό 733 παιδιά, εκ των οποίων 491 από τη Συρία, 86 από το Αφγανιστάν, 59 από το Ιράκ, UNHCR, Greece Fact Sheet January 2017)

Αναλυτικότερα ως προς τις υφιστάμενες και σχεδιαζόμενες ΔΥΕΠ (σε δημοτικά και γυμνάσια στην απογευματινή ζώνη):

Ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην περιφέρεια των οποίων λειτουργούσαν ΔΥΕΠ κατά το τέλος του 2016:	10 (λειτουργούσαν επίσης ΔΥΕΠ και σε 3 δομές οι οποίες στο μεταξύ εκκενώθηκαν)
Ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας στην περιφέρεια των οποίων αναμενόταν η λειτουργία και νέων ΔΥΕΠ στις αρχές του 2017:	16 (στις αρχές του 2017 ξεκίνησε η λειτουργία ΔΥΕΠ σε 7 νέες δομές, από τις 16 αναφερόμενες)
Σχολικές μονάδες όπου λειτουργούσαν ή όπου αναμενόταν η λειτουργία ΔΥΕΠ	97 σχολικές μονάδες (69 δημοτικά, 28 γυμνάσια)
Αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών σε ΔΥΕΠ οι οποίες λειτουργούσαν κατά τα τέλη του 2016	927
Αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών σε ΔΥΕΠ που ήδη λειτουργούν κατά το 2016 και σε νέες που αναμένονταν να λειτουργήσουν στις αρχές του 2017	2617
Συνολικός αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών σε ΔΥΕΠ (περιλαμβανομένων των λειτουργουσών, των προς αναμονή λειτουργίας, αυτών των οποίων η λειτουργία αναστάλη ή σταμάτησε)	2883

Εικόνα: άτυπο σχολείο σε δομή φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα - Αυγούστος 2016

Αναλυτικότερα οι ΔΥΕΠ ανά περιφέρεια περί τα τέλη του 2016:

Περιοχή	Δομές φιλοξενίας	Δομές φιλοξενίας στην περιφέρεια των οποίων ξεκίνησε η λειτουργία ΔΥΕΠ το 2016	Δομές φιλοξενίας στην περιφέρεια των οποίων αναμενόταν η έναρξη λειτουργίας ΔΥΕΠ στις αρχές του 2017	Αριθμός σχολικών μονάδων όπου υφίσταντο(ή σχεδιάζονταν)	Αριθμός εγγεγραμμένων μαθητών σε ΔΥΕΠ
Αττική	8	3	5	33 (25 δημοτικά, 8 γυμνάσια)	1077
Στερεά Ελλάδα	3	2	1	10 (7 δημοτικά, 3 γυμνάσια)	280
Θεσσαλία	3		3	10 (7 δημοτικά, 3 γυμνάσια)	174
Κεντρική Μακεδονία	13	3 ¹	10 ²	28 (17 δημοτικά, 8 γυμνάσια) ³	996 ⁴
Ανατ. Μακεδονία & Θράκης	1	1 ⁵		2 (1 δημοτικό, 1 γυμνάσιο)	38
Ηπείρου	4	4 ⁶		12 (8 δημοτικά, 4 γυμνάσια)	255 ⁷
Δυτικής Ελλάδας	1		1	2 (1 δημοτικό, 1 γυμνάσιο)	63

1 Το 1 κέντρο εκκενώθηκε λίγο μετά την έναρξη λειτουργίας του σχολείου

2 Από τις 10: 6 προς αναμονής λειτουργίας, 1 σε αναστολή έναρξης λόγω μικρού αριθμού μαθητών, 3 κέντρα δε θα εκκινήσουν λόγω εκκένωσης

3 Αφορά στα σχολεία όπου λειτουργούν ή αναμένεται να λειτουργήσουν άμεσα ΔΥΕΠ

4 996 συνολικά εγγεγραμμένοι και στα 13 κέντρα Εξ' αυτών: 855 συνολικά οι εγγεγραμμένοι σε ΔΥΕΠ που ήδη λειτουργούν ή που έχει οριστεί να λειτουργήσουν άμεσα, 193 εγγεγραμμένοι σε ΔΥΕΠ που λειτουργούσαν στο τέλος Δεκεμβρίου 2016

5 Σήμερα σε αναστολή λειτουργίας λόγω εκκένωσης

6 Στο 1 κέντρο ανεστάλη η λειτουργία

7 255 συνολικά εγγεγραμμένοι (εξ' αυτών οι 87 βρίσκονται σε κέντρο όπου ανεστάλη η έναρξη λειτουργίας ΔΥΕΠ)

Γ.2. Παρατηρήσεις και διαπιστώσεις

Το εφαρμοζόμενο σχήμα την τρέχουσα σχολική χρονιά αποτελεί ένα μεταβατικό στάδιο εν μέσω ρευστών εξελίξεων, ιδίως λόγω συνεχών μετακινήσεων του μαθητικού πληθυσμού εντός και εκτός της χώρας. Θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι πέραν των αντικειμενικών και οικονομικών δυσκολιών, η ένταξη των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση επιδιώχθηκε βάσει συγκεκριμένου προγραμματισμού, για την εφαρμογή του οποίου εξακολουθούν να καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες.

Παρά τις προσπάθειες αυτές ωστόσο, παρατηρούνται σοβαρές καθυστερήσεις σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό, ενώ παράλληλα διαπιστώνονται αρκετά κενά ως προς την ορθή εφαρμογή των θεσμικά κατοχυρωμένων προβλέψεων για την πρόσβαση των αλλοδαπών μαθητών στη δημόσια εκπαίδευση. Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί η αδυναμία άμεσης ανταλλαγής ενημέρωσης και πληροφόρησης σχετικά με τον αριθμό και την κατάσταση των παιδιών καθώς και τις μετακινήσεις του προσφυγικού πληθυσμού στην επικράτεια, η οποία αντανακλά ελλείψεις στη συνεργασία και το συντονισμό των αρμοδίων εμπλεκόμενων φορέων. Οι επιπτώσεις είναι εμφανείς στην αποτελεσματικότητα των υλοποιούμενων παρεμβάσεων, ιδίως σε ότι αφορά το σύστημα στελέχωσης των δομών, την αναστολή έναρξης τους (ή σε αρκετές περιπτώσεις τη διακοπή λειτουργίας), και στον μη έγκαιρο προγραμματισμό αναγκαίων δράσεων.

Ειδικότερα, σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία των προβλεπόμενων δομών επισημαίνονται τα παρακάτω:

Ως προς τις ΔΥΕΠ:

- Δεν έχει ιδρυθεί καμιά ΔΥΕΠ νηπιαγωγείου σε όλη την επικράτεια. Σύμφωνα με την ενημέρωση που δόθηκε από το Υπουργείο Παιδείας προς το Συνήγορο, αυτό οφείλεται στην αλλαγή της νομοθεσίας περί προμηθειών και καθυστερήσεις για τον τεχνικό έλεγχο και την πιστοποίηση της καταλληλότητας υφιστάμενων δομών.
- Γενικότερα, παρατηρούνται σοβαρές καθυστερήσεις ως προς την έναρξη λειτουργίας των προβλεπόμενων τάξεων ΔΥΕΠ. Οι καθυστερήσεις αυτές κυρίως συνδέονται με τις συνεχείς μετακινήσεις του μαθητικού πληθυσμού καθώς επίσης και με αρνητικές αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας, και την επίκληση κινδύνων για τη δημοσία υγεία. Για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των γονέων και του ευρύτερου κοινού ο Συνήγορος ανέπτυξε διάφορες παρεμβάσεις και δημιούργησε ενημερωτικό βίντεο σε συνεργασία με το ΚΕΕΛΠΝΟ.¹⁰²
- Δεν έχει αναπτυχθεί συστηματικός σχεδιασμός και προγραμματισμός την τρέχουσα χρονιά για την εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας άνω των 15 ετών (τόσο στο πρωινό πρόγραμμα όσο και στο πλαίσιο των ΔΥΕΠ). Περαιτέρω, κρίνεται σημαντικό να ενισχυθεί η προώθηση των παιδιών (και) σε δομές μη τυπικής εκπαίδευσης, γεγονός ωστόσο που απαιτεί περαιτέρω σχεδιασμό και άρση συγκεκριμένων νομοθετικών κωλυμάτων.
- Δεν έχουν ακόμα επιλυθεί τα ζητήματα που αφορούν στην πιστοποίηση της

¹⁰² Ιδίως: βλ. σχετικά <http://www.0-18.gr/downloads/Anoixti-epistoli-pros-sylogous-goneon.pdf> και <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/nea/ta-mme-tha-prepei-na-sebastoyn-tin-eikona-kai-tin-prosopikotita-ton-prosfygon-mathiton>. Καθώς και το σχετικό βίντεο για το δικαίωμα προστασίας της υγείας των παιδιών στο σχολείο (δημοσίευση Ιανουάριος 2017) <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/nea/binteo-gia-to-dikaioma-prostasias-tis-ygeias-ton-paidion-sto-scholeio>

εκπαίδευσης των παιδιών που φοιτούν σε ΔΥΕΠ ώστε να καθίσταται δυνατή η χρήση της τόσο για την περαιτέρω ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα όσο και για την ένταξη των παιδιών σε άλλες χώρες, όπου ενδέχεται να μετακινηθούν κατά την επόμενη σχολική χρονιά.

- Ένα σοβαρό ζήτημα αφορά στο σαφή προσδιορισμό του ρόλου των συντονιστών εκπαίδευσης, της υποστήριξης και εποπτείας τους καθώς και στα περιθώρια ευελιξίας που τους αναγνωρίζονται για την επιτέλεση του λειτουργήματός τους, ενώ υπογραμμίζονται και οι σοβαρές ελλείψεις υλικοτεχνικού εξοπλισμού.
- Προβλήματα διαπιστώθηκαν και ως προς τον διορισμό των εκπαιδευτικών στις ΔΥΕΠ, καθώς σε πολλές περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί που τοποθετήθηκαν δεν είχαν επιμορφωθεί σχετικά με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού, τη διδασκαλία των Ελληνικών ως ξένης γλώσσας, μη λεκτικές - βιωματικές διδακτικές πρακτικές και θέματα δυναμικής ομάδας, διαχείρισης και επίλυσης συγκρούσεων. Επίσης, ήταν στην πλειοψηφία τους αναπληρωτές μειωμένου ωραρίου (15 ωρών), παρόλο που στην πράξη καλούνται να επιτελέσουν ένα ιδιαίτερα δύσκολο έργο, το οποίο απαιτεί διαρκώς αναζήτηση και σχεδιασμό εξειδικευμένου εκπαιδευτικού υλικού αλλά και διαρκή επιμόρφωση - υποστήριξη. Ως αποτέλεσμα του τρόπου οργάνωσης των τοποθετήσεων, αρκετοί εκπαιδευτικοί που εν τω μεταξύ έλαβαν τοποθετήσεις πλήρους ωραρίου, αποχώρησαν από τις ΔΥΕΠ με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέα προβλήματα.
- Έχουν εντοπιστεί περιπτώσεις προβλημάτων ως προς την εγγραφή και φοίτηση μαθητών λόγω της εσφαλμένης αρχικής καταγραφής της ηλικίας τους στα επίσημα έγγρατά τους. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται από συντονιστές εκπαίδευσης προς αντιμετώπιση του ζητήματος, δε φαίνεται να έχει ακόμα υιοθετηθεί μια αποτελεσματική ενιαία λύση σε κεντρικό επίπεδο.

Ως προς τις τάξεις υποδοχής:

- Αν και θεσμικά προβλέπεται η δυνατότητα δημιουργίας Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ/ΤΥ ΖΕΠ σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, η οικεία υπουργική απόφαση αφορά μόνο στα δημοτικά.
- Εντοπίζεται σημαντικός αριθμός παιδιών που διαβιούν στον αστικό ιστό και δε διαθέτουν πρόσβαση στην εκπαίδευση είτε α) λόγω άρνησης εγγραφής με την επίκληση απουσίας τυπικών προϋποθέσεων ή μη προσκόμισης των απαραίτητων δικαιολογητικών είτε β) με την επίκληση πληρότητας της συγκεκριμένης σχολικής μονάδας είτε γ) λόγω έλλειψης ή πληρότητας τάξεων υποδοχής.
- Η έλλειψη τάξεων υποδοχής στα πρωινά τμήματα ενδέχεται να γίνει άμεσα εντονότερη λόγω της μετακίνησης πολλών παιδιών από ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας εντός του αστικού ιστού (σε διαμερίσματα και ξενοδοχεία) στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας.

Ζητήματα σχολικής διαρροής:

Όπως αναφέρεται από τις επικοινωνίες μας με εκπαιδευτικούς φορείς σε διάφορες περιοχές της χώρας, παρατηρείται μεγάλη σχολική διαρροή τόσο σε ότι αφορά τα παιδιά που είχαν εγγραφεί σε ΔΥΕΠ όσο και για τα παιδιά που είχαν εγγραφεί στο κανονικό πρόγραμμα της πρωινής ζώνης. Με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες θα

Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Οκτώβριος 2016

μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι στην πρώτη περίπτωση η διαρροή συνδέεται κυρίως με τις συνθήκες λειτουργίας των ΔΥΕΠ, τη ρευστότητα των μετακινήσεων του μαθητικού πληθυσμού, τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των οικογενειών των παιδιών, καθώς και τις συνθήκες διαμονής τους στα κέντρα φιλοξενίας, οι οποίες δεν ευνοούν την αφοσίωση σε εκπαιδευτικούς στόχους. Στη δεύτερη περίπτωση, συνδέεται κυρίως με τη μη ένταξη των παιδιών σε τάξεις υποδοχής ή με τις ανεπάρκειες ως προς τη λειτουργία των τάξεων αυτών.

Ενημέρωση των γονέων:

Ως προς την ενημέρωση των γονέων των μαθητών που ήδη φοιτούσαν στα πρωινά σχολεία σχετικά με τη διασφάλιση της υγείας των παιδιών τους αλλά και γενικότερα για την εύρυθμη λειτουργία των σχολείων όπου εντάσσονται παιδιά πρόσφυγες, είχαν αναληφθεί αρκετές πρωτοβουλίες σε τοπικό επίπεδο και μέσω του Υπουργείου. Ωστόσο η αιφνίδια έναρξη λειτουργίας πολλών ΔΥΕΠ χωρίς να έχει μεσολαβήσει ενημέρωση και προετοιμασία των γονέων των μαθητών του πρωινού σχολείου είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία εντάσεων και αντιδράσεων. Ελλείψεις και καθυστερήσεις διαπιστώθηκαν και ως προς την ενημέρωση των προσφύγων γονέων, ως προς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο σχετικά με τις ευθύνες των γονέων.

Σχετικά με τα παιδιά που βρίσκονται στα νησιά του ανατολικού Αιγαίου:

- Έχουν οριστεί συντονιστές εκπαίδευσης/ΣΕΠ σε τρία νησιά (Λέσβο, Σάμο και Χίο) χωρίς αντίστοιχα να έχει προβλεφθεί η λειτουργία ΔΥΕΠ. Καταρχήν επισημαίνεται ότι αρκετά παιδιά σχολικής ηλικίας εντοπίζονται και στα άλλα δύο νησιά όπου λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης καθώς και ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας (Λέρος και Κώς) χωρίς όμως να έχει ληφθεί σχετική μέριμνα.
- Παρά την αναγνώριση του γεγονότος ότι η παραμονή των παιδιών, στα νησιά είναι μεταβατική (transit), και παρά την αύξηση των μεταφορών προς την ενδοχώρα κατά τους τελευταίους μήνες του 2016 και στις αρχές του 2017, εν τούτοις πράγματι η παραμονή των παιδιών στα νησιά, και δη των ασυνόδευτων, δε θα μπορούσε να χαρακτηριστεί προσωρινή, αφού σε πολλές περιπτώσεις ξεπερνά ως και τους 10 μήνες, χωρίς άμεση προοπτική αποχώρησης. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, τονίζεται ότι ο ίδιος ο σκοπός και ο χαρακτήρας του γενικότερου προγραμματισμού για την εκπαίδευση κατά την τρέχουσα χρονιά συνδέεται με την απόκτηση βασικών γνώσεων και κοινωνικών δεξιοτήτων χρήσιμων για την περαιτέρω ένταξη στην εκπαίδευση, είτε στην Ελλάδα είτε σε άλλη χώρα, και έχει νόημα και χρησιμότητα, ανεξαρτήτως της μακροπρόθεσμης ή μη παραμονής των παιδιών στα νησιά.¹⁰³

¹⁰³ Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι από τις αρχές του 2017 εντοπίζονται ορισμένες θετικές εξελίξεις στο νησί της Λέσβου, τόσο μέσω της υλοποίησης προγραμμάτων που συντονίζονται από τους ΣΕΠ - όπως η δημιουργία θεματικού δικτύου σχολείων του νησιού με σκοπό την ενίσχυση της ένταξης των παιδιών στην εκπαίδευση -, καθώς επίσης η εγγραφή περίπου 35 παιδιών σε πρωινά τμήματα δημοτικών σχολείων, και εγγραφή 11 ασυνόδευτων ανηλίκων στο εσπερινό γυμνάσιο. Παράλληλα, όπως επίσημα αναφέρεται, το Υπουργείο Παιδείας βρίσκεται σε ετοιμότητα για τη δημιουργία ΔΥΕΠ σε οποιοδήποτε νησί του Αιγαίου, εφόσον υπάρξει σχετική ενημέρωση από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

Γ.3. Επισημάνσεις και προτάσεις σχετικά με την πρόσβαση των παιδιών στη δημόσια τυπική και μη τυπική εκπαίδευση

Καταρχήν επισημαίνεται η ανάγκη για **συντονισμένη και άμεση συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων φορέων σε διϋπουργικό επίπεδο**, κατά τρόπον που να επιτρέπει την αποτελεσματικότερη υλοποίηση του τρέχοντος εκπαιδευτικού προγραμματισμού από το Υπουργείο Παιδείας όσο και του νέου προγραμματισμού που θα σχεδιαστεί για την επόμενη χρονιά. Στο σημείο αυτό υπογραμμίζεται ότι για το νέο προγραμματισμό είναι αναγκαία η προηγούμενη συστηματική αξιολόγηση του σχεδιασμού και της εφαρμογής των παρεμβάσεων που αφορούν στην τρέχουσα σχολική χρονιά.

Στο πλαίσιο αυτό και με βάση τις παραπάνω αναφερόμενες διαπιστώσεις κρίνεται σημαντικό:

A. Να προχωρήσει η έναρξη και να συνεχιστεί η λειτουργία των προβλεπόμενων ΔΥΕΠ (περιλαμβανομένων και των νηπιαγωγείων) κατά την τρέχουσα χρονιά, με παράλληλη μέριμνα για την υποστήριξη και παρακολούθηση της πορείας των παιδιών που έχουν ενταχθεί στο πρωινό πρόγραμμα (εντός ή εκτός τάξεων υποδοχής).

B. Λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες εξελίξεις που φανερώνουν σταδιακή συγκέντρωση του πληθυσμού στον αστικό ιστό, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό κατά τον σχεδιασμό του προγραμματισμού για την επόμενη σχολική χρονιά να επικεντρωθεί το βάρος των προσπαθειών στην ενίσχυση και ανάπτυξη των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στην οποία κατά το τρέχον έτος δεν λειτούργησε ο θεσμός. Στην κατεύθυνση αυτή θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμο – στο βαθμό που μπορούν να αρθούν οι υφιστάμενες διοικητικές δυσκολίες και δε δημιουργούνται δυσαρμονίες με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο – να ληφθεί μέριμνα για την αξιοποίηση της εμπειρίας των εκπαιδευτικών των ΔΥΕΠ με τη δυνατότητα συμμετοχής, όσων επιθυμούν, και στο νέο σχήμα που θα αποφασιστεί.

Γ. Σε κάθε περίπτωση επενθυμίζεται ότι οι εκπαιδευτικές αρχές πρέπει να βρίσκονται σε άμεση ετοιμότητα, ήδη και από τη φετινή χρονιά, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι χιλιάδες παιδιά έχουν ήδη μεταφερθεί – και η μεταφορά νέων ήδη προγραμματίζεται – από τις ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας προς τον αστικό ιστό (ιδίως στο πλαίσιο του προγράμματος στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας). Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη η συνεργασία και ο συντονισμός των ενεργειών μεταξύ του διακυβερνητικού οργανισμού και του Υπουργείου Παιδείας προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ένταξης των παιδιών στο σχολείο, ιδίως για εκείνα τα παιδιά των οποίων η διαμονή στη χώρα προβλέπεται να διαρκέσει περισσότερο.

Δ. Είναι σημαντική η συνεργασία και ο συντονισμός των προσπαθειών μεταξύ των ΣΕΠ και όλων των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών με τους φορείς που παρέχουν άτυπη εκπαίδευση (είτε εντός είτε εκτός δομών φιλοξενίας) με στόχο

την ενίσχυση της αποτελεσματικότερης φοίτησης των παιδιών καθώς και τη μείωση της παρατηρούμενης σχολικής διαρροής.

Ε. Τα ασυνόδευτα παιδιά που βρίσκονται σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενίας ενδέχεται να αντιμετωπίζουν περαιτέρω δυσχέρειες πρόσβασης στην εκπαίδευση λόγω απουσίας επιτρόπου. Όπως έχει διαπιστωθεί, οι καλές πρακτικές συνεργασίας μεταξύ των ΣΕΠ και των υπευθύνων φορέων για τα θέματα παιδικής προστασίας στις δομές φιλοξενίας, έχουν συμβάλει σε πολλές περιπτώσεις στην άρση των συγκεκριμένων δυσχερειών.

Στ. Παράλληλα, κρίνεται αναγκαίο, τόσο στο πλαίσιο των ΔΥΕΠ όσο και στο πλαίσιο των τάξεων υποδοχής, κατά την τρέχουσα αλλά και κατά την επόμενη χρονιά, να διασφαλιστεί η παρουσία διερμηνέων –πολιτισμικών διαμεσολαβητών στη βάση συγκεκριμένων διαδικασιών και προδιαγραφών. Το Υπουργείο Παιδείας κατευθύνεται στην προσέγγιση αυτή, για την οποία είναι απαραίτητη η έγκαιρη διασφάλιση επαρκών οικονομικών πόρων.

Ζ. Αναγκαίο είναι να υπάρξει σχεδιασμός για την ένταξη στην τυπική εκπαίδευση, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική κατάρτιση των εφήβων στις ηλικίες μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση (16-18) για τους οποίους κατά την τρέχουσα σχολική χρονιά δεν εφαρμόστηκαν εστιασμένα προγράμματα.

Η. Πέραν της ανάγκης δράσεων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας, είναι σημαντική και η παράλληλη προσέγγιση των γονέων των παιδιών προσφύγων, και ιδίως εκείνων των οποίων η παραμονή προβλέπεται μακροπρόθεσμή ή και μόνιμη. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, καθίσταται απαραίτητη η ενημέρωση σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο, την υποχρεωτικότητα της εκπαίδευσης καθώς και τις έννομες συνέπειες της μη φοίτησης των παιδιών στο σχολείο. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, - λαμβάνοντας υπόψη και τις διατάξεις της νέας οδηγίας σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία¹⁰⁴- θα πρέπει να επιτρέπεται στις οικογένειες ένα διάστημα προσαρμογής για την εγγραφή των παιδιών στο σχολείο. Περαιτέρω, ο συχνός εντοπισμός περιστατικών όπου η σωματική τιμωρία χρησιμοποιείται σαν μέσο «διαπαιδαγώγησης», υπαγορεύει την άμεση ανάγκη σχεδιασμού συμβουλευτικών – υποστηρικτικών παρεμβάσεων στο επίπεδο της οικογένειας και της κοινότητας.

¹⁰⁴ Σχέδιο νόμου για την «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση, L180/96/29.6.2013)».

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στην Ήπειρο – Μάιος 2016

IV. Ζητήματα που αφορούν ειδικότερα στα ασυνόδευτα παιδιά

Σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά, επιπλέον υπενθυμίζονται οι ιδιαίτερες επισημάνσεις για την ανάγκη προστασίας τους στο πλαίσιο αντιμετώπισης γενικότερων ζητημάτων που αφορούν σε όλο τον παιδικό πληθυσμό, και ήδη έχουν προηγουμένως αναφερθεί, δηλαδή:

- Τον εντοπισμό και την καταγραφή των παιδιών (βλ. κεφ. I.B.1 και B.2.)
- Την πρόσβαση σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας (βλ. κεφ. II, B.1.3.)
- Την πρόσβαση σε βασικά δικαιώματα όπως στην εκπαίδευση, την υγεία, τον θεσμό δωρεάν νομικής βοήθειας (βλ. κεφ. III B.1, B.2.).

A. Επιτροπεία

Η ρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της επιτροπείας αποτελεί ένα μακροχρόνιο πάγιο αίτημα που βρίσκεται σχεδόν πάντοτε στο κέντρο όλων των επισημάνσεων για τη διασφάλιση της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών. Όπως έχει προαναφερθεί, οι ελλείψεις του θεσμού διατρέχουν όλα τα ζητήματα που αφορούν την πρόσβαση σε διαδικασίες διεθνούς προστασίας και την πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες. Έως και το τέλος του 2016 δεν είχε ακόμα προχωρήσει η έκδοση του σχεδίου νόμου περί της ειδικής επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων, που ανακοινώθηκε από το καλοκαίρι του ίδιου έτους.¹⁰⁵ Αναφέρεται, ότι ο Συνήγορος έχει αρμοδίως υποβάλει συνοπτικό σχολιασμό επί του σχεδίου, επισημαίνοντας την ανάγκη να προβλεφθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια τα θέματα που βρίσκονται στον επιχειρησιακό πυρήνα υλοποίησης του θεσμού, ώστε να μην καταλείπεται η ρύθμισή τους σε μελλοντικές υπουργικές αποφάσεις (τα θέματα αυτά, μεταξύ άλλων, αφορούν: στην επαγγελματική εκπαίδευση, τα κωλύματα ανάθεσης και το καθεστώς απασχόλησης των ειδικών επιτρόπων, τον καθορισμό της αναλογίας του αριθμού επιτρόπων σε σχέση με τους υπό επιτροπεία ανηλίκους κ.α.).

B. Διαπίστωση της ανηλικότητας

Το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας και της εφαρμογής των διαδικαστικών εγγυήσεων που ορίζονται στο οικείο νομικό πλαίσιο,¹⁰⁶ ανακύπτει συχνά τόσο κατά τον εντοπισμό παιδιών στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, όσο και έπειτα, μετά την εισαγωγή σε δομές φιλοξενίας. Στην πράξη οι διαδικασίες διαπίστωσης ιδίως δυσχεραίνονται από την απουσία επιτρόπου, την ανεπαρκή πρόσβαση σε υπηρεσίες διερμηνείας καθώς και τις ελλείψεις κατάλληλων ψυχο-κοινωνικών και ιατρικών υπηρεσιών. Παράλληλα, εντοπίζονται διαφορετικές πρακτικές ανά την επικράτεια, κατά τις οποίες η υποβολή σε ιατρικές εξετάσεις συχνά έχει διεκπαιρευτικό χαρακτήρα, ενώ

¹⁰⁵ Επισημαίνεται ότι η οικεία διάταξη του άρθρου 17 Ν.4375/15 προβλέπει την έκδοση ΠΔ για τη ρύθμιση των θεμάτων αυτών, και την περαιτέρω έκδοση υπουργικών αποφάσεων για τη ρύθμιση λεπτομερειών εφαρμογής. Στην πράξη επελέγη η έκδοση σχεδίου νόμου προς επιτάχυνση της διαδικασίας υλοποίησης του θεσμού.

¹⁰⁶ Βλ. σχετ. αριθμ. 1982/16 (ΦΕΚ 335 Β/16-02-2016) : Διαπίστωση ανηλικότητας των αιτούντων διεθνή προστασία, Αριθμ. Υ1.Γ.Π.οικ.92490/13 (ΦΕΚ – 2745 Β/29-10-2013): Πρόγραμμα ιατρικού ελέγχου, ψυχοκοινωνικής διάγνωσης και υποστήριξης και παραπομπής των εισερχομένων χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα υπηκόων τρίτων χωρών σε δομές πρώτης υποδοχής, βλ. επίσης, και παλαιότερο πόρισμα του Συνηγόρου «Το ζήτημα διαπίστωσης της ανηλικότητας των ασυνόδευτων ανηλίκων» (2014) www.synigoros.gr/resources/porisma_diapistosi-anilikotitas-asyndefton-anilikon.pdf

απουσιάζει το στάδιο ψυχο-κοινωνικής εκτίμησης,¹⁰⁷ καταλήγοντας σχεδόν πάντα στην απόρριψη του ισχυρισμού περί ανηλικότητας. Συνήθως παρατηρείται μάλιστα ο ίδιος ισχυρισμός να υποβάλλεται εκ νέου στο πλαίσιο της περαιτέρω εξέτασης αιτήματος ασύλου, και συχνά να γίνεται δεκτός στο στάδιο αυτό.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, κρίνεται άμεσα αναγκαία η βελτίωση του επιπέδου στελέχωσης των αρμοδίων κλιμακίων στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης με εξειδικευμένο και επαρκές προσωπικό, το οποίο θα υποστηρίζεται από κατάλληλες υπηρεσίες διερμηνείας και πολιτισμικής διαμεσολάβησης. Επισημαίνεται ακόμη, η ανάγκη πρόβλεψης θεσμοθετημένων πόρων για την πρόσβαση σε κατάλληλες ιατρικές υπηρεσίες και την κάλυψη των απαραίτητων ιατρικών εξετάσεων με όρους που θα εγγυώνται την προστασία της αξιοπρέπειας των υποβαλλόμενων στη διαδικασία.¹⁰⁸ Επιπλέον, υπογραμμίζεται ότι τα πορίσματα των ιατρικών εξετάσεων δε θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως το μοναδικό κριτήριο για την διαπίστωση της ανηλικότητας, κυρίως λόγω των επίσημων επιστημονικών παραδοχών περί περιορισμένης αξιοπιστίας τους.¹⁰⁹

Περαιτέρω, προβληματισμός προκαλείται:

α) σχετικά με τον χώρο παραμονής των προσώπων των οποίων αμφισβητείται η ανηλικότητα, για όσο διάστημα διαρκεί η διαδικασία αυτή, ώστε να αποφεύγεται το ενδεχόμενο συγχρωτισμού ενηλίκων με ανηλίκους

β) σχετικά με τον τρόπο και τους όρους νομιμοποίησης τρίτων για την εκκίνηση της διαδικασίας αμφισβήτησης της καταγεγραμμένης ηλικίας (ιδίως στις περιπτώσεις που τέτοιο ζήτημα ανακύπτει μετά την τοποθέτηση σε ξενώνα φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων).

Οι προβληματισμοί αυτοί δεν απαντώνται σαφώς στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο και είναι σημαντικό να προβλεφθούν σχετικές οδηγίες και συστάσεις για την καλύτερη δυνατή αντιμετώπισή τους.

Γ. Διασφάλιση κατάλληλης και επαρκούς φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά

Γ.1. Ιδρυτικό και λειτουργικό πλαίσιο δομών και χώρων φιλοξενίας ασυνόδευτων παιδιών

Το 2016 καταγράφηκαν σημαντικές προσπάθειες αύξησης της δυναμικότητας των ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, με στόχο να καλυφθούν οι ανάγκες που προέκυψαν λόγω της παρατεταμένης παραμονής των παιδιών

107 Σημειώνεται ότι σχετικά έχει υποβληθεί και αναφορά προς τον Συνήγορο για περίπτωση ανηλίκου για τον οποίο εκδόθηκε πράξη προσδιορισμού ηλικίας στηριζόμενη σε ιατρικό έγγραφο χωρίς να έχει προηγούμενα πραγματοποιηθεί ψυχοκοινωνική εκτίμηση.

108 Σχετικά βλ. και κεφ. III Β.1.

109 Ενδεικτικά βλ. A Aynsley - Green et al, Medical, statistical, ethical and human rights considerations in the assessment of age in children and young people subject to immigration control, 2012, British Medical Bulletin, Noll, Gregor. "Junk Science? Four Arguments against the Radiological Age Assessment of Unaccompanied Minors Seeking Asylum." International Journal of Refugee Law 28.2 (2016): 234-250, Doctors of the Word – Médecins du monde International Network, Age assessment for unaccompanied minors, 2015, Unicef, Age assessment practices: a literature review & annotated bibliography, 2010 Βλ. επίσης και EASO, Age assessment practice in Europe, 2013 σελ.24, όπου χαρακτηριστικά υπογραμμίζεται η ευρεία παραδοχή σχετικά με την ανυπαρξία μιας συγκεκριμένης μεθόδου μέσω της οποίας θα μπορούσε να προσδιοριστεί με ακρίβεια η ηλικία ενός προσώπου.

στη χώρα, ιδίως από το Μάρτιο και έπειτα. Χαρακτηριστικά υπενθυμίζεται ότι η δυναμικότητά τους σε εθνικό επίπεδο αυξήθηκε από 423 θέσεις το Μάρτιο του 2016 σε 1256 το Δεκέμβριο (ενώ τους πρώτους μήνες του 2017 προστέθηκαν 106 νέες θέσεις, βλ. παρακάτω πίνακα). Οι προσπάθειες αυτές ωστόσο, δε συνοδεύτηκαν από ανάλογες πρωτοβουλίες για την κάλυψη του θεσμικού κενού σχετικά με το ιδρυτικό και λειτουργικό πλαίσιο των ξενώνων, το οποίο παραμένει σε μακροχρόνια εκκρεμότητα. Σαν αποτέλεσμα δεν υφίστανται ενιαία και δεσμευτικά εφαρμοζόμενα πρότυπα σε όλο το πλέγμα των ραγδαίως αναπτυσσόμενων δομών. Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί θετικά το γεγονός ότι όλοι οι ξενώνες που επισκεφθήκαμε διέθεταν, όπως μας αναφέρθηκε, κανονισμό λειτουργίας που είχε εκπονηθεί από τον εκάστοτε φορέα διαχείρισής τους. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να παραμένει η ανάγκη για κοινές και δεσμευτικές προδιαγραφές, ενώ μετά τις νομοθετικές τροποποιήσεις του Απριλίου 2016 (Ν.4375/16), στην παραπάνω θεσμική έλλειψη ήρθαν να προστεθούν νέες σοβαρές ασάφειες αναφορικά με την υπεύθυνη αρχή για τα ζητήματα προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, αλλά και των ξενώνων ειδικότερα. Οι ασάφειες αυτές συνδέονται με τις ισχύουσες αρμοδιότητες του Τμήματος Ευπαθών Ομάδων (Υπουργείο Εργασίας) και τις νέες προβλεπόμενες αρμοδιότητες του αντίστοιχου Τμήματος της Διεύθυνσης Υποδοχής (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής).¹¹⁰ Εν προκειμένω επισημαίνουμε ότι, το ζήτημα χρήζει μιας προσέγγισης που δεν θα αποκόπτει τα θέματα των ασυνόδευτων ανηλίκων από το ενιαίο σύστημα παιδικής πρόνοιας και προστασίας. Η προσέγγιση αυτή συνάδει με την προαγωγή της ιδιότητας των συγκεκριμένων προσώπων ως παιδιών, έναντι της ιδιότητάς τους ως αλλοδαπών, καθώς και με την υπέρτερη αρχή προστασίας της παιδικής ηλικίας.

Ανάλογες με τις παραπάνω διαπιστώσεις σχετικά με την ανάγκη για θεσμοθέτηση συγκεκριμένων, δεσμευτικών και ενιαίων προτύπων λειτουργίας, ισχύουν και για τους ασφαλείς χώρους εντός των ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας. Τέτοιοι χώροι λειτούργησαν το τελευταίο 5μηνο του 2016 εντός 3 ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας, εκ των οποίων οι δύο δεν υφίστανται πλέον (βλ. παρακάτω πίνακα). Όπως έχει ανακοινωθεί από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, σχεδιάζεται εκ νέου η λειτουργία ασφαλών χώρων στη βάση κριτηρίων και κατόπιν αξιολόγησης, που πραγματοποιείται σε συνεργασία με ομάδα εργασίας στην οποία συμμετέχουν οργανώσεις δραστηριοποιούμενες στο πεδίο. Στο σημείο αυτό υπενθυμίζεται ότι η δημιουργία τέτοιων χώρων είχε ενθαρρυνθεί από το Συνήγορο, ως μια προσωρινή μεταβατική λύση, που θα συνέβαλε στην άρση της πρακτικής της «προστατευτικής φύλαξης» και της παρατεταμένης παραμονής των παιδιών σε δομές κλειστού τύπου.¹¹¹

110 Ενδ. βλ. άρθρα 27, 80 Ν.4375/16

111 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nx7GOS> και www.0-18.gr/downloads/Epistoli-safe%20spaces.pdf

Οι δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων περί τα τέλη του 2016¹¹²	
Ξενώνες στην επικράτεια	48 ξενώνες: διαθέσιμες θέσεις 1256 αιτήματα στέγασης σε εκκρεμότητα (προς αναμονή τοποθέτησης): 1443
Γεωγραφικός εντοπισμός ξενώνων	20 στην Αττική 11 στη λοιπή ενδοχώρα 17 σε νησιά
Ξενώνες για αγόρια	39 ξενώνες: θέσεις 1029
Ξενώνες για κορίτσια	4 ξενώνες: 58 θέσεις
Ξενώνες για κορίτσια και αγόρια	7 ξενώνες: 169 θέσεις
Ασφαλείς χώροι	Εντός του 2016 δημιουργήθηκαν 3 ασφαλείς χώροι σε ανοιχτές δομές προσωρινής φιλοξενί- ας στη Βόρεια Ελλάδα. Εξ' αυτών: - ένας στα Διαβατά, δυναμικότητας 40 θέσεων - οι δύο στα Λαγκαδίκια και στην Αλεξάνδρεια, με αντίστοιχη δυναμικότητα 30 θέσεων ο κάθε χώρος, οι οποίοι (υπο)λειτουργήσαν για μικρό χρονικό διάστημα και δεν υφίστανται πλέον. - Επίσης έχει ήδη ξεκινήσει η λειτουργία νέου χώρου στη δομή του Ελαιώνα στην Αττική.
Επικαιροποίηση στοιχείων: <i>Τον Ιανουάριο 2017 ο συνολικός αριθμός των ξενώνων αυξάνεται σε 50 και η δυναμικότητα σε 1282 θέσεις, ενώ 4 επιπλέον ξενώνες δημιουργούνται ως τις αρχές Μαρτίου φτάνοντας τις 1352 θέσεις. Συγχρόνως, τα εκκρεμή αιτήματα στέγασης (σε αναμονή τοποθέτησης) έχουν μειωθεί σε 1008.</i>	

Γ.2. Στελέχωση

Οι ξενώνες φιλοξενίας στελεχώνονται με ευθύνη των φορέων διαχείρισής τους, και εν γένει διαπιστώνεται ότι έχει ληφθεί μέριμνα για την επαρκή και συνεχή βελτίωση του επιπέδου στελέχωσης. Παράλληλα, όπως υπογραμμίζεται και από τους περισσότερους υπευθύνους των ξενώνων που επισκεφθήκαμε, υφίσταται ανάγκη για περαιτέρω ενίσχυση τους σε ότι αφορά την παροχή εξειδικευμένων ψυχολογικών και ψυχιατρικών υπηρεσιών για τους φιλοξενούμενους, καθώς και υποστήριξης τους σε περιστατικά που απαιτούν εξειδικευμένη φροντίδα και αντιμετώπιση. Το ζήτημα αυτό προκύπτει ως κοινή ανάγκη και αίτημα, και χρήζει αντιμετώπισης όχι μόνο στο επίπεδο της κάθε δομής χωριστά, αλλά και σε επίπεδο διασύνδεσης των ξενώνων με τις υπηρεσίες της κοινότητας και του γενικότερου συστήματος πρόνοιας και δημόσιας υγείας, με το ΕΚΚΑ και το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, αλλά και μέσα από την οργάνωση

112 Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης/ΕΚΚΑ, Situation Update: Unaccompanied Children (UAC) in Greece as of 28 December 2016, as of 1st March 2017

νωση της συνεργασίας μεταξύ των ξενώνων και των θεσμικών φορέων σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο.

Γ.3. Τοποθέτηση σε δομές και συναφή ζητήματα

Σε ό,τι αφορά το σύστημα και τη διαδικασία τοποθέτησης των παιδιών στους ξενώνες, διαπιστώνονται ορισμένα κοινά αιτήματα και επισημάνσεις, οι οποίες, όπως διατυπώνονται και από τους φορείς διαχείρισης των περισσότερων ξενώνων, αφορούν στις ανάγκες για:

- Τον (επανα)προσδιορισμό των εφαρμοζόμενων κριτηρίων ευαλωτότητας και της εφαρμοζόμενης διαδικασίας προτεραιοποίησης στο πλαίσιο του συστήματος διαχείρισης των αιτημάτων στέγασης από το ΕΚΚΑ.
- Τη βελτίωση της διαδικασίας διαπίστωσης της ανηλικότητας, ειδικά σε ό,τι αφορά το διάστημα μετά την εισαγωγή σε δομές φιλοξενίας, καθώς και την ειδική μέριμνα ώστε να αποφεύγεται ο συγχρωτισμός ανηλικών και ενηλικών καθ' όσον διαρκεί η διαδικασία (σχετικά βλ. και παραπάνω κεφ.IV.B).
- Τον (επανα)προσδιορισμό του χαρακτήρα των ξενώνων «μεταβατικής» (transit) φιλοξενίας, ιδίως εκείνων που βρίσκονται στα νησιά, αφού η διαμονή των παιδιών παρατείνεται για πολλούς μήνες (ακόμα και άνω των δέκα σε κάποιες περιπτώσεις). Το ζήτημα έχει ιδιαίτερη σημασία για την πρόσβαση των παιδιών σε διαδικασίες ασύλου, αφού συχνά παρατηρείται να μην καταγράφεται ή να μην ολοκληρώνεται η καταγραφή του αιτήματός τους όσο εκκρεμεί η τοποθέτησή τους σε ξενώνα μόνιμης/σταθερής φιλοξενίας (σχετικά βλ. και παραπάνω κεφ.II.B.1.3.).

Γ.4. Τήρηση του κανονισμού λειτουργίας από τα φιλοξενούμενα παιδιά

Από όλους τους φορείς διαχείρισης και από στελέχη των ξενώνων διατυπώνεται έντονα ο κοινός προβληματισμός σχετικά με την αντιμετώπιση των περιπτώσεων παραβίασης του κανονισμού λειτουργίας από τους φιλοξενούμενους ανηλικούς, και ειδικότερα σχετικά με το περιεχόμενο, τις διαβαθμίσεις και τη διαδικασία επιβολής αντίστοιχων συνεπειών/κυρώσεων. Η κατάσταση είναι σοβαρότερη στις περιπτώσεις όπου τα παιδιά ενδέχεται να εκδηλώνουν βίαιη και επιθετική συμπεριφορά (η οποία ενδέχεται σε κάποιες περιπτώσεις να συνδέεται και με διάφορα περιστατικά ήπιας παραβατικότητας). Παρότι το ζήτημα αυτό εμφανίζεται σχεδόν σε όλους τους ξενώνες, έχουμε διαπιστώσει ότι η συχνότητα και η έντασή του είναι μεγαλύτερη, και συνήθως μη διαχειρίσιμη, στις δομές όπου φιλοξενείται μεγάλος αριθμός παιδιών, ή και ανεξαρτήτως της δυναμικότητας, σε περιπτώσεις όπου η στελέχωση κρίνεται ανεπαρκής (κυρίως ως προς το επίπεδο εξειδίκευσης, εμπειρίας και εποπτείας των στελεχών). Όπως έχει παρατηρηθεί, στην προσπάθεια διαχείρισης τέτοιων περιστατικών, ενδέχεται κάποιες φορές να εφαρμόζονται ακραίες επιλογές, σαν λύσεις άμεσης ανάγκης, οι οποίες ωστόσο, πέραν του ότι ενέχουν σοβαρούς κινδύνους για τα ίδια τα παιδιά, στερούνται παιδαγωγικών αλλά και νομικών ερεισμάτων (όπως για παράδειγμα η πρακτική της επιστροφής των παιδιών σε δομές κλειστού τύπου υπό συνθήκες περιορισμού της ελευθερίας τους). Δίχως να παραγνωρίζονται οι ιδιαίτερες δυσκολίες αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών, η επιλογή λύσεων όπως η παραπάνω, επισημαίνεται ως κακή πρακτική, που δε συμβαδίζει με τις αρχές της παιδικής προστασίας, ούτε με ουσιαστικές προσπάθειες βελτίωσης του ευρύτερου

θεσμικού και λειτουργικού πλαισίου των ξενώνων. Στο σημείο αυτό υπογραμμίζεται ως αναγκαία η άμεση ανάπτυξη ολοκληρωμένης παρέμβασης, που θα πρέπει να καλύπτει ιδίως τα παρακάτω βασικά σημεία:

α) σε επίπεδο πρόληψης:

- Την προώθηση του θεσμικού πλαισίου για τα πρότυπα και τις προδιαγραφές στελέχωσης, οργάνωσης, λειτουργίας και εποπτείας των ξενώνων.
- Τη θέσπιση και εφαρμογή κανονισμού λειτουργίας σε κάθε ξενώνα ως ουσιαστικού εργαλείου για τη συνεργασία με τα φιλοξενούμενα παιδιά (και όχι απλώς ως μέρος της τυπικής διαδικασίας ίδρυσής του).
- Πέραν του κανονιστικού πλαισίου, την προώθηση και εφαρμογή καλών πρακτικών (όπως οργάνωση συναντήσεων και ομάδων κοινότητας εντός των ξενώνων, λήψη μέριμνας για δραστηριότητες με τακτικότητα και συνέχεια στη βάση των ενδιαφερόντων των παιδιών κλπ).
- Την πρόβλεψη σχεδίου δράσης ενεργειών σε περιπτώσεις αντιμετώπισης κρίσεων εντός της δομής.
- Τη συνεχή εποπτεία και υποστήριξη των στελεχών των ξενώνων.

β) σε επίπεδο αντιμετώπισης:

- Τη διασφάλιση της δυνατότητας άμεσης και απρόσκοπτης πρόσβασης σε κατάλληλες υπηρεσίες είτε εντός είτε εκτός του ξενώνα (όπως υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης και παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες, εφόσον κρίνεται αναγκαίο).
- Την εξάντληση όλων των προβλεπόμενων μέσων προς αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών στο επίπεδο της δομής (μέσω της πρόβλεψης διαβαθμισμένων κυρώσεων/συνεπειών στη βάση προβλεπόμενων διαδικασιών)
- Τη διερεύνηση της δυνατότητας για δημιουργία και ασφαλή μεταφορά των συγκεκριμένων παιδιών σε κατάλληλες δομές αυξημένης φροντίδας, εφόσον κρίνεται ότι δεν είναι δυνατή η συνέχιση της διαμονής τους σε συγκεκριμένο ξενώνα.

γ) Περαιτέρω, λαμβάνοντας υπόψη τους κοινούς προβληματισμούς των φορέων των δομών φιλοξενίας, προτείνεται ως βασική και αναγκαία η οργάνωση της τακτικής συνεργασίας και δικτύωσης των υπευθύνων και εργαζομένων στο πλέγμα των δομών φιλοξενίας σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο, με στόχο τη βελτίωση των δεξιοτήτων των στελεχών και την ανάπτυξη κοινών πρακτικών που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα δικαιώματα των φιλοξενούμενων ανηλίκων. Στην ανάληψη και το συντονισμό τέτοιων πρωτοβουλιών κρίνεται ουσιώδης και απαραίτητη η συμβολή και του ΕΚΚΑ ως θεσμικού εποπτεύοντος φορέα των δομών.

Δ. Παιδιά σε συνθήκες περιορισμού ελευθερίας¹¹³

Δ.1. Παιδιά υπό «προστατευτική φύλαξη»

Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσμενείς συνθήκες στους χώρους διοικητικής κράτησης ανηλίκων, οι οποίες συχνά υπολείπονται των στοιχειωδών προδιαγραφών αξιοπρεπούς διαβίωσης, κρίνεται θετικά το γεγονός ότι σταδιακά, ιδίως από το μήνα Ιούλιο

¹¹³ Λόγω νέων δεδομένων που προκύπτουν προς τα τέλη του 2016 και τις αρχές του 2017 που εκπονείται η παρούσα έκθεση, - και αφορούν στη ρευστότητα των αριθμητικών δεδομένων σχετικά με τα παιδιά ιδίως στα ΚΥΤ, αλλά και σε νέες τάσεις που παρατηρούνται ως προς ορισμένες εφαρμοζόμενες πρακτικές - οι αναλυτικότερες διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου θα περιληφθούν στην επόμενη βμηνιαία έκθεση, στην οποία θα περιληφθούν επίσης και τα θέματα που αφορούν στον περιορισμό της ελευθερίας και των συνοδευμένων παιδιών.

του 2016 και έπειτα, παρατηρείται μείωση του αριθμού των κρατούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων υπό προστατευτική φύλαξη καθώς και του διαστήματος κράτησης. Σε αυτό συνέβαλε σημαντικά η υιοθέτηση μιας διαφορετικής προσέγγισης, η οποία κατευθύνεται στην προσωρινή (μεταβατική) παραμονή των παιδιών σε ασφαλείς χώρους εντός ανοιχτών δομών προσωρινής φιλοξενίας, αντί της κράτησής τους κατά το διάστημα της αναμονής για τοποθέτηση σε κατάλληλες δομές (σχετ. βλ. και οικείες παρεμβάσεις του Συνηγόρου¹¹⁴). Παράλληλα, όπως έχει προαναφερθεί, διαπιστώνεται συνεχής αύξηση των θέσεων φιλοξενίας σε ξενώνες με στόχο την αμεσότερη δυνατή τοποθέτηση των παιδιών.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σε σχέση με το 2015, το 2016 υπήρξε περίπου 43% μείωση του αριθμού των διοικητικά κρατούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών στην επικράτεια.¹¹⁵

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται ενδεικτικά διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των κρατούμενων παιδιών στον ΕΧΠΑ Αμυδαλέζας:

Ημερομηνία	Αριθμός παιδιών
10-10-2016	10
28-09-2016	6
12-09-2016	3
6-9-2016	6
31-08-2016	10
17-08-2016	20

Εικόνα: Ανοιχτή δομή προσωρινής φιλοξενίας στη Βόρεια Ελλάδα – Οκτώβριος 2016

114 Βλ. σχετικά <http://bit.ly/2nx7GOS> και <http://bit.ly/2oXXBaL>

115 Συγκεκριμένα: συνολικά οι διοικητικά κρατούμενοι ασυνόδευτοι ανήλικοι κατά το έτος 2015 ήταν 852 και κατά το έτος 2016 ήταν 484. Από αυτούς, ο μεγαλύτερος αριθμός εντοπίζεται στα Π.Κ.Ε.Κ. Αμυδαλέζας, του Ταύρου και της Ορεστιάδας. Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι κατά το έτος 2016 εντοπίζονται συνολικά 25 ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούμενοι στο Π.Κ.Ε.Κ. Κορίνθου, γεγονός που συνδέεται και με το ζήτημα της διαπίστωσης της ανηλικότητας (βλ. παραπάνω κεφ. IV, Β.).

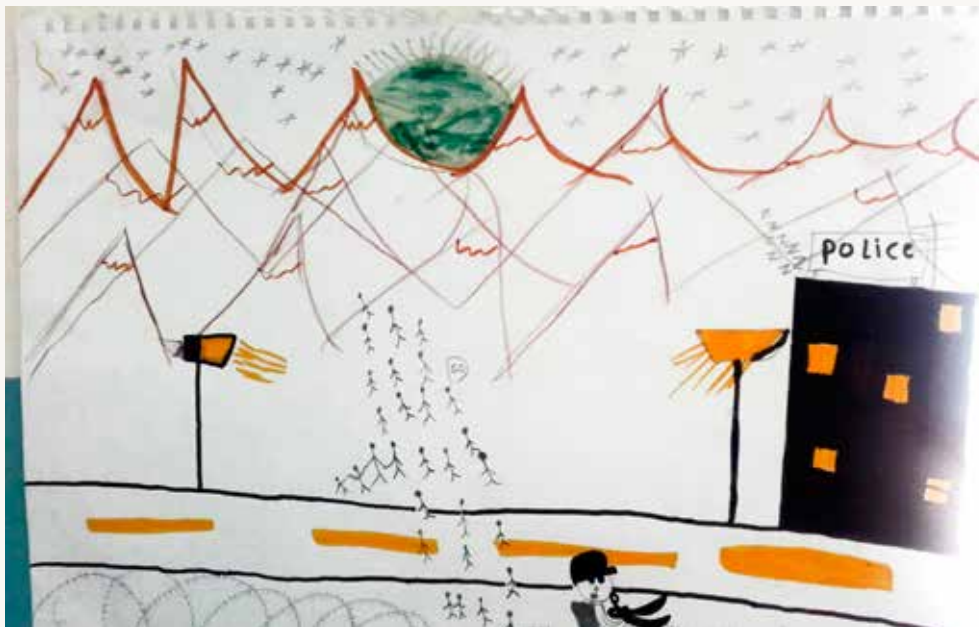
Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά εκρεμή αιτήματα στέγασης στο ΕΚΚΑ σε διάφορες ημερομηνίες, τα οποία είχαν αναφερθεί από χώρους κράτησης όπου τα παιδιά βρίσκονταν σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης:

Ημερομηνία	Αριθμός αιτημάτων
28/12	15
7/12	14
17/11	2
2/11	22
19/10	27
13/10	13
28/9	27
19/9	6
8/9	18
29/8	27
22/8	30
11/8	35
25/7	56
18/7	76
11/7	44
21/6	67

Επικαιροποίηση: Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται ενδεικτικά η κατάσταση των αναφερόμενων αιτημάτων ως και τις 17/3/2017.

Παρά τις παραπάνω θετικές διαπιστώσεις σχετικά με τη μείωση του αριθμού των διοικητικά κρατούμενων ασυνόδευτων ανηλίκων, θα πρέπει να επισημανθεί ότι κατά το μήνα Οκτώβριο, εντόπιζεται μια νέα ανησυχητική πρακτική σύμφωνα με την οποία ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνται «διοικητικά» μέχρι της διεκπεραίωσης εκκρεμοτήτων ενώπιον της ποινικής δικαιοσύνης, αφού τα αδικήματα για τα οποία διώκονται δεν δικαιολογούν τον ποινικό εγκλεισμό τους. Παράλληλα, εντοπίστηκαν ορισμένες περιπτώσεις όπου ασυνόδευτα παιδιά, που φιλοξενούνταν σε ξενώνες φιλοξενίας και εκδήλωσαν επιθετική ή/και παραβατική συμπεριφορά, μεταφέρθηκαν είτε σε δομές διοικητικής κράτησης, είτε σε ΚΥΤ. Η πρακτική αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις κατοχυρωμένες αρχές και τα διεθνή πρότυπα για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών, ενώ παράλληλα καταδεικνύει τις αδυναμίες και τις ατυχείς προσπάθειες διαχείρισης των δυσλειτουργιών σε ορισμένους ξενώνες μέσα από την επιλογή τιμωρητικών και κατασταλτικών μέτρων εις βάρος των παιδιών. Δίχως να υποτιμώνται οι σοβαρές δυσκολίες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των συγκεκριμένων παιδιών, υπενθυμίζεται ότι θα πρέπει να προωθηθούν λύσεις, καταρχήν στην κατεύθυνση κατάλληλης ενίσχυσης και υποστήριξης των ξενώνων, και περαιτέρω να διερευνηθεί η δυνατότητα άμεσης δημιουργίας δομών αυξημένης φροντίδας στη βάση συγκεκριμένης μεθοδολογίας και προτύπων λειτουργίας σύμφωνα με την αξιολόγηση των αναγκών των παιδιών (σχετικώς βλ. και παραπάνω κεφ.IV, Γ.4 για τα θέματα τήρησης κανονισμών λειτουργίας και κυρώσεων στους ξενώνες).

Εικόνα: από ζωγραφιές παιδιών σε δομή φιλοξενίας

Δ.2. Παιδιά σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης/ΚΥΤ

Σχετικά με την παραμονή των παιδιών σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, καταρχήν προβληματισμό προκαλεί το γεγονός της έκδοσης αποφάσεων περιορισμού της ελευθερίας (σε συνδυασμό με τις προβλέψεις της εκδοθείσας Αστυνομικής Διαταγής της 18 - 06 - 2016) και της παράτασης ισχύος τους στην πράξη

για διάστημα άνω του νομίμως επιτρεπτού. Σε κάθε περίπτωση υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με τα θεσμικώς οριζόμενα, ο περιορισμός της ελευθερίας προβλέπεται για όσο διάστημα διαρκούν οι διαδικασίες ταυτοποίησης (το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 25 ημέρες), και όχι ο υποχρεωτικός περιορισμός για διάστημα 25 ημερών, πολλώ δε μάλλον για μεγαλύτερο διάστημα.¹¹⁶ Πέραν των προβλημάτων σχετικά με τη νομιμοποιητική βάση των παραπάνω αποφάσεων, επισημαίνονται οι σοβαροί κίνδυνοι για την ψυχική και σωματική υγεία των ανηλίκων, - ιδίως σε ορισμένα ΚΥΤ όπου μέχρι πρόσφατα εφαρμόζονταν αυστηρότερες συνθήκες εγκλεισμού -, αλλά και οι γενικότεροι κίνδυνοι κακοποίησης και εκμετάλλευσης στους οποίους εκτίθενται τα παιδιά λόγω των γενικότερων δυσμενών συνθηκών παραμονής σε αυτά τα Κέντρα. Συγκεκριμένα, όπως διαπιστώθηκε, ως και το τελευταίο τρίμηνο του 2016, ασυνόδευτοι ανήλικοι εξακολουθούσαν να παραμένουν στα ΚΥΤ για διάστημα πολλών μηνών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία για τα συγκεκριμένα ΚΥΤ που έχουμε επισκεφθεί:

Σε ό,τι αφορά το ΚΥΤ στη Λέσβο, σημειώνεται ότι η δυναμικότητα της πτέρυγας όπου τοποθετούνταν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ήταν 128 θέσεων και τα παιδιά διαβιούσαν σε συνθήκες περιορισμού της ελευθερίας τους. Για το διάστημα από το Μάρτιο έως και περί τα μέσα του φθινοπώρου του 2016 ο μέσος αριθμός των παραμενόντων παιδιών αντιστοιχούσε περίπου στη δυναμικότητα του Κέντρου, ενώ κάποια διαστήματα την ξεπερνούσε, ο δε μέσος όρος παραμονής για πολλά παιδιά ξεπερνούσε κατά πολύ το διάστημα των 3-4 μηνών (ενώ έχουν εντοπιστεί και περιπτώσεις ανηλίκων που παρέμειναν ως και 6 μήνες). Σταδιακά, και ιδίως μετά την εκδήλωση σοβαρών επεισοδίων και συγκρούσεων εντός του Κέντρου, αυξήθηκε ο ρυθμός μεταφοράς παιδιών προς ξενώνες φιλοξενίας, και το Δεκέμβριο, όπως αναφέρεται, βρισκόνταν στο ΚΥΤ περίπου 30 ανήλικοι.¹¹⁷

Στο ΚΥΤ της Χίου, έως και τους πρώτους μήνες του φθινοπώρου του 2016, κατά μέσο όρο ο αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών ήταν περίπου 100, ενώ σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία, περί τα τέλη του έτους παρουσιάζεται

116 Σχετ. βλ. άρθρα 14 παρ. 2 και 46 παρ. 10 4375/2016 , άρθρο 76 παρ. 3 Ν 3386/2005, άρθρο 30 3907/2011. Επισημαίνονται θετικά οι προβλέψεις του άρθρου 20 και άρθρου 25 του Ν.3907/2011 σχετικά με την κατοχύρωση της εφαρμογής της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού στις συγκεκριμένες διαδικασίες, καθώς και την πρόβλεψη συγκεκριμένων διαδικαστικών εγγυήσεων σε περίπτωση απομάκρυνσης.

117 Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το ΚΥΤ της Λέσβου σημειώνεται ότι τα παιδιά ως και τα μέσα του φθινοπώρου του 2016 βρισκόνταν σε συνθήκες πλήρους εγκλεισμού, με εφαρμογή προγράμματος περιορισμένων εξόδων με συνοδεία ανά μικρές ομάδες. Σταδιακά και με τη μείωση του αριθμού τους περί τα τέλη του 2016 – αρχές 2017 το πρόγραμμα αυτό έγινε πιο ελαστικό. Σημειώνεται ότι εντός του Δεκεμβρίου 2016 και τις αρχές 2017 καταβλήθηκαν προσπάθειες στο πλαίσιο διαχείρισης αιτημάτων στέγασης από το ΕΚΚΑ και τα περισσότερα παιδιά μεταφέρθηκαν σε ξενώνες φιλοξενίας είτε εντός του νησιού της Λέσβου είτε στην ενδοχώρα.

Ακόμη επισημαίνεται ότι το Νοέμβριο του 2016 διορίστηκαν συντονιστές εκπαίδευσης/ΣΕΠ για το ΚΥΤ, με στόχο την ανάπτυξη και εφαρμογή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τα παιδιά και την προετοιμασία της ένταξής τους στην εκπαίδευση μετά την αποχώρησή τους από το Κέντρο. Εκπαιδευτικές δραστηριότητες αναπτύχθηκαν ήδη από το Δεκέμβριο 2016 και η συστηματικότερη παρακολούθηση μαθημάτων από τα παιδιά σταδιακά ξεκίνησε από το Φεβρουάριο 2017. Σε νεότερη επίσκεψή μας (10-13 Φεβρουαρίου 2017) στο ΚΥΤ βρισκόνταν συνολικά 14 ασυνόδευτοι ανήλικοι (εκ των οποίων οι 7 ήταν νεοεισερχόμενοι και οι υπόλοιποι είχαν επιστραφεί από δομές όπου προηγούμενα φιλοξενούνταν είτε λόγω ποινικών εκκρεμοτήτων είτε λόγω εκδήλωσης επιθετικής συμπεριφοράς).

μείωση του αριθμού των παραμενόντων παιδιών.¹¹⁸ Στη Σάμο ο αναφερόμενος αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών εντός του ΚΥΤ ήταν 14 - 15 (περί τα τέλη Ιουλίου 2017), ενώ σύμφωνα με πιο πρόσφατα στοιχεία (περί τα τέλη του 2016 και τον Ιανουάριο του 2017) σε όλο το νησί εντοπίζονται περίπου 50 ασυνόδευτα παιδιά.¹¹⁹

Γενικότερα, σε ό,τι αφορά τα μέτρα που λαμβάνονται για την ασφαλή παραμονή των ασυνόδευτων ανηλίκων στα ΚΥΤ διαπιστώθηκαν δύο διαφορετικές πρακτικές. Η μεν πρώτη αφορά στον περιορισμό της ελευθερίας των παιδιών, και η δεύτερη στην άνευ επιτήρησης παραμονή και ελεύθερη μετακίνησή τους εντός των νησιών. Εκ του αποτελέσματος, και οι δύο αυτές επιλογές δεν υπήρξαν αποτελεσματικές για τη διασφάλιση της προστασίας των παιδιών και των δικαιωμάτων τους, ενώ κρίνεται άμεσα απαραίτητο να αναληφθούν ενέργειες ώστε τα παιδιά που εισέρχονται στα Κέντρα:

α) να παραμένουν μόνο για το απαραίτητο και κατά το νόμο προβλεπόμενο διάστημα που απαιτείται για την ταυτοποίηση και για το βασικό στάδιο υποδοχής τους, καθώς και να λαμβάνεται άμεση μέριμνα μεταφοράς τους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας

β) κατά τη διάρκεια της παραμονής τους να βρίσκονται σε ασφαλή, φυλασσομένο, σαφώς προσδιορισμένο, διακριτό (με ιδιαίτερη σήμανση) χώρο, όπου, χωρίς να υφίστανται συνθήκες εγκλεισμού, θα εφαρμόζεται σταθερή 24ωρη φύλαξη. Η δημιουργία τέτοιων χώρων είναι σημαντικό να προβλέπεται παράλληλα με την εξασφάλιση τακτικής παρουσίας κατάλληλου προσωπικού (ή και συγκεκριμένων προσώπων αναφοράς, όπως ψυχολόγου, κοινωνικού λειτουργού) για την άμεση και συνεχή παρακολούθηση των αναγκών και των υποθέσεων των παιδιών, και τη διασφάλιση πρόσβασης τους σε υπηρεσίες εντός και εκτός του Κέντρου, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο. Σημειώνεται ότι οι έως σήμερα προσπάθειες δημιουργίας τέτοιων χώρων εντός των ΚΥΤ δεν υπήρξαν αποτελεσματικές και είναι αναγκαία η περαιτέρω ενίσχυσή τους.

118 Σημειώνεται ότι στα μέσα Φεβρουαρίου 2017 ο αναφερόμενος αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών στο νησί είναι συνολικά 65, εκ των οποίων 36 βρίσκονται εντός του ΚΥΤ και 29 στη Σούδα. Τα 37 εξ' αυτών έχουν καταγραφεί ως διαμένοντα με συγγενικά πρόσωπα/ "separated".

119 Σύμφωνα με πιο πρόσφατα μη επιβεβαιωμένα στοιχεία, περί τις αρχές του 2017, στα υπόλοιπα ΚΥΤ βρίσκονται άνω των 80 ασυνόδευτων παιδιών, συγκεκριμένα περίπου 11-13 παιδιά στο ΚΥΤ στη Λέρο και άνω των 70 παιδιών στο ΚΥΤ στην Κω.